

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

О. М. Калініна, І. О. Гончар

**ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ:
ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
В СХЕМАХ, РИСУНКАХ І РОЗРАХУНКАХ**

Навчальний посібник

Харків «ХАІ» 2016

УДК 336:005(075.8)
ББК 65.261-21 я73
К 17

Рецензенти: д-р техн. наук, проф. І. В. Кононенко,
д-р техн. наук Є. В. Бодянський

Калініна, О. М.

К 17 Фінансовий менеджмент: дидактичний матеріал для вивчення
дисципліни в схемах, рисунках і розрахунках [Текст]: навч. посіб. /
О. М. Калініна, І. О. Гончар. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т
ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2016. – 85 с.

Розкрито суть, мету і функції фінансового менеджменту підприємств. Наведено методологічні засади формування систем забезпечення фінансового менеджменту підприємств. Розглянуто управління активами підприємств (зокрема, управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами). Висвітлено питання щодо управління капіталом підприємств.

Для студентів факультету очної й заочної форм навчання економічних спеціальностей при вивченні дисциплін «Менеджмент і адміністрування», «Публічне адміністрування», «Управління конкурентоспроможністю», «Фінансовий менеджмент». Може бути також використано в практичній підприємницькій діяльності.

Іл. 76. Табл. 5. Бібліогр.: 28 назв

**УДК 336:005(075.8)
65.261-21 я73**

© Калініна О. М., Гончар І. О., 2016
© Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. СУТЬ, МЕТА І ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ.....	5
2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ.....	17
3. СИСТЕМИ І МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ, ЇХ СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ.....	28
4. СИСТЕМИ І МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ..	39
5. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ.....	57
6. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ.....	71
7. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.....	78
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....	79

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах ведення бізнесу виживання і успішне функціонування підприємств багато в чому визначаються здатністю менеджерів правильно розпорядитися наявними фінансовими ресурсами, збільшуючи капітал і максимізуючи прибуток, вчасно спрогнозувати банкрутство підприємства і уникнути його.

Наявний в Україні жорсткий податковий прес, інфляційні очікування, криза неплатежів дезорієнтують менеджерів підприємств. Вони виявляються не здатними ухвалювати необхідні управлінські рішення в галузі регулювання прибутку, збільшення майна акціонерів, дивідендної політики і т. ін. Ці, а також багато інших аспектів діяльності підприємств піддаються управлінню за допомогою універсальних методів, опрацьованих у світовій практиці й об'єднаних у науці фінансового менеджменту в струнку і корисну в практичному відношенні систему. Цим і зумовлена актуальність поданого навчального посібника.

Фінансовий менеджмент – це наукова дисципліна, яка вивчає комплексну систему принципів і методів розроблення і реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування, розподіл і використання фінансових ресурсів підприємства і організацію його грошових потоків з метою досягнення оперативно-тактичних і стратегічних цілей.

Основна мета фінансового менеджменту полягає у такому: допомогти майбутнім спеціалістам сформувати комплексне розуміння механізму управління фінансами підприємств, навчити їх правильно застосовувати методичний інструментарій фінансового менеджменту, допомогти опанувати методику розроблення фінансової стратегії діяльності підприємства з урахуванням його фінансово-економічного стану і положення на ринку, сформувати вміння застосовувати системний підхід при розробленні політики управління прибутком, інвестиційної політики, політики управління активами підприємства, при визначенні вартості капіталу і оптимізації його структури, а також навчити правильно і своєчасно застосовувати інструменти антикризового фінансового управління.

1. СУТЬ, МЕТА І ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

Основний зміст фінансового менеджменту полягає в управлінні формуванням, розподілом і використаннім фінансових ресурсів суб'єктів господарювання і оптимізації обороту їхніх грошових коштів. Матеріальною основою фінансового менеджменту є грошовий оборот підприємства, який спричиняє зміну форм вартості й супроводжується потоками платежів і розрахунків.

Ефективно управляти грошовим оборотом означає:

- передбачати його можливий стан на близьку і далеку перспективу;
- уміти визначати обсяги та інтенсивність надходження і витрат грошових коштів як у поточному, так і в довгостроковому періодах.

У широкому розумінні фінансовий менеджмент — це стратегія і тактика фінансового забезпечення підприємницької діяльності, що дає змогу ефективно управляти рухом грошових коштів і знаходити оптимальні фінансові рішення.

Поняття «фінансовий менеджмент» можна одночасно розглядати в трьох аспектах:

- як систему раціонального управління фінансами підприємства;
- як орган управління фінансами підприємства;
- як форму підприємницької діяльності.

Як система управління фінансами підприємства фінансовий менеджмент є процесом розроблення мети управління фінансами підприємств та її досягнення за допомогою методів і важелів фінансового механізму. В цьому аспекті фінансовий менеджмент є не лише системою ефективного управління фінансовими ресурсами, а й однією з ключових підсистем загальної системи управління підприємства, у межах якої вирішуються питання:

1. Якими мають бути величина й оптимальний склад активів, щоб досягти поставленої мети підприємницької діяльності?

2. Де знайти джерела фінансування і як оптимально сформувати їх цільову структуру?

3. Як організувати поточне і перспективне управління фінансовою діяльністю, щоб забезпечити платоспроможність і фінансову стійкість підприємства?

Загальну схему фінансового менеджменту як системи управління фінансами підприємства зображено на рис. 1.1.



Рис. 1.1. Загальна схема фінансового менеджменту

Основну суть, види й головну мету фінансового менеджменту наведено на рис. 1.2.



Рис. 1.2. Суть фінансового менеджменту

Фінансовий менеджмент – це інтегрований процес планування, організації, мотивації і контролю, спрямований на оптимізацію діяльності організації з формування, розподілу і використання нею фінансових ресурсів (рис. 1.3).

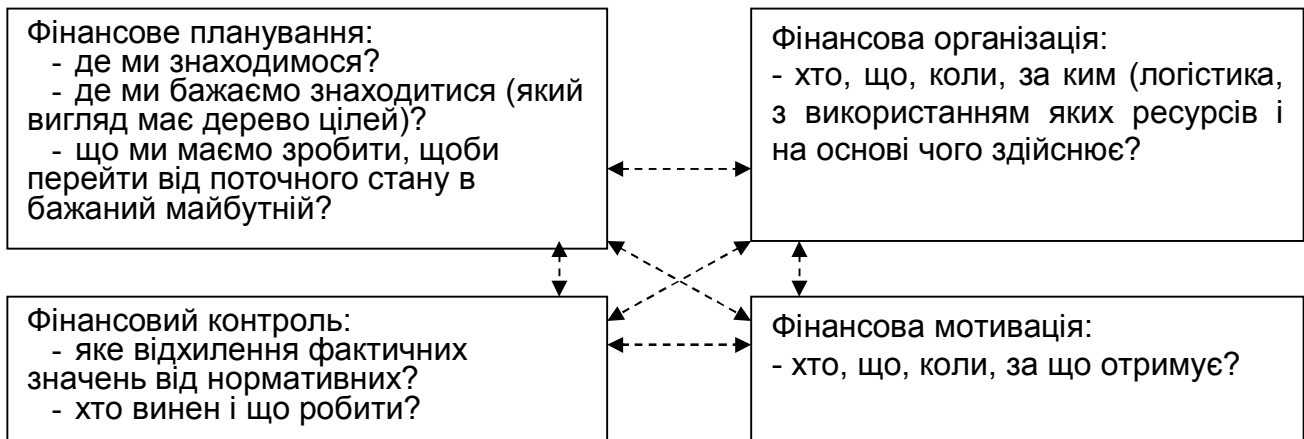


Рис. 1.3. Взаємодія управлінських функцій у системі управління

Структура фінансового менеджменту тісно пов'язана зі структурою бухгалтерського балансу, який відображає майновий і фінансовий стан підприємства (рис. 1.4).



Рис. 1.4. Структура фінансового менеджменту

Фінансовий менеджмент спрямований на розроблення фінансової політики, що включає стратегічний і тактичний фінансовий менеджмент і дає змогу приймати і реалізовувати фінансові рішення (рис. 1.5).

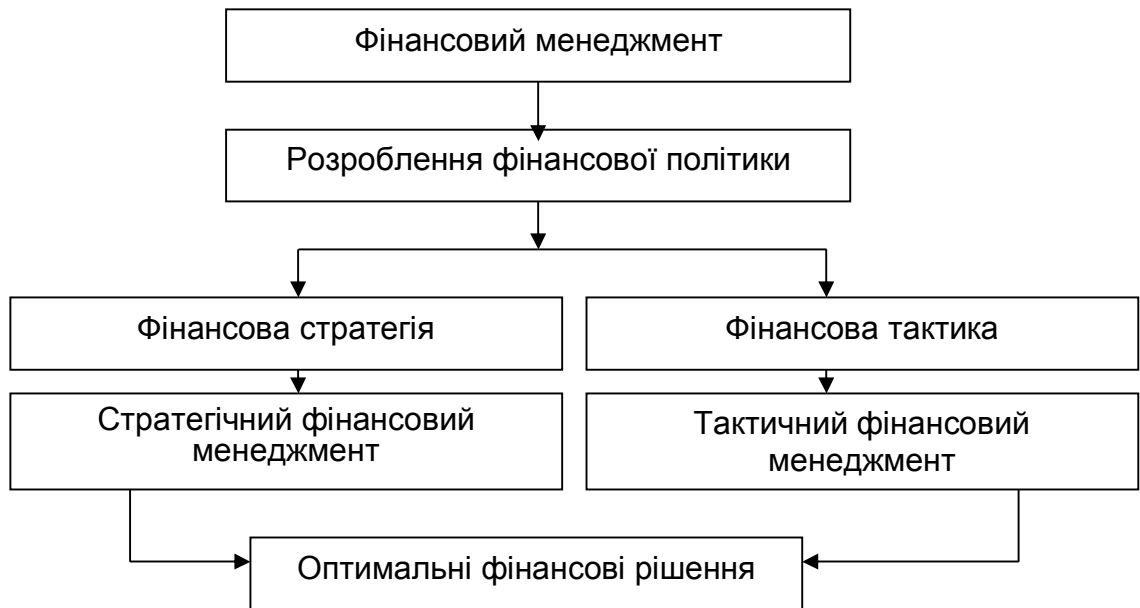


Рис. 1.5. Фінансовий менеджмент як стратегія і тактика фінансового забезпечення підприємництва

Місце фінансового менеджменту у загальній системі управління підприємством, його основні принципи і функції подано на рис. 1.6, 1.7, 1.8.

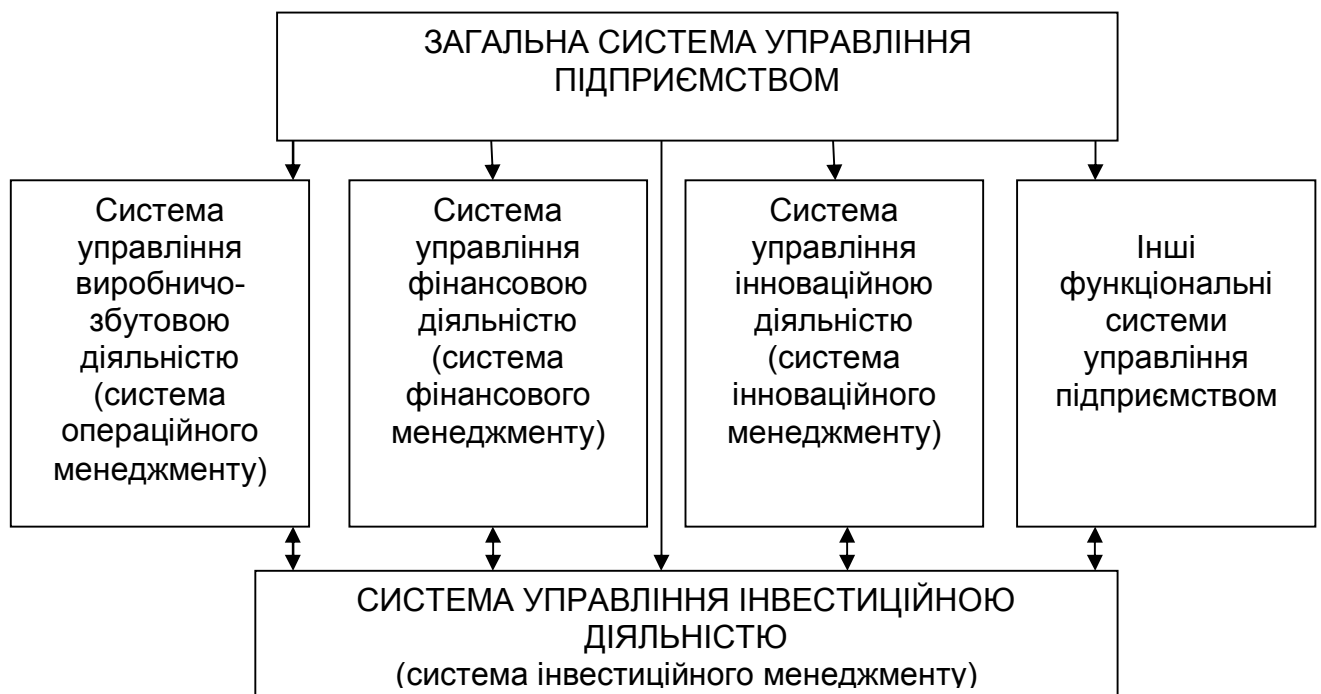


Рис. 1.6. Місце фінансового менеджменту у загальній системі управління підприємством

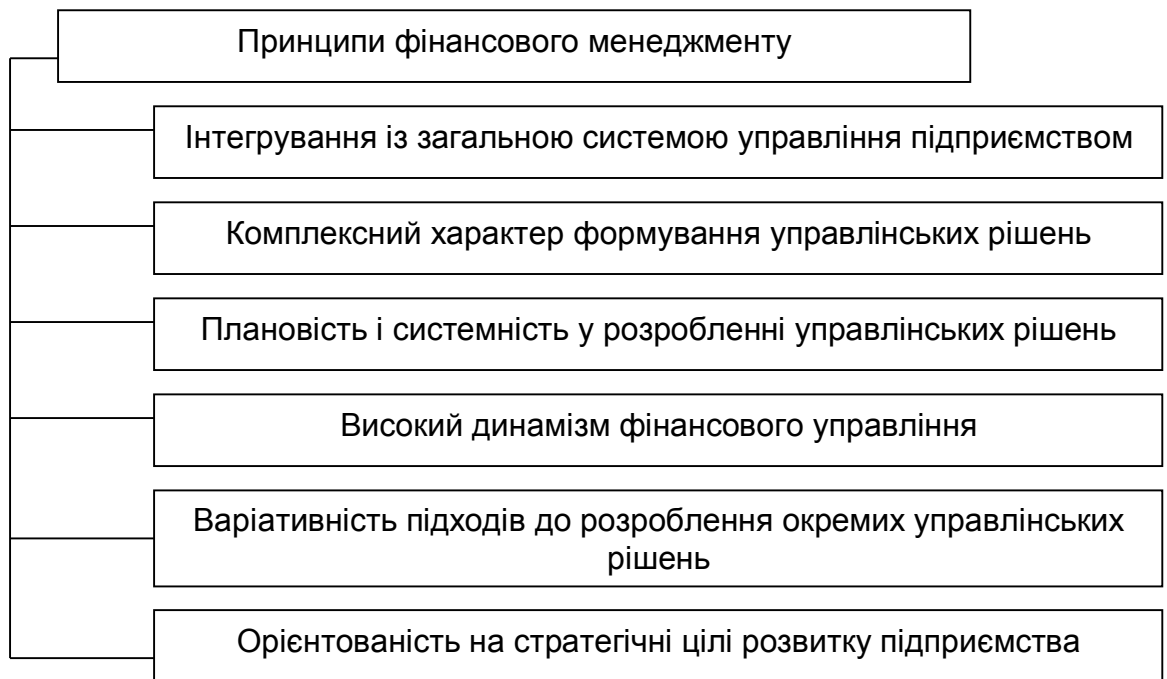


Рис. 1.7. Основні принципи фінансового менеджменту



Рис. 1.8. Основні функції фінансового менеджменту

Структуру фінансового менеджменту подано на рис. 1.9.

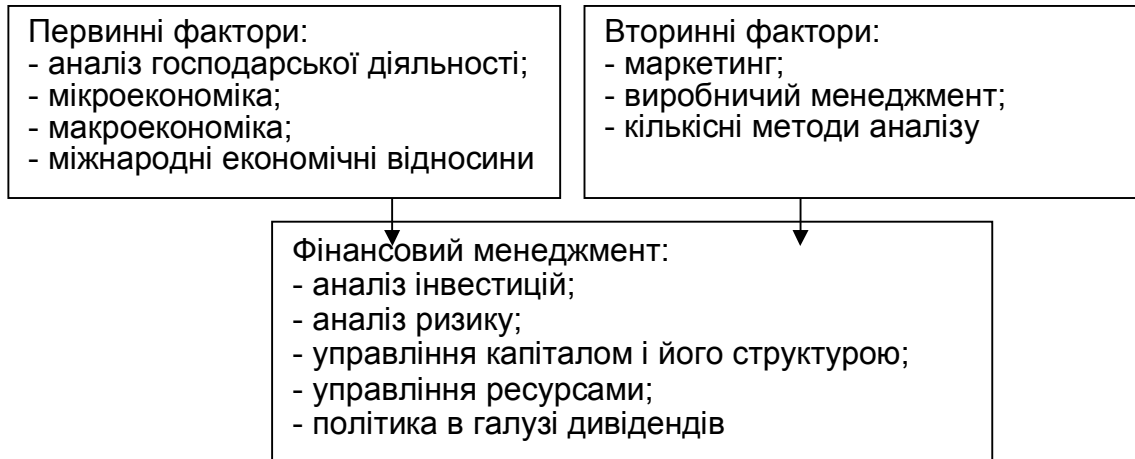


Рис. 1.9. Структура фінансового менеджменту з урахуванням її взаємозв'язку зі сферами економічної теорії і практики

Головна мета фінансового менеджменту – забезпечення максимізації його ринкової вартості – залежить від управлінських рішень, що приймаються на підприємстві, та факторів, на які не може впливати підприємство (рис. 1.10).

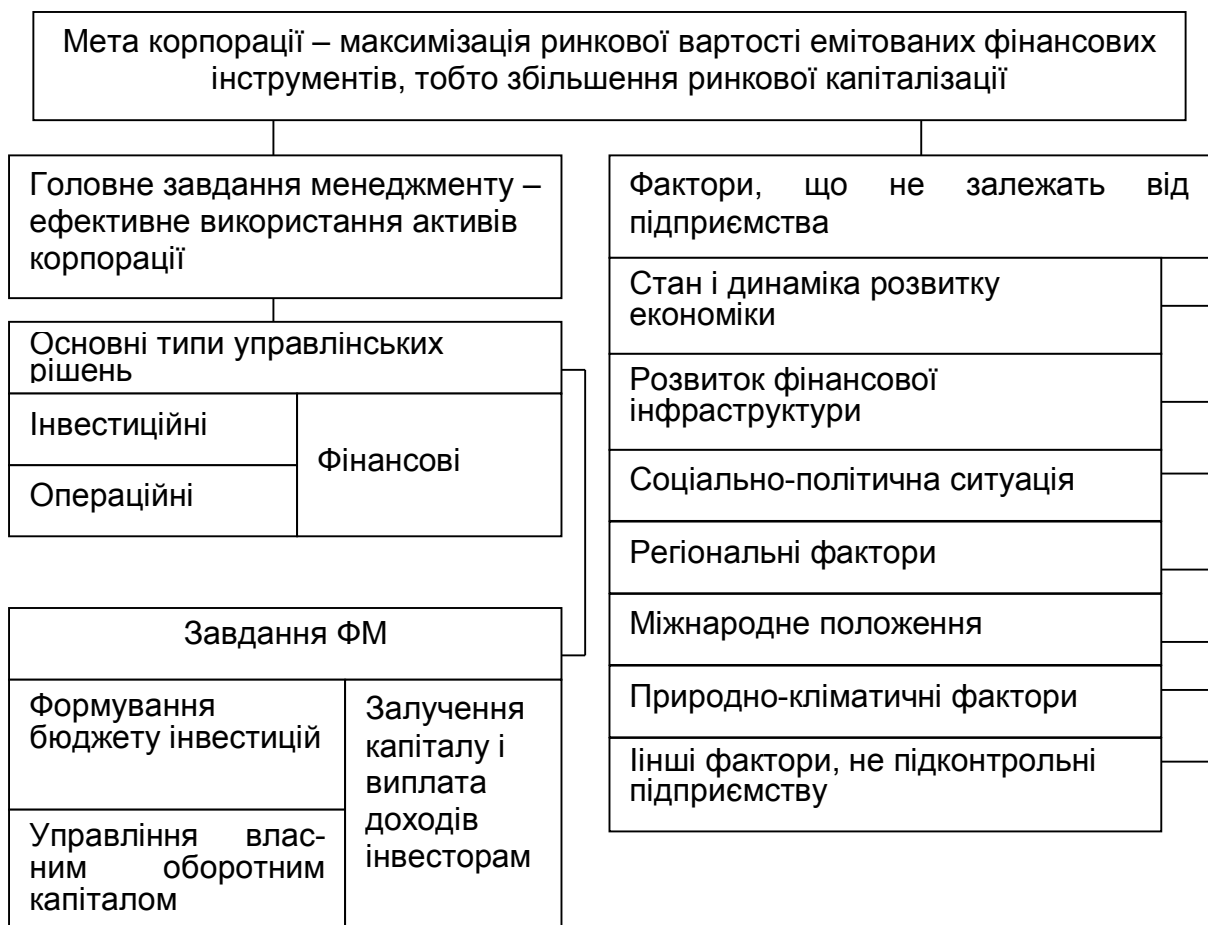


Рис. 1.10. Фактори, що впливають на якість фінансового менеджменту

Основні завдання фінансового менеджменту підприємства, спрямовані на реалізацію його основної мети, показано на рис. 1.11.

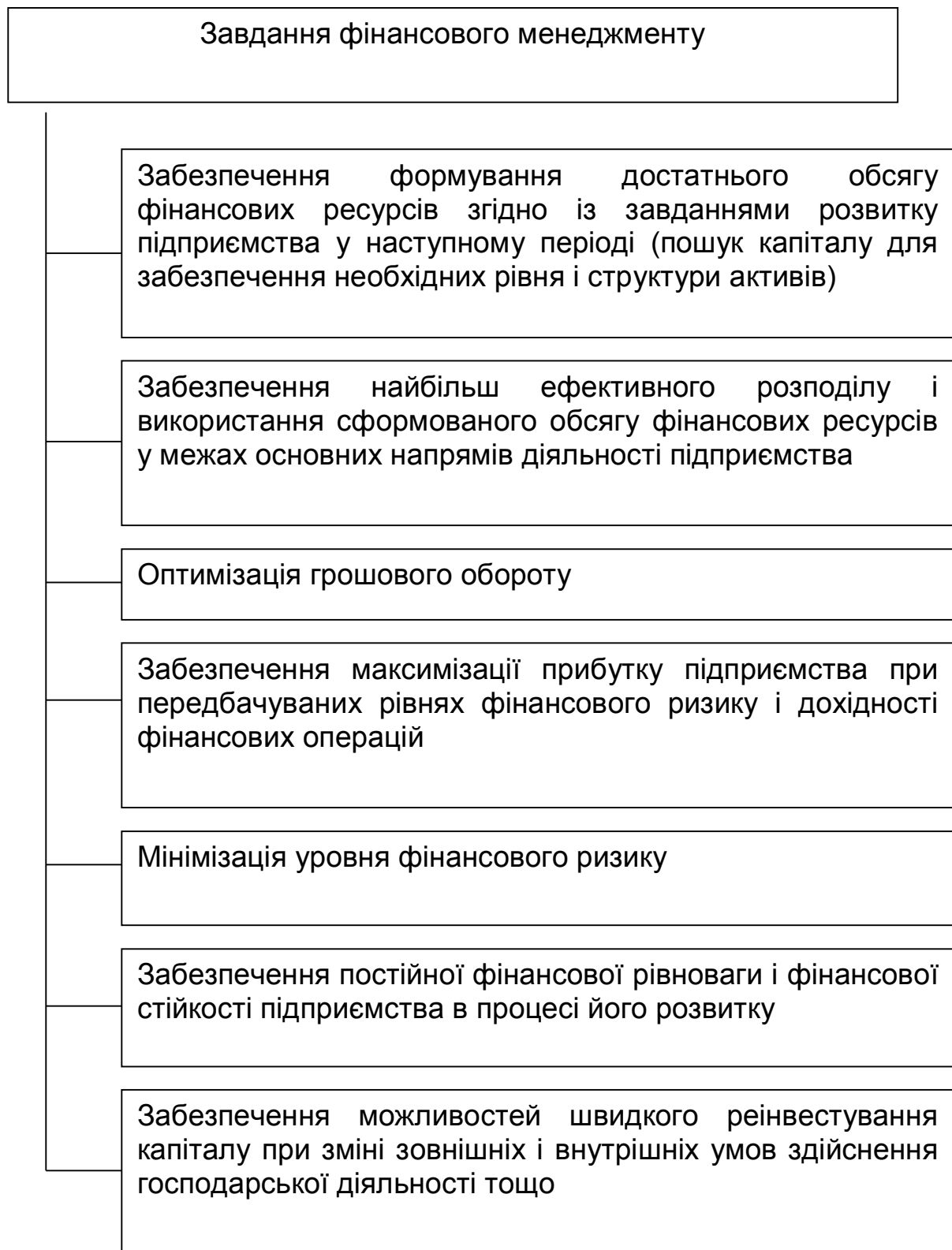


Рис. 1.11. Основні завдання фінансового менеджменту підприємства

Фінансовий менеджмент як науковий напрям ґрунтується на кількох фундаментальних концепціях (рис. 1.12).



Рис. 1.12. Концепції й моделі фінансового менеджменту

Перша група концепцій:

1. Концепція пріоритету економічних інтересів власників, яка полягає у необхідності пріоритетного задоволення інтересів власників, а головною метою інвестиційного менеджменту є максимізація добробуту власників підприємства.

2. Портфельна теорія – теорія, в якій використовуються статистичні методи для визначення кращого складу портфеля цінних паперів і оцінювання одержуваного від їх реалізації прибутку з урахуванням ризику. Ця теорія складається із чотирьох основних елементів: оцінки активів, інвестиційних рішень, оптимізації портфеля, оцінки результатів.

3. Концепція вартості капіталу, яка є однією з базових теорій всієї системи фінансового менеджменту. Її суть полягає в тому, що капітал у

будь-якій формі має свою вартість, рівень якої повинен враховуватися при залученні капіталу в економічний процес.

4. Концепція структури капіталу, основою якої є механізм впливу вибраного підприємством співвідношення власного й позикового капіталу і показника його ринкової вартості (визначається за допомогою моделі оцінювання ефекту фінансового левериджу).

5. Теорія дивідендної політики, в якій розглядаються механізми впливу дивідендної політики на ринкову вартість підприємства й ціну його акцій, а також вплив факторів, що сприяють оптимізації поточних дивідендів.

6. Модель фінансового забезпечення стійкого зростання підприємства, яка передбачає отримання даних про обсяг продажів за умов (при обмеженнях), що величини таких змінних, як рівень витрат, використовуваний капітал та його джерела тощо, не змінюються, а стратегія планування впливає з припущення, що майбутнє цілком аналогічне до минулого. Використання моделі є можливим на підприємствах, які задоволені досягнутими темпами розвитку і впевнені у стабільному впливі зовнішнього економічного середовища.

7. Концепція системи збалансованих показників, яку побудовано на такій передумові: вимірюватися має те, що змушує акціонерів діяти. Вся діяльність підприємства, його ресурси та ініціативи повинні відповідати стратегії. Система збалансованих показників досягає цієї мети за допомогою визначення співвідношення причин і результатів для цілей, показників та ініціатив у кожній з перспектив і на всіх рівнях підприємства. На відміну від традиційних методів стратегічного управління у збалансованій системі показників використовуються не тільки фінансові, а й нефінансові показники діяльності підприємства, які відображають чотири найважливіші аспекти: фінанси, клієнти, бізнес-процеси, навчання і розвиток.

Друга група концепцій:

1. Концепція вартості грошей у часі, суть якої полягає в тому, що наявна сьогодні грошова одиниця і грошова одиниця, очікувана завтра, не є рівноцінними через три основні причини: інфляція, ризик неодержання очікуваної суми грошових коштів і швидкість обороту капіталу. Через інфляцію відбувається знецінення грошей. Крім того, завжди існує

ймовірність того, що з певних причин очікувану до одержання суму в потрібний момент не буде отримано. Нарешті, наявна в цей момент грошова сума на відміну від тієї, яку можливо буде отримано в майбутньому, може бути негайно запущена в обіг і принесе додатковий дохід.

2. Концепція взаємозв'язку дохідності й ризику, суть якої полягає в тому, що між рівнем очікуваного доходу і рівнем ризику, що його супроводжує, існує прямо пропорційна залежність. На базі цієї концепції побудовано багато моделей оцінювання фінансових активів (фінансових інструментів інвестування) і методику інвестиційного аналізу в системі портфельної теорії.

3. Моделі оцінювання акцій і облігацій на основі їхньої дохідності. Суть цих моделей полягає в оцінюванні дисконтованої вартості очікуваної дохідності фінансових інструментів при відповідному рівні їх ризику.

4. Модель оцінювання фінансових активів з урахуванням систематичного ризику. При застосуванні цієї моделі необхідна прибутковість для будь-якого виду ризикових активів являє собою функцію трьох змінних: безризикової дохідності, середньої дохідності на ринку та індексу зміни прибутковості певного фінансового активу відносно прибутковості на ринку в середньому.

Ця модель досі залишається одним з найбільш вагомих наукових досягнень в теорії фінансів. Однак вона постійно зазнавала певної критики, тому пізніше було розроблено кілька підходів, альтернативних моделі CAPM, зокрема, теорію арбітражного ціноутворення (APT), теорію ціноутворення опціонів (OPT) і теорію преференцій станів в умовах невизначеності (SPT).

5. Теорія ціноутворення опціонів, яку розроблено для оцінювання європейських «кол-опціонів». У ній відображається теоретична концепція авторів про умови ціноутворення такого роду фінансових активів.

Третя група концепцій:

1. Концепція (гіпотеза) ефективності ринку капіталу. Обсяг операцій на фінансовому ринку з цінними паперами залежить від того, наскільки поточні ціни відповідають внутрішнім вартостям цінних паперів. На формування ринкової ціни впливають багато факторів, у тому числі

отримана інформація. Інформація є основним фактором, від якого залежить зміна рівня ефективності ринку. Термін «ефективність» у цьому випадку розглядається не тільки в економічному, а в інформаційному плані, тобто ступінь ефективності ринку характеризується рівнем його інформаційної насиченості й доступності інформації учасникам ринку.

2. Концепція агентських відносин, яку введено в фінансовий менеджмент у зв'язку з ускладненням організаційно-правових форм бізнесу. У складних організаційно-правових формах має місце розрив між функцією володіння і функцією управління, тобто власники компаній віддалені від управління, яким займаються менеджери. Для того, щоб нівелювати протиріччя між менеджерами і власниками, обмежити можливість небажаних дій менеджерів, власники змушені нести агентські витрати (участь менеджера у прибутках або надання згоди на використання прибутку).

3. Концепція асиметричності інформації тісно пов'язана з концепцією ефективності ринку капіталу. Її суть полягає в такому: окремі категорії осіб можуть володіти інформацією, недоступною іншим учасникам ринку. Використання цієї інформації може дати як позитивний, так і негативний ефект.

Носіями конфіденційної інформації найчастіше є менеджери і окремі власники компанії. Існують різні ступені асиметрії. Асиметрія є слабкою, коли різниця в інформованості керівництва фірми і сторонніх спостерігачів про діяльність компанії занадто мала, щоб дати переваги менеджерам. Сильна асиметрія має місце, коли менеджери компанії володіють конфіденційною інформацією, яка після її оприлюднення значно змінює котирування цінних паперів фірми. У більшості випадків ступінь асиметрії знаходиться між двома цими крайнощами.

4. Модель арбітражного оцінювання. Уявлення про те, що рівноважні ринкові ціни мають бути раціональними для позбавлення ринку від арбітражу, є, мабуть, найбільш фундаментальною концепцією ринку капіталу. Порушення цього принципу свідчить про одну з найбільш важких форм нераціональності ринку.

2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансовий менеджмент слід розглядати як інтегральне явище, що має різні форми прояву. З функціонального погляду фінансовий менеджмент являє собою систему економічного управління і частину фінансового механізму, з інституційного (тобто якщо розглядати фінансовий менеджмент як центральну категорію) – орган управління, а з організаційно-правового – вид підприємницької діяльності.

Фінансовий менеджмент як систему управління подано на рис. 2.1.



Рис. 2.1. Фінансовий менеджмент як система управління

Процес управління фінансовою діяльністю підприємства базується на певному механізмі, який являє собою систему основних елементів, що регулюють процес розроблення і реалізації управлінських рішень в області фінансової діяльності підприємства (рис. 2.2).



Рис. 2.2. Механізм фінансового менеджменту

Фінансовий менеджмент як система управління складається з двох підсистем:

- 1) керованої (об'єкт управління);
- 2) керівної (суб'єкт управління).

Схематично цю ієрархію подано на рис. 2.3.

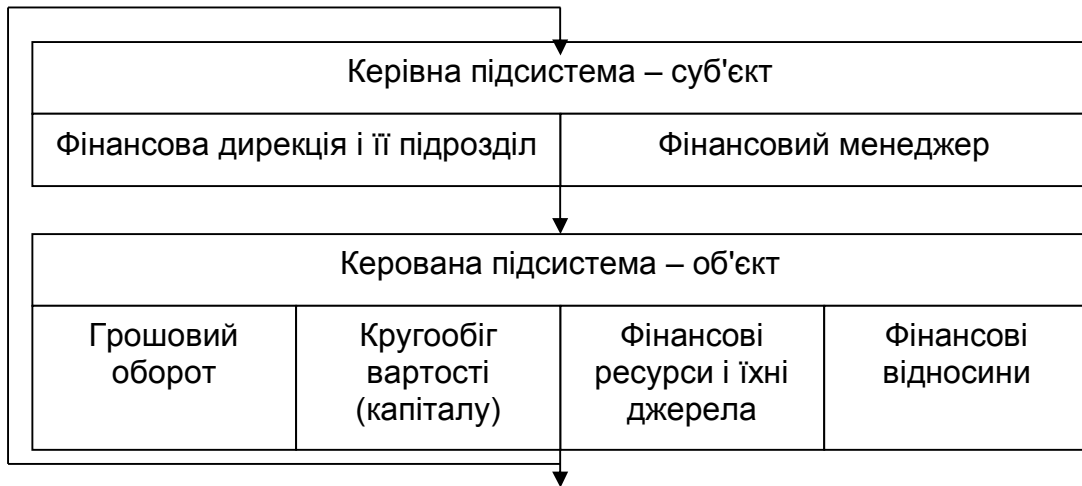


Рис. 2.3. Ієрархічна структура фінансового менеджменту

Об'єкт управління – це сукупність умов здійснення грошового обігу, кругообігу вартості, руху фінансових ресурсів і фінансових відносин між підприємствами та їхніми підрозділами в господарському процесі.

Об'єктом управління є сукупність умов здійснення грошового обігу і руху грошових потоків, кругообігу вартості, руху фінансових ресурсів і фінансових відносин, що виникають у внутрішньому й зовнішньому середовищах підприємства. Тому об'єктом управління є грошовий обіг, фінансові ресурси, кругообіг капіталу, фінансові відносини. Суб'єкт управління – це окрема група фахівців (фінансова дирекція, фінансовий менеджер), яка за допомогою різних форм управлінського впливу забезпечує цілеспрямоване функціонування об'єкта, тобто фінансів підприємства.

Фінансовий менеджмент реалізує складну систему управління сукупно-вартісною величиною всіх коштів, що беруть участь у відтворювальному процесі, і капіталом, який забезпечує фінансування підприємницької діяльності.

Суб'єкт управління – сукупність фінансових інструментів, методів, технічних засобів, а також фахівців, організованих у певну фінансову структуру, які здійснюють цілеспрямоване функціонування об'єкта управління. Елементами суб'єкта управління є:

- 1) кадри (підготовлений персонал);
- 2) фінансові інструменти і методи;
- 3) технічні засоби управління;
- 4) інформаційне забезпечення.

Функції фінансового менеджменту як керівної системи показано на рис. 2.4.

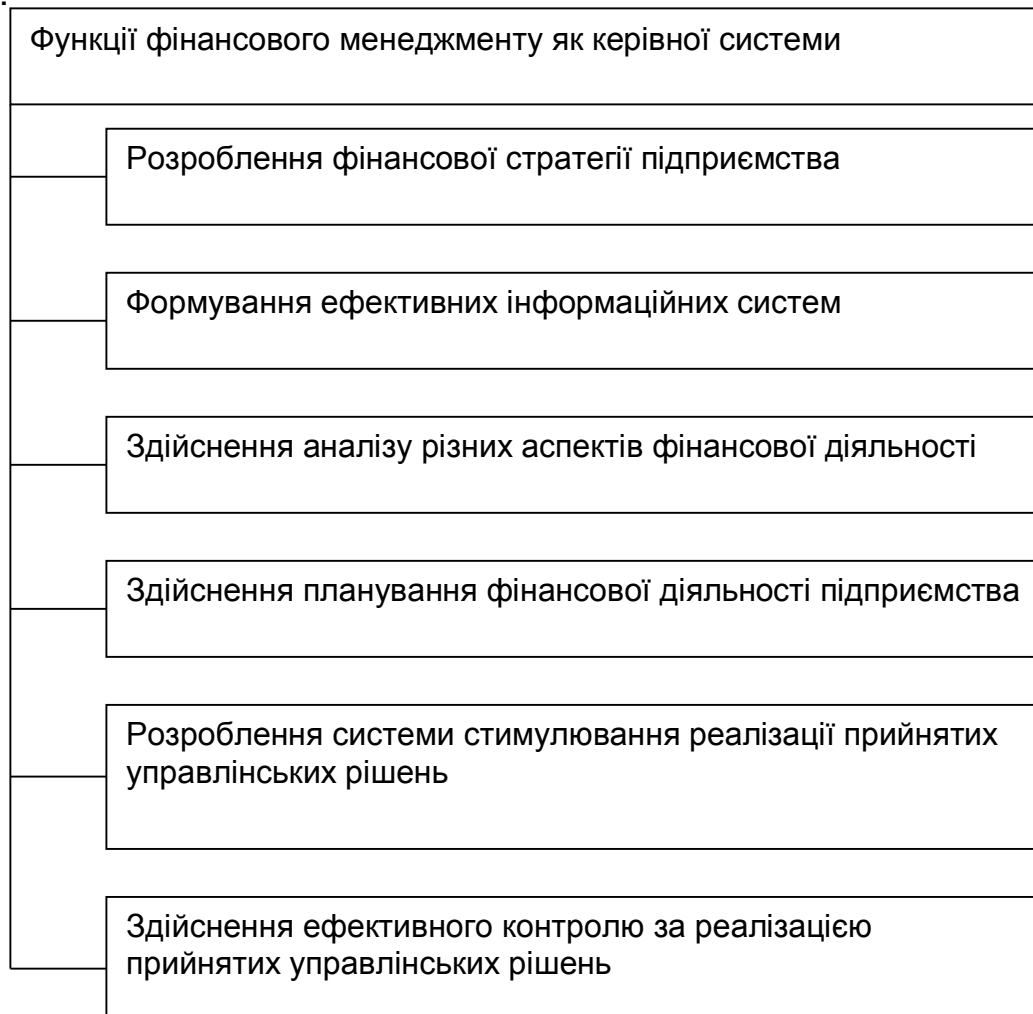


Рис. 2.4. Функції фінансового менеджменту як керівної системи

Організаційне забезпечення фінансового менеджменту базується на відповідному управлінському персоналі, який становить ядро всієї підсистеми.

У практиці управління фінансово-господарською діяльністю зазвичай використовують два основні принципи побудови взаємозв'язку між окремими службами:

- принцип лінійної або ієрархічної побудови, при якому передбачається, що нижчі служби підпорядковуються вищим;

- принцип функціональної побудови взаємозв'язку між управлінськими службами, коли існують єдиний центр і декілька однакових за значенням функціональних підрозділів, які виконують ту чи іншу управлінську роботу в області фінансово-господарської діяльності.

Основні системи забезпечення фінансового менеджменту зображено рис. 2.5.



Рис. 2.5. Основні системи забезпечення фінансового менеджменту

Найбільш типова схема організаційної структури фінансового управління великою компанією містить:

1. Центр фінансових досліджень і фінансового планування.
2. Центр управління грошовими потоками в національній та іноземній валютах.
3. Центр із залучення фінансових коштів і емісії цінних паперів.
4. Центр інвестицій.
5. Центр управління фінансовими ризиками і страхування.

Рекомендовану схему організаційної структури фінансового управління великою компанією показано на рис. 2.6.

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) фінансового менеджменту являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування й підготовки ефективних оперативних управлінських рішень за всіма аспектами фінансової діяльності підприємства (рис. 2.7).

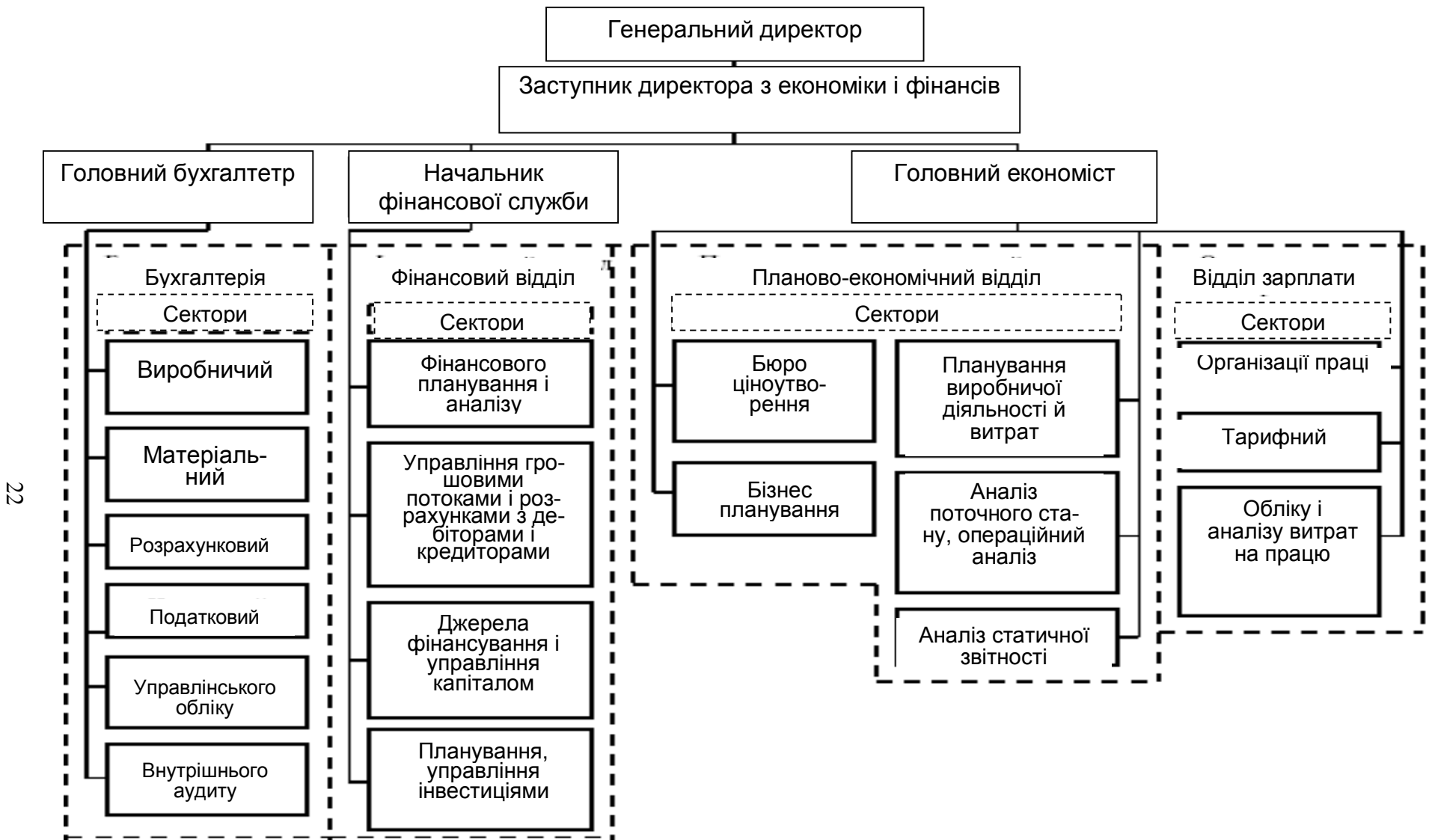


Рис. 2.6. Рекомендована схема організаційної структури фінансового управління великою компанією

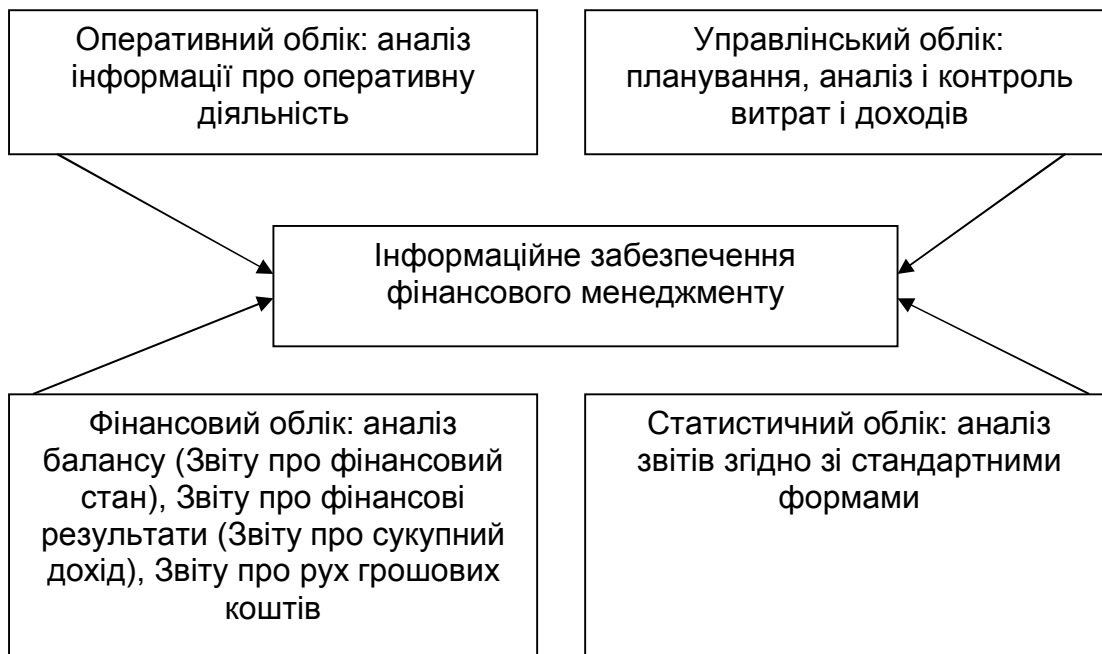


Рис. 2.7. Джерела інформаційного забезпечення фінансового менеджменту

Ефективність управління фінансовою діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Вичерпна, достовірна, своєчасна і зрозуміла інформація є запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень, спрямованих на зменшення витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку і ринкової вартості підприємства.

Основою прийняття адекватних, вчасних та ефективних рішень щодо роботи підприємства є інформація, яку отримують із зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства.

Фінансова інформація являє собою набір даних (у систематизованій певним чином формі):

- про стан господарських ресурсів, зобов'язань і фінансових джерел підприємства;
- рівень прибутку і витрат, що дає змогу судити про очікувані доходи і пов'язані з ними ризики;
- обороти фірми і якість її активів;
- обсяг і якість потоків грошових коштів.

В умовах ринкової економіки попит на фінансову інформацію є дуже високим. Щоб задовольнити такі різноманітні інформаційні потреби всіх зацікавлених сторін, сучасне підприємство мусить конструювати упорядковані потоки своєї фінансової інформації, її систематизоване подання залежно від змісту запиту відповідної групи споживачів з огляду на її корисність.

Інформаційне забезпечення процесу управління фінансами – це сукупність інформаційних ресурсів і способів їх організації, необхідних і придатних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують фінансову сторону діяльності підприємства (рис. 2.8).



Рис. 2.8. Інформаційні потоки фінансового менеджменту

Основою інформаційного забезпечення фінансового менеджменту є різні показники конкретних даних, які формуються із зовнішніх і внутрішніх джерел інформації і дають змогу фінансовим менеджерам приймати адекватні управлінські рішення (рис. 2.9 і 2.10).

Показники, які формуються із зовнішніх джерел інформації	
Показники, які характеризують зовнішньоекономічний розвиток країни	Показники макроекономічного і галузевого розвитку. Система інформативних показників цієї групи є основою проведення аналізу і прогнозування умов зовнішнього фінансового середовища функціонування підприємства при прийнятті стратегічних рішень у сфері фінансової діяльності (стратегії розвитку його активів і капіталу, здійснення інвестиційної діяльності, формування системи перспективних цільових показників фінансового розвитку). Система показників цієї групи ґрунтується на даних державної статистики, що публікуються
Показники, які характеризують кон'юнктуру фінансового ринку	Система інформативних показників цієї групи є основою для прийняття управлінських рішень у сфері формування портфеля довгострокових фінансових інвестицій, здійснення короткострокових фінансових інвестицій, залучення кредитів, валютних операцій і деяких інших аспектів управління фінансами. Система показників цієї групи ґрунтується на публікаціях періодичних комерційних видань, фондової та валютної біржі, а також відповідних електронних джерел інформації
Показники, які характеризують діяльність контрагентів і конкурентів	Система інформативних показників цієї групи використовується переважно для прийняття оперативних управлінських рішень за окремими аспектами формування і використання фінансових ресурсів
Нормативно-регулювальні показники	Система цих показників ураховується у процесі підготовки фінансових рішень, які пов'язані з особливостями державного регулювання фінансової діяльності підприємств

Рис. 2.9. Показники, які формуються із зовнішніх джерел інформації

Внутрішні інформаційні потоки підрозділяють на три основні групи (див. рис. 2.10):

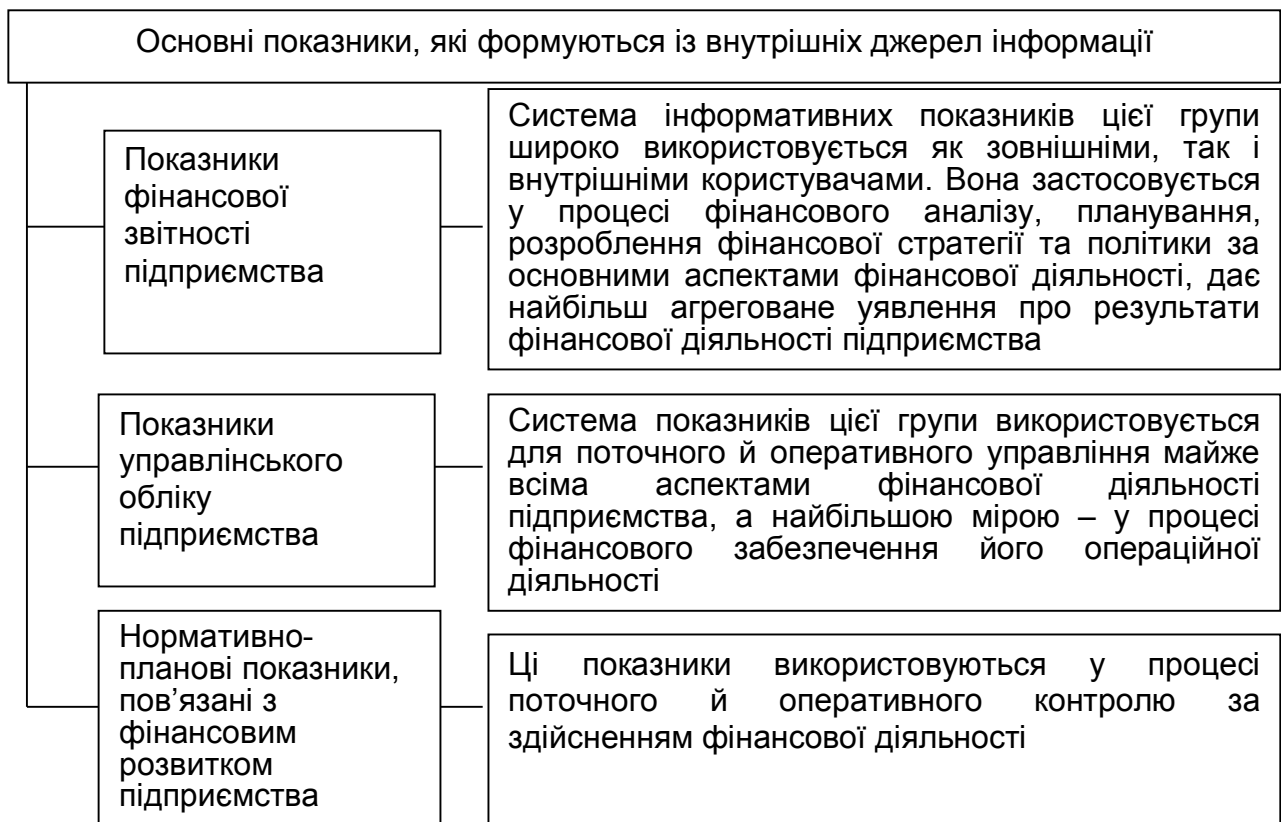


Рис. 2.10. Показники, які формуються із внутрішніх джерел інформації

1. Показники фінансового обліку підприємства, що є основою інформаційної бази фінансового менеджменту, на підставі якої здійснюють аналіз, прогнозування, планування і приймають оперативні рішення за усіма напрямками фінансової діяльності.

До цієї групи показників відносять показники існуючих форм звітності:

- балансу (звіту про фінансовий стан);
- звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід);
- звіту про рух грошових коштів;
- звіту про власний капітал.

2. Показники управлінського обліку, що є комерційною таємницею підприємства і використовуються фінансовими менеджерами для контролю поточної фінансової діяльності й оцінювання її ефективності, формування фінансової стратегії і політики з окремих аспектів фінансового розвитку підприємства.

3. Аналітичні показники, що надходять із підсистем фінансового планування, фінансового аналізу, фінансової діагностики.

У процесі організації управлінського обліку згідно з міжнародними стандартами формуються блоки показників окремих видатків і фінансових результатів у розрізі сфер діяльності, видів продукції, регіонів діяльності, окремих структурних одиниць і підрозділів підприємства.

Користувачами фінансової звітності підприємства є юридичні й фізичні особи, яким необхідна інформація про діяльність підприємства для прийняття рішень. Користувачів звітності можна поділити на внутрішніх і зовнішніх, безпосередньо й опосередковано зацікавлених у результатах фінансово-господарської діяльності підприємства.

Класифікацію користувачів фінансової звітності за цими ознаками наведено на рис. 2.11.

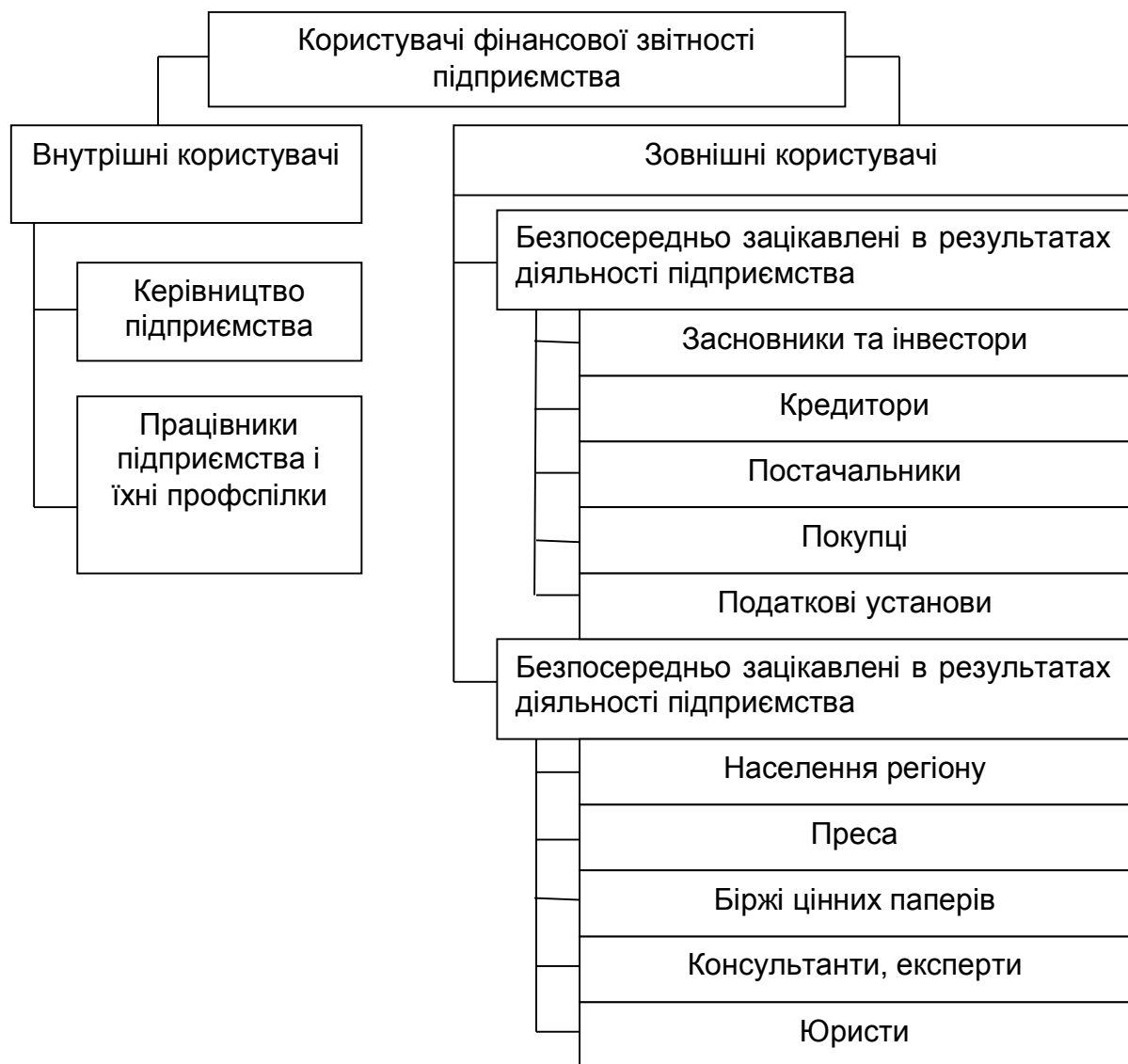


Рис. 2.11. Класифікація користувачів фінансової звітності підприємства

3. СИСТЕМИ І МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ, ЇХ СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ

У теорії управління фінансами залежно від методів, що використовуються, розрізняють такі основні системи фінансового аналізу:

1. *Горизонтальний (або трендовий) фінансовий аналіз*, який базується на вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. У процесі використання цієї системи аналізу розраховують темпи зростання (приросту) окремих показників фінансової звітності за декілька періодів і визначають загальні тенденції їх зміни (або тренду). В управлінні фінансами найбільшого поширення набули такі види горизонтального (трендового) фінансового аналізу:

- дослідження динаміки показників звітного періоду порівняно з показниками попереднього періоду;
- дослідження динаміки показників звітного періоду порівняно з показниками аналогічного періоду минулого року;
- дослідження динаміки показників за декілька попередніх періодів.

Усі види горизонтального (трендового) фінансового аналізу доповнюються зазвичай дослідженнями впливу окремих факторів на зміну відповідних результативних показників.

2. *Вертикальний (або структурний) фінансовий аналіз*, який ґрунтується на структурному розкладанні окремих показників фінансової звітності підприємства. У процесі здійснення цього аналізу розраховують питому вагу окремих структурних складових агрегованих фінансових показників. В управлінні фінансами найбільшого поширення набули такі види вертикального (структурного) аналізу:

- структурний аналіз активів;
- структурний аналіз капіталу;
- структурний аналіз грошових потоків.

3. *Порівняльний фінансовий аналіз*, що базується на порівнянні значень окремих груп аналогічних показників. У процесі використання цієї системи аналізу розраховують розміри абсолютних і відносних відхилень порівнюваних показників. В управлінні фінансами найбільшого поширення набули такі види порівняльного фінансового аналізу:

- порівняльний аналіз фінансових показників певного підприємства і середньогалузевих показників;
- порівняльний аналіз фінансових показників певного підприємства і підприємств-конкурентів;
- порівняльний аналіз фінансових показників окремих структурних одиниць і підрозділів певного підприємства («центрів відповідальності»); такий аналіз проводять з метою порівняльного оцінювання й пошуку резервів підвищення ефективності фінансової діяльності внутрішніх підрозділів підприємства;

- порівняльний аналіз звітних і планових (нормативних) фінансових показників.

4. *Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз)*, що базується на розрахунку співвідношення різних абсолютних показників фінансової діяльності підприємства. У процесі використання цієї системи аналізу визначають різні відносні показники, що характеризують окремі результати фінансової діяльності й рівень фінансового стану підприємства. В управлінні фінансами найбільшого поширення набули такі групи аналітичних фінансових коефіцієнтів:

- коефіцієнти оцінювання фінансової стійкості підприємства, за якими визначають рівень фінансового ризику, пов'язаного зі структурою джерел формування капіталу підприємства, а також ступінь його фінансової стабільності у процесі майбутнього розвитку;

- коефіцієнти оцінювання платоспроможності (ліквідності) підприємства, що характеризують можливість підприємства вчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності;

- коефіцієнти оцінювання оборотності активів, які характеризують, наскільки швидко сформовані активи обертаються у процесі господарської діяльності підприємства;

- коефіцієнти оцінювання оборотності капіталу, що характеризують, наскільки швидко капітал, який використовується підприємством, у цілому й за окремими його елементами обертається у процесі його господарської діяльності;

- коефіцієнти оцінювання рентабельності, які характеризують здатність підприємства генерувати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності й за якими визначають загальну ефективність використання активів і вкладеного капіталу тощо.

5. *Інтегральний фінансовий аналіз*, який дає змогу одержати найбільш поглиблену (багатофакторну) оцінку умов формування окремих агрегованих фінансових показників. В управлінні фінансами найбільшого поширення набули такі системи інтегрального фінансового аналізу:

- система інтегрального аналізу ефективності використання активів підприємства;

- система SWOT-аналізу фінансової діяльності; основним його змістом є дослідження характеру сильних і слабких сторін фінансової діяльності підприємства, а також позитивного або негативного впливу окремих зовнішніх (екзогенних) факторів на умови її здійснення в майбутньому періоді;

- об'єктно-орієнтована система інтегрального аналізу формування чистого прибутку підприємства;

- система портфельного аналізу; цей аналіз ґрунтується на використанні «портфельної теорії», відповідно до якої рівень прибутковості портфеля фондових інструментів розглядається у взаємозв'язку з рівнем ризику портфеля (система «прибуток – ризик»).

Фінансовий аналіз у системі комплексного економічного аналізу діяльності підприємства наведено на рис. 3.1.



Рис. 3.1. Фінансовий аналіз у системі комплексного економічного аналізу діяльності підприємства

Класифікацію ресурсів за видами і джерелами їх фінансування наведено на рис. 3.2.



Рис. 3.2. Класифікація ресурсів за видами і джерелами їх фінансування

Фінансовий менеджер повинен розуміти різні економічні трактування активної частини балансу, особливо дві взаємозв'язані інтерпретації, які умовно можна назвати предметно-речовою і витратно-результативною.

Згідно з предметно-речовим трактуванням в активі балансу показано склад, розміщення, фактичне цільове використання коштів підприємства. Основний наголос роблять на тому, у що саме вкладено фінансові ресурси підприємства і яке їх функціональне призначення. Відповідно актив балансу – це ресурси, які «можна відчути на дотик» і наявність яких можна підтвердити інвентаризацією.

Другий підхід до інтерпретації активу балансу є глибшим за своєю суттю. Згідно з ним до активу балансу належать витрати підприємства, що мали місце під час попередніх операцій і фінансових угод, а також зроблені ним витрати заради можливих майбутніх прибутків. Тут наголос роблять на самому факті вкладення (інвестиції) коштів. Крім того, за активом визначають можливий прибуток, який може отримати підприємство після розрахунків з усіма кредиторами.

Найліквідніші активи – це активи, до яких належить готівка в касі підприємства і на рахунках у банках, у національній та іноземній валютах, а також еквіваленти грошей, тобто поточні фінансові інвестиції.

Активи, які швидко реалізуються (ліквідні активи), – активи, для перетворення яких на грошові кошти потрібний певний час. До них належать дебіторська заборгованість, платежі за якою очікуються протягом 12 місяців після звітної дати, інші оборотні активи, товари відвантажені. Ліквідність цієї групи залежить від своєчасного відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості платіжного документообігу у банках, попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців і т. д.

Активи, що вільно реалізуються, – запаси і дебіторська заборгованість, платежі за якими очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати. Значно більший строк знадобиться для перетворення їх на грошову готівку.

Активи, що важко реалізуються, – майно, призначене для поточної господарської діяльності (нематеріальні активи, незавершене будівництво,

основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції тощо, а також витрати майбутніх періодів).

Під час аналізу балансу іноді використовують поняття чистих активів, чистих ліквідних активів і власних поточних активів. Чисті активи – це власний капітал, або активи за вирахуванням зобов'язань.

Чистими ліквідними активами називають ліквідні активи за вирахуванням короткострокових зобов'язань:

Чисті ліквідні активи = Ліквідні активи – Короткострокові зобов'язання.

У підприємства, що добре працює, вартість ліквідних активів завжди перевищує розмір короткострокових зобов'язань. Це забезпечує сталість його функціонування і здатність гасити короткострокові зобов'язання вчасно (повністю за рахунок ліквідних активів).

Власні поточні активи – це розмір поточних активів за вирахуванням короткострокових зобов'язань:

Власні поточні активи = Поточні активи – Короткострокові зобов'язання.

Інакше кажучи, власні поточні активи – це поточні активи, що залишаються після погашення всіх короткострокових зобов'язань. Іноді їх називають робочим капіталом, або чистим оборотним капіталом. Обережний інвестор завжди пильнує, щоб підприємство, у яке він вкладає кошти, мало значні власні поточні активи. Крім того, для розширення виробництва важливо, щоб власні поточні активи звітного року були більшими, ніж попереднього.

Власні поточні активи деякі дослідники ще називають власними оборотними активами, які розраховують таким чином:

Власні оборотні активи = Власний капітал + Довгострокові зобов'язання – Необоротні активи.

Основним джерелом грошових потоків на підприємстві є операційна діяльність, інвестиційна діяльність – це основний споживач грошових коштів (рис. 3.3). Підвищення ролі фінансової діяльності (при зменшенні надходжень від операційної діяльності) у наданні коштів може свідчити про підвищену ризикованість підприємства.

Методи і прийоми фінансового аналізу наведено на рис. 3.4.

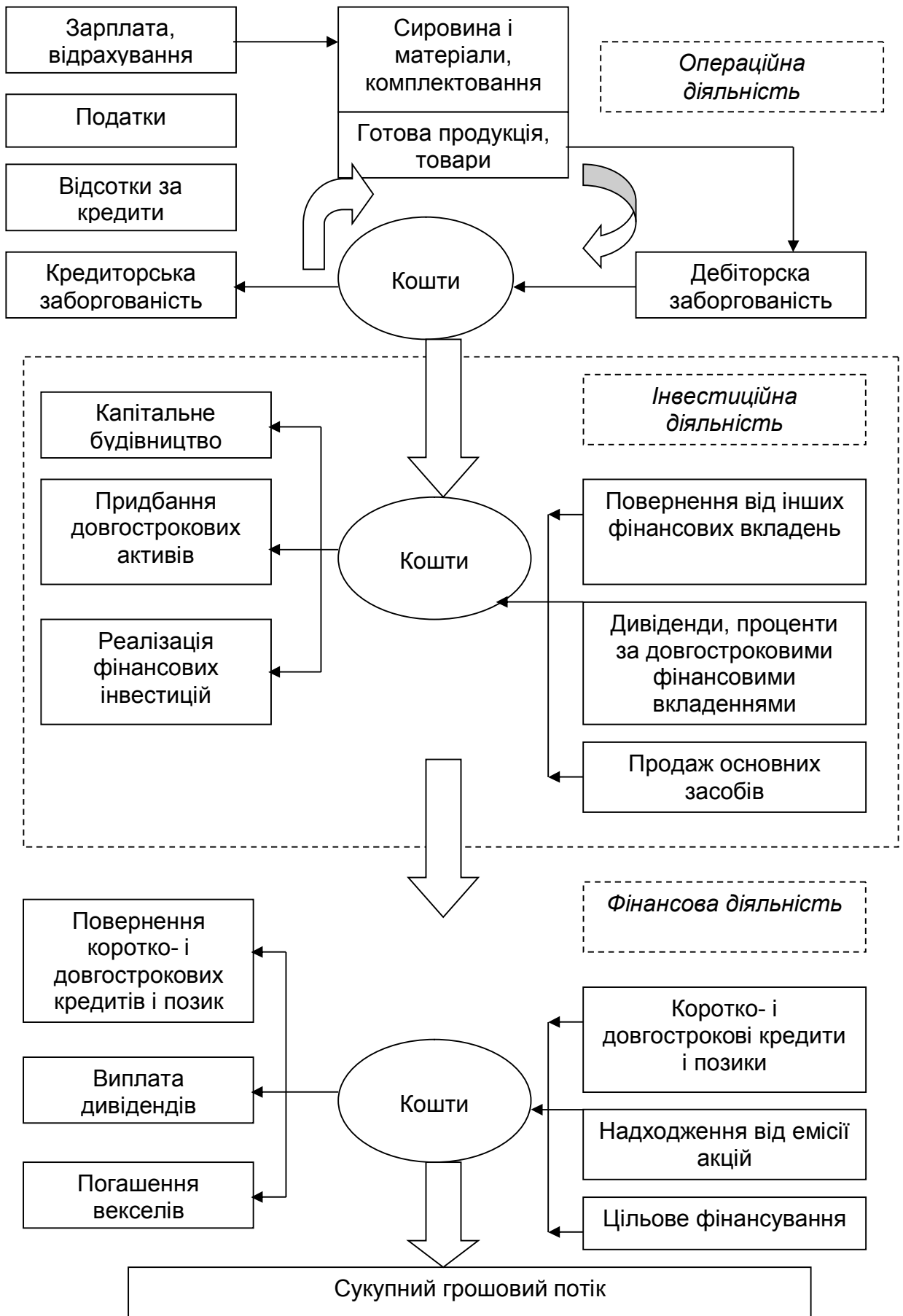


Рис. 3.3. Рух грошових коштів на підприємстві



Рис. 3.4. Методи і прийоми фінансового аналізу

Склад основних систем фінансового аналізу, що базується на різних методах його проведення на підприємстві, показано на рис. 3.5.

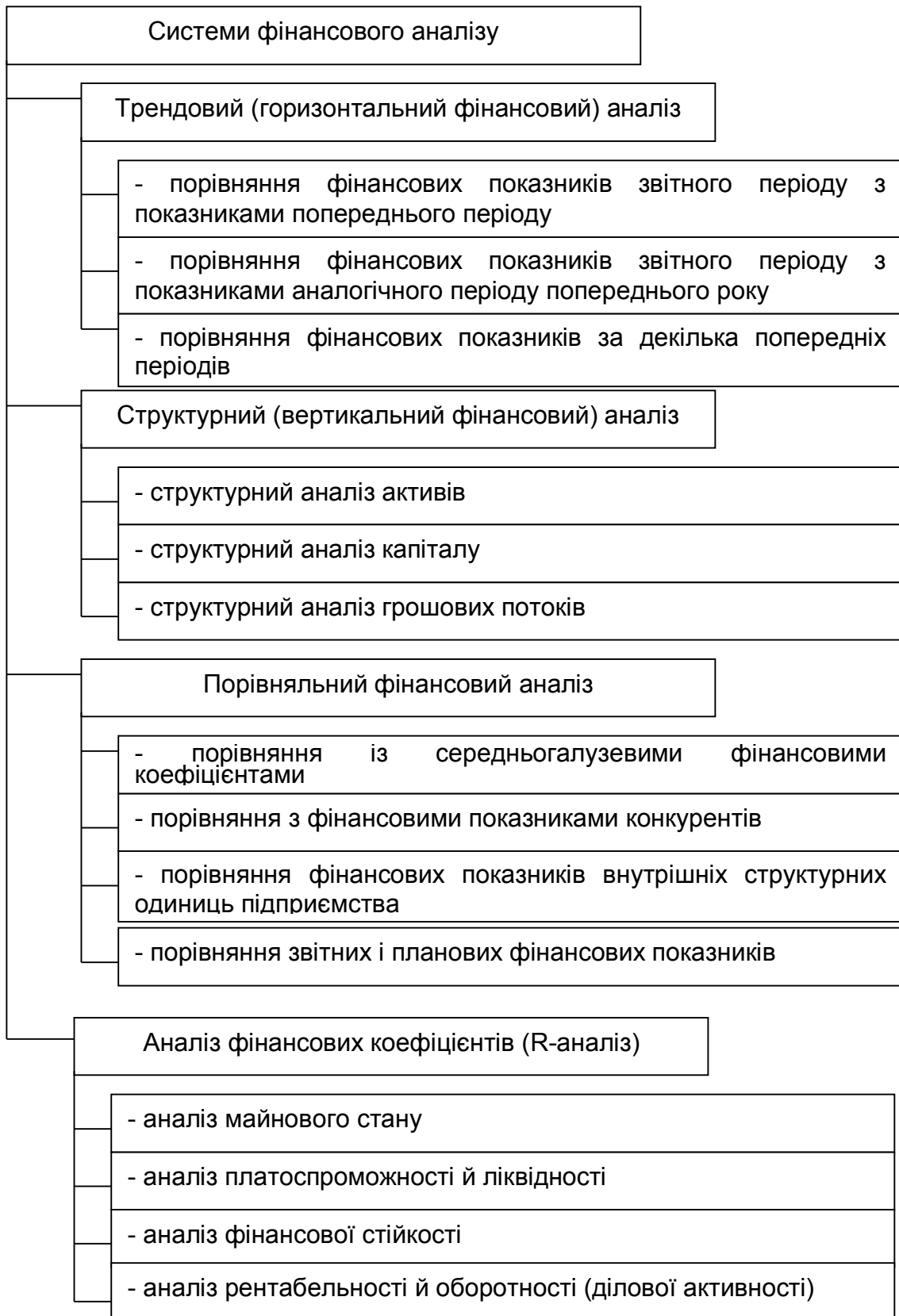


Рис. 3.5. Системи фінансового аналізу, що базуються на різних методах його проведення

Методологічні принципи і етапи здійснення фінансового аналізу на підприємстві зображено на рис. 3.6 і 3.7.

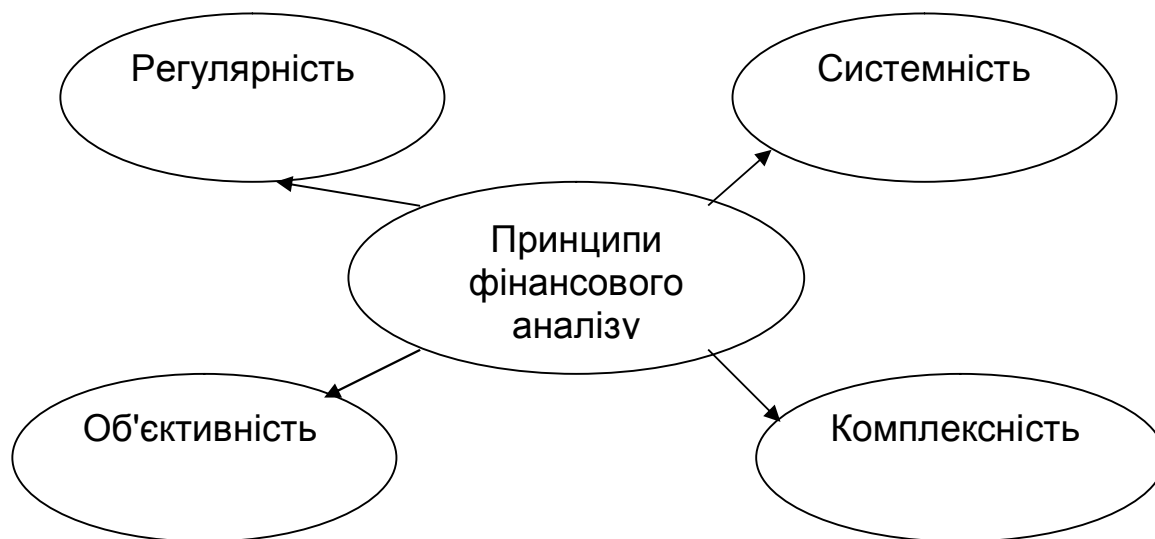


Рис. 3.6. Принципи фінансового аналізу

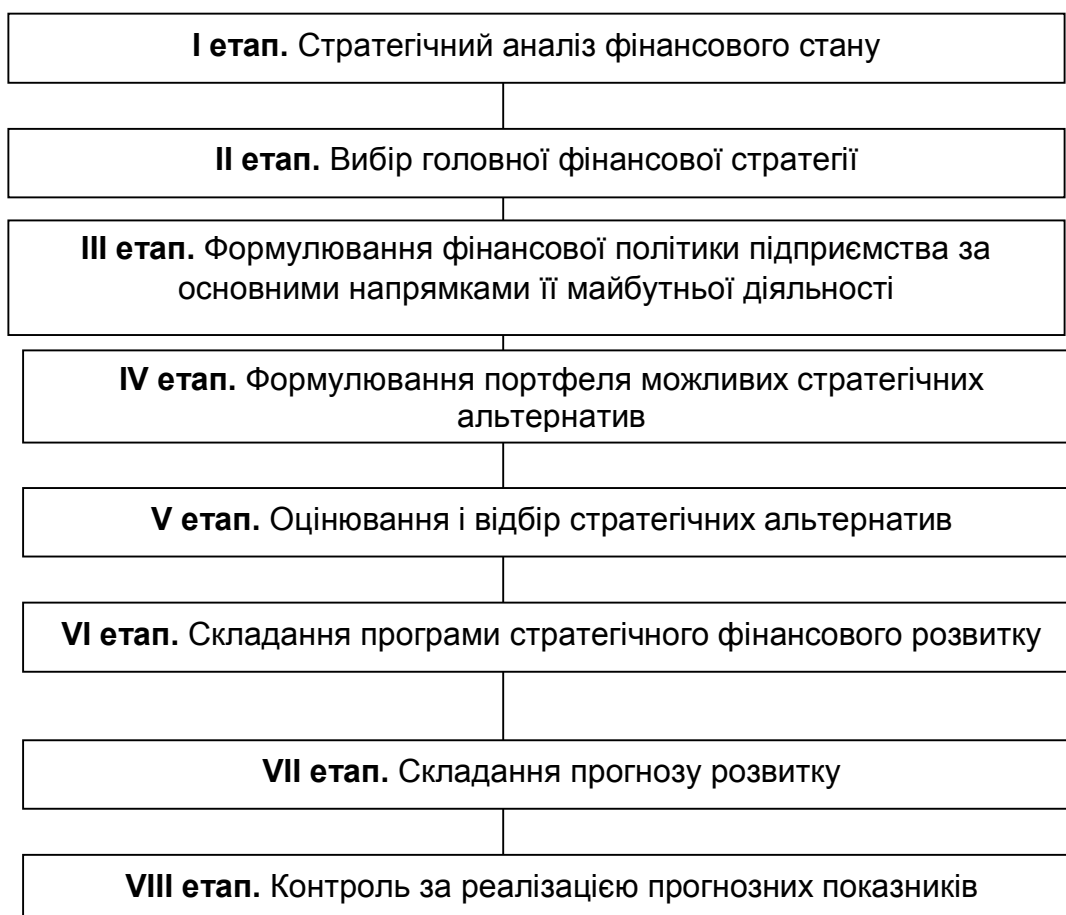


Рис. 3.7. Етапи здійснення фінансового аналізу на підприємстві

Структуру аналізу фінансового стану підприємства подано на рис. 3.8.

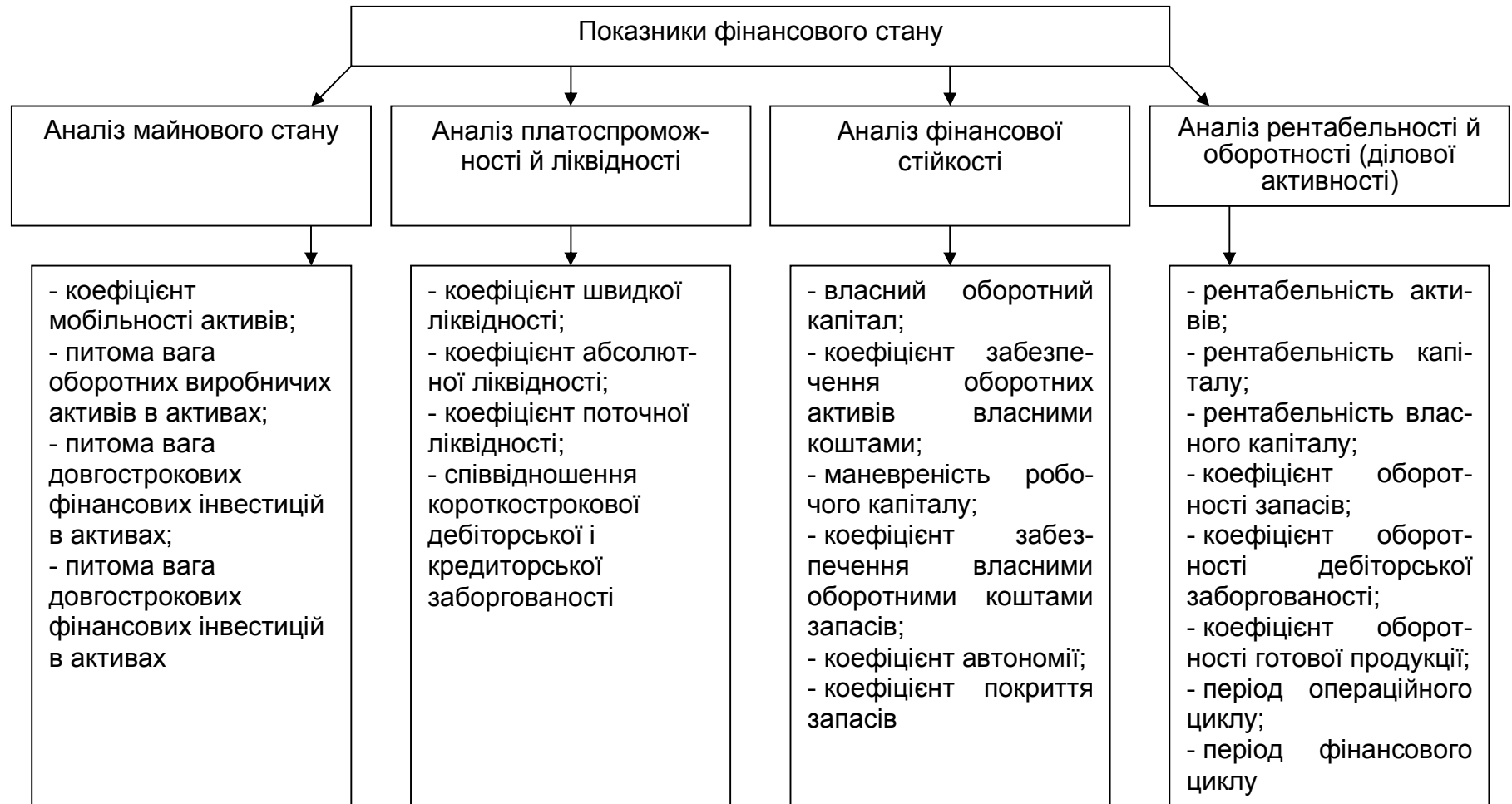


Рис. 3.8. Структура аналізу фінансового стану підприємства

4. СИСТЕМИ І МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Фінансове планування являє собою процес розроблення системи фінансових планів і планових (нормативних) показників із забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищення ефективності його фінансової діяльності в майбутньому періоді.

Системи фінансового планування складається із підсистем фінансового планування й фінансового контролю (рис. 4.1).

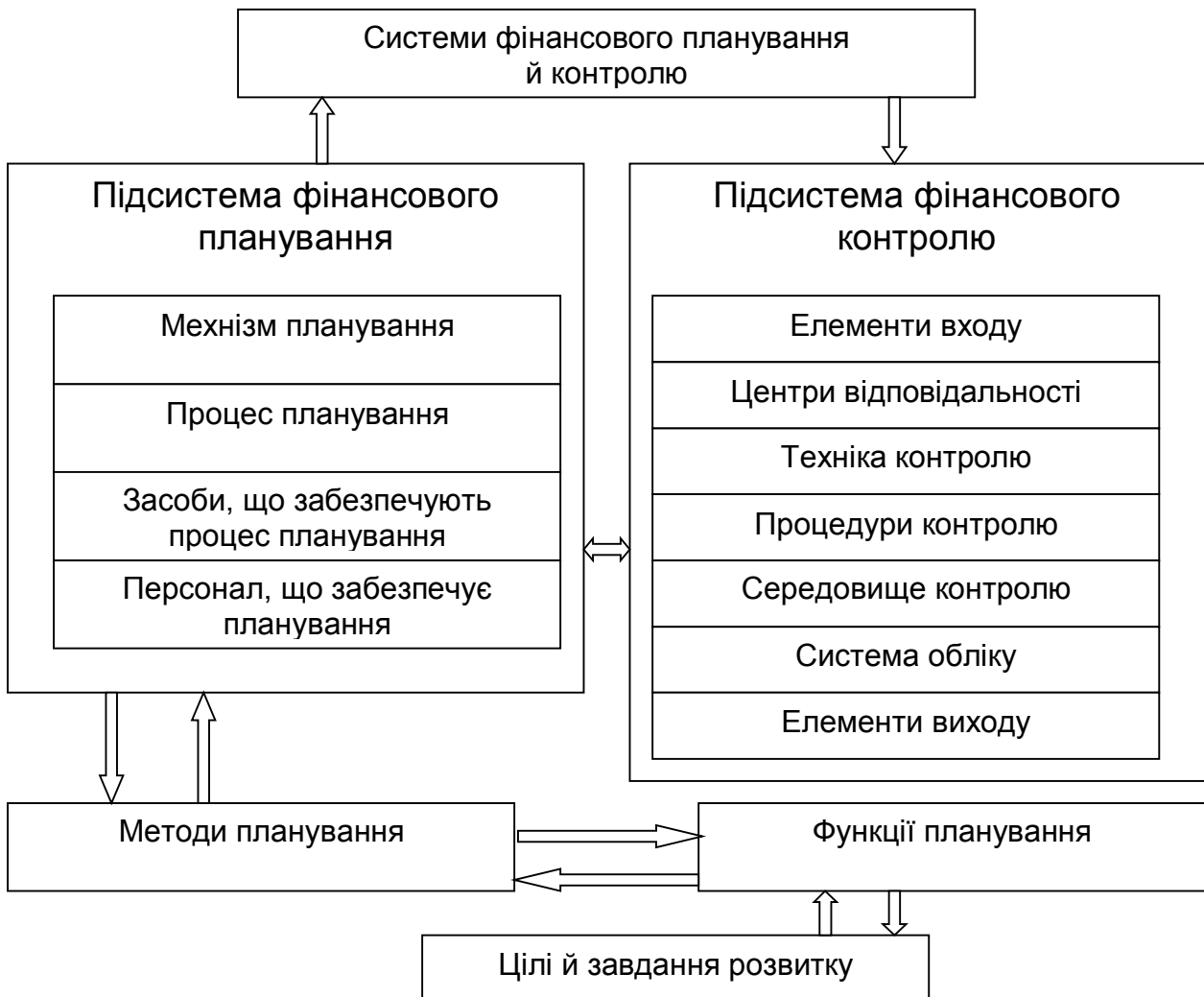


Рис. 4.1. Система фінансового планування

З іншого боку система фінансового планування є деталізацією фінансового плану підприємства.

Методи фінансового планування – це конкретні способи планових розрахунків. Планування фінансових показників здійснюється за допомогою таких методів: балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізація планових розрахунків, економіко-математичне моделювання.

Систему фінансового планування подано на рис. 4.2.



Рис. 4.2. Система фінансового планування

Балансовий метод полягає в тому, що балансують підсумкові показники доходів і витрат, а також для кожної статті витрат зазначають конкретні джерела покриття.

Цей метод застосовують при прогнозуванні надходжень і виплат грошових фондів, квартального плану доходів і витрат, платіжного календаря та ін.

Нормативний метод полягає в тому, що на основі встановлених норм і техніко-економічних нормативів (ставки податків, ставки тарифів, зборів і внесків, норми амортизаційних відрахувань, норми оборотних коштів) розраховують потребу господарського суб'єкта у фінансових ресурсах і визначаються джерела цих ресурсів.

При розрахунково-аналітичному методі планові показники обчислюють з урахуванням фактичних фінансових показників, які беруть за основу, та індексів їх зміни у плановому періоді.

Оптимізація планових розрахунків полягає у підсумовуванні даних кількох варіантів планових розрахунків. З метою отримання найоптимальнішого варіанта планових рішень проводять їх оптимізацію. Для цього використовують різні критерії вибору: максимум прибутку на грошову одиницю вкладеного капіталу, мінімум фінансових витрат, мінімум поточних витрат, мінімум вкладень капіталу при максимально ефективному результаті, максимум абсолютної суми одержаного прибутку.

Економіко-математичне моделювання дає змогу знайти кількісне вираження взаємозв'язків між фінансовими показниками і факторами, які їх визначають. Економіко-математична модель – це точний математичний опис факторів, які характеризують структуру і закономірності зміни певного економічного явища, за допомогою математичних прийомів.

Деталізовану систему фінансового планування на підприємстві подано на рис. 4.3.

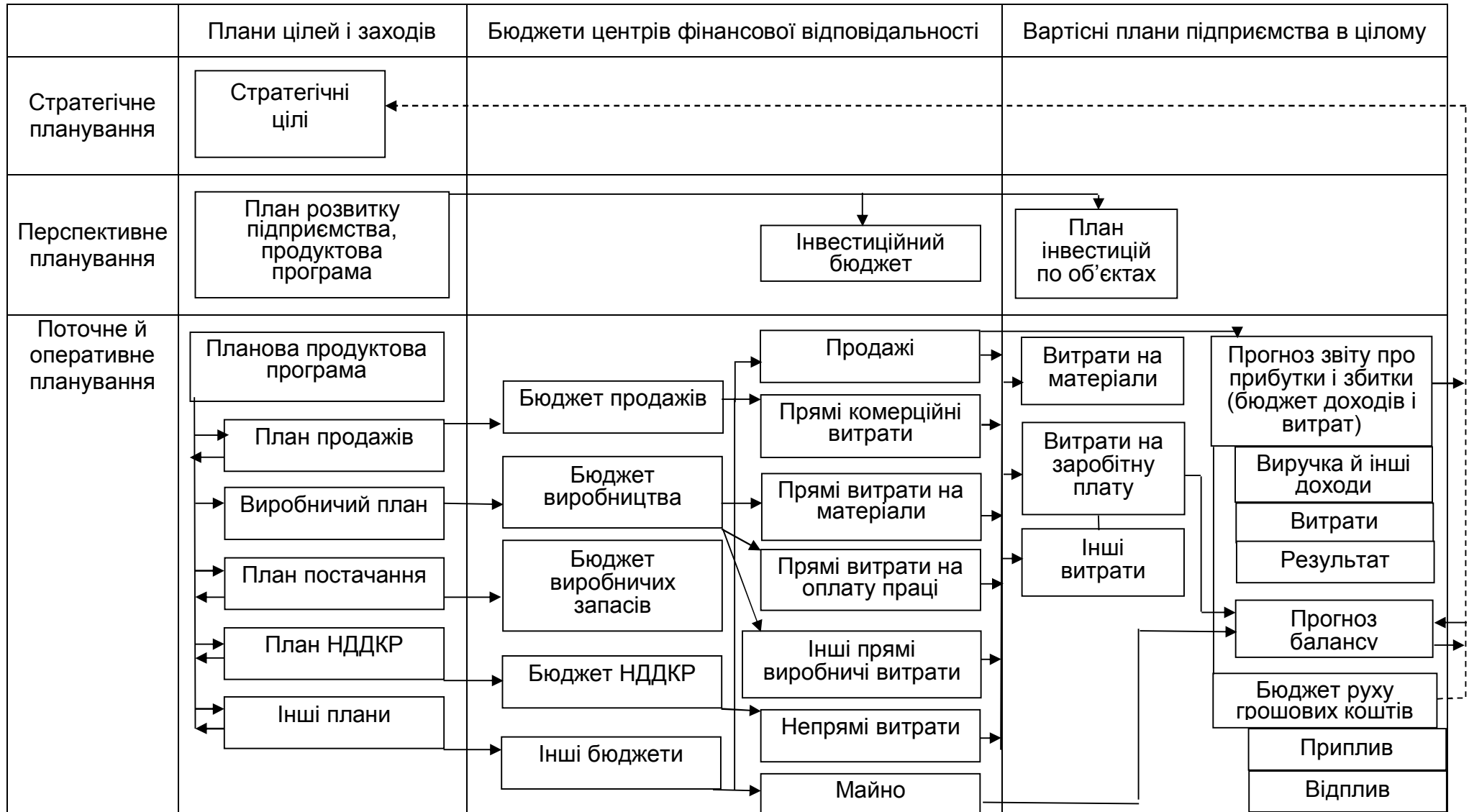


Рис. 4.3. Деталізована система фінансового планування на підприємстві

Фінансове планування на підприємстві являє собою процес, що складається з декількох етапів (рис. 4.4).

Процес фінансового планування	
I етап	Аналіз фінансової ситуації
II етап	Розроблення загальної фінансової стратегії підприємства
III етап	Складання поточних фінансових планів
IV етап	Коригування, ув'язування і конкретизація фінансового плану
V етап	Розроблення оперативних фінансових планів
VI етап	Аналіз і контроль виконання фінансових планів

Рис. 4.4. Етапи здійснення фінансового планування на підприємстві

Елементи фінансового планування показано на рис. 4.5.

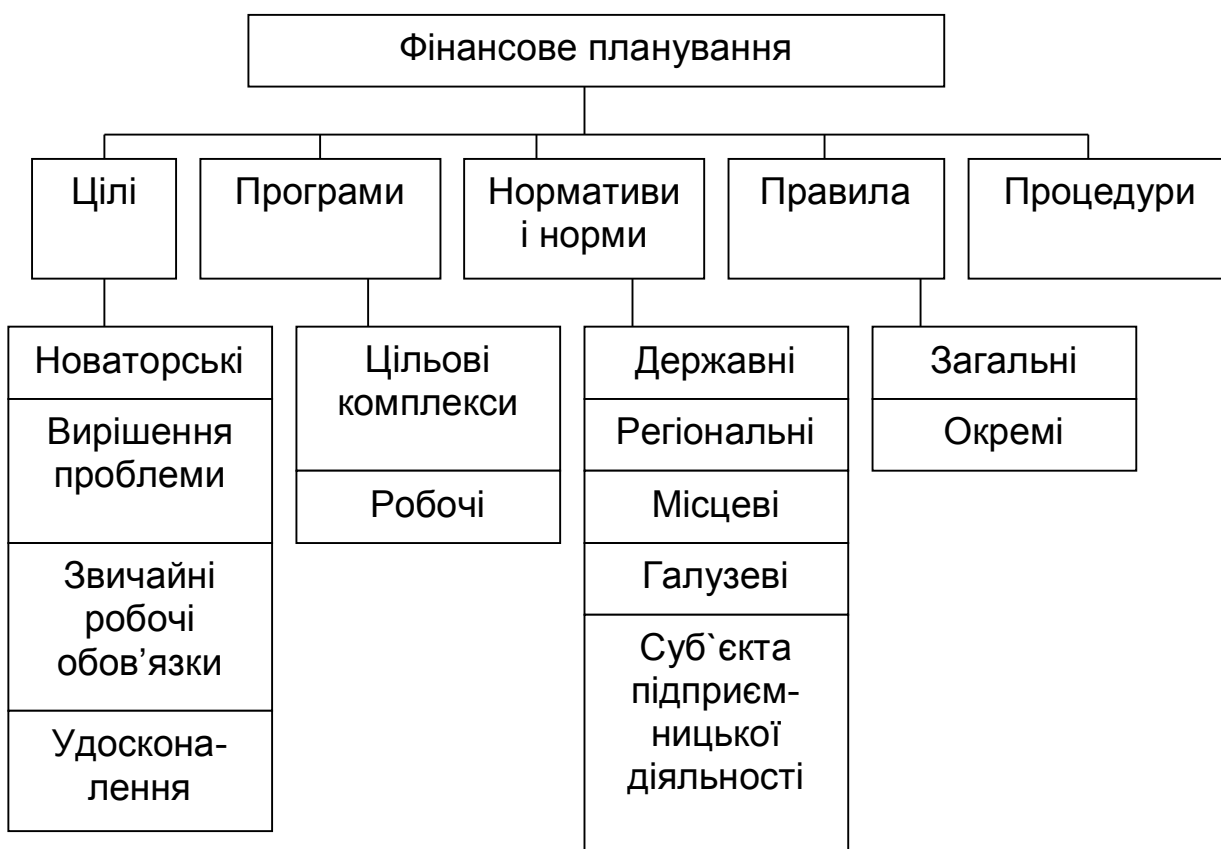


Рис. 4.5. Елементи фінансового планування

Характеристику систем перспективного, поточного й оперативного планування фінансової діяльності підприємства наведено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Характеристика підсистем фінансового планування

Підсистеми фінансового планування	Форми реалізації результатів фінансового планування	Форми розроблених планів	Період планування
Перспективне (стратегічне) планування фінансової діяльності	Розроблення загальної фінансової стратегії і фінансової політики за основними напрямками фінансової діяльності підприємства	Прогноз звіту про прибутки і збитки Прогноз про рух грошових коштів Прогноз бухгалтерського балансу	3 – 5 років
Поточне планування фінансової діяльності	Розроблення поточних фінансових планів за окремими аспектами фінансової діяльності	План доходів і витрат з операційної діяльності План доходів і витрат з інвестиційної діяльності План надходження і витрачання грошових коштів Балансовий план	1 рік
Оперативне планування фінансової діяльності	Розроблення і доведення до виконавців бюджетів, платіжних календарів та інших форм оперативних планових завдань з усіх основних питань фінансової діяльності	Платіжний календар, касовий план	Декада, місяць, квартал

Усі підсистеми фінансового планування взаємозв'язані й взаємозумовлені, планування здійснюється у певній послідовності. Найважливішим етапом планування є прогнозування основних напрямків фінансової діяльності підприємства, що здійснюється в процесі перспективного планування. На цьому етапі визначають завдання й параметри поточного фінансового планування. У свою чергу, базою для розроблення оперативних фінансових планів є поточне фінансове планування.

Формування доходів підприємства подано на рис. 4.6, а класифікацію витрат підприємства – на рис. 4.7.

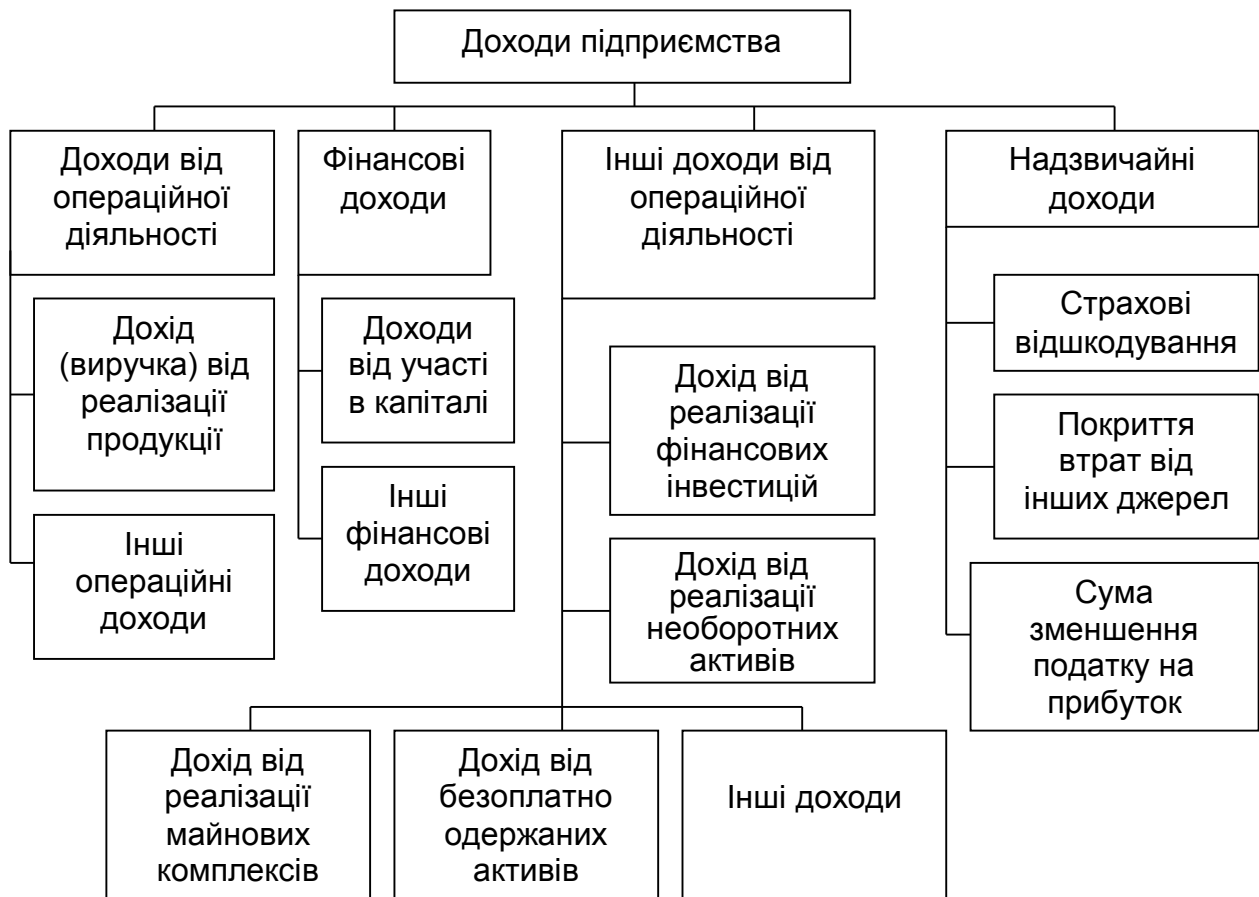


Рис. 4.6. Формування доходів підприємства

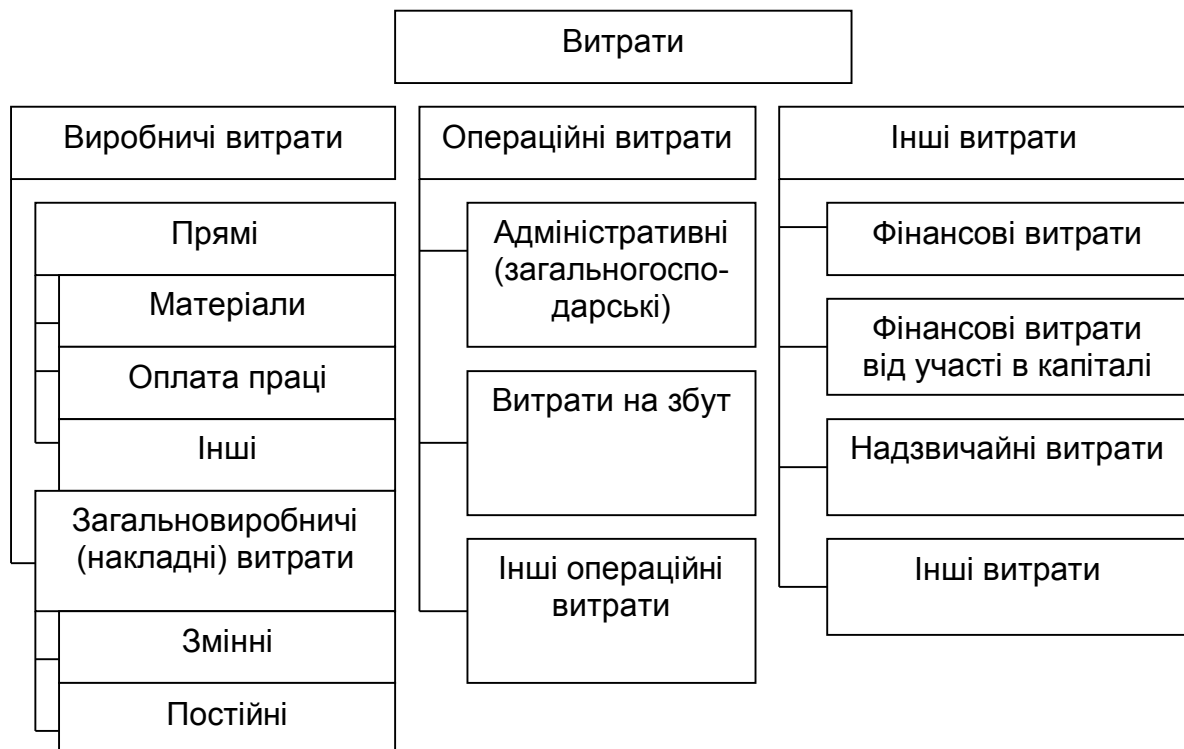


Рис. 4.7. Класифікація витрат підприємства

Бюджетування, система бюджетів підприємства, методи і порядок їх розроблення

Проведені дослідження дали змогу визначити три підходи до розуміння суті бюджетування (рис. 4.8). При цьому інструментом реалізації бюджетування є бюджет.

Бюджетування – сучасний метод управління капіталом підприємства в цілому і його структурних підрозділів за допомогою системи взаємозв'язаних бюджетів, особливостями якого (бюджетування) є максимальне врахування інформації як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, орієнтованість на досягнення цілей стратегії підприємства (цілеспрямованість) із застосуванням функцій планування, організації, регулювання, координації, мотивації, контролю, що дає можливість забезпечити життєздатність бюджету як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Бюджетування як метод слід розглядати при його впровадженні на підприємстві, тобто при написанні інструкцій, рекомендацій, положень, необхідних для виконання й розроблення системи бюджетів, а як процес – при його виконанні в практичній діяльності підприємства. Поєднання методу й процесу являє собою технологію бюджетування.

До бюджетування на підприємстві існували різні форми й методи управління, що базувалися на функціях планування, контролю, координації, регулювання, мотивації тощо. Однак за сучасних умов, на думку автора, бюджетування є необхідним як один з ефективних методів управління, в основу якого покладено поліпшену функцію планування.

При впровадженні й використанні бюджетування на підприємстві управлінські працівники обмежуються зазвичай такими його функціями, як планування і контроль. Іноді ставиться питання щодо впровадження функції мотивації, тоді як найбільша ефективність бюджетування досягається при впровадженні всіх його функцій.

При цьому вважаються тотожними такі поняття: «організація» – «бюджетна організація», «контроль» – «бюджетний контроль», «координування» – «бюджетне координування», «регулювання» – «бюджетне регулювання», «мотивація» – «бюджетна мотивація».

Бюджет підприємства – оперативний план, виражений в грошових одиницях, для управління капіталом, за яким погоджують оперативний і фінансовий плани і передбачають кінцевий результат діяльності підприємства, тобто розміри і норми прибутку.



Рис. 4.8. Концептуальні підходи до визначення поняття бюджетування

Послідовність розроблення системи бюджетування подано на рис. 4.9.

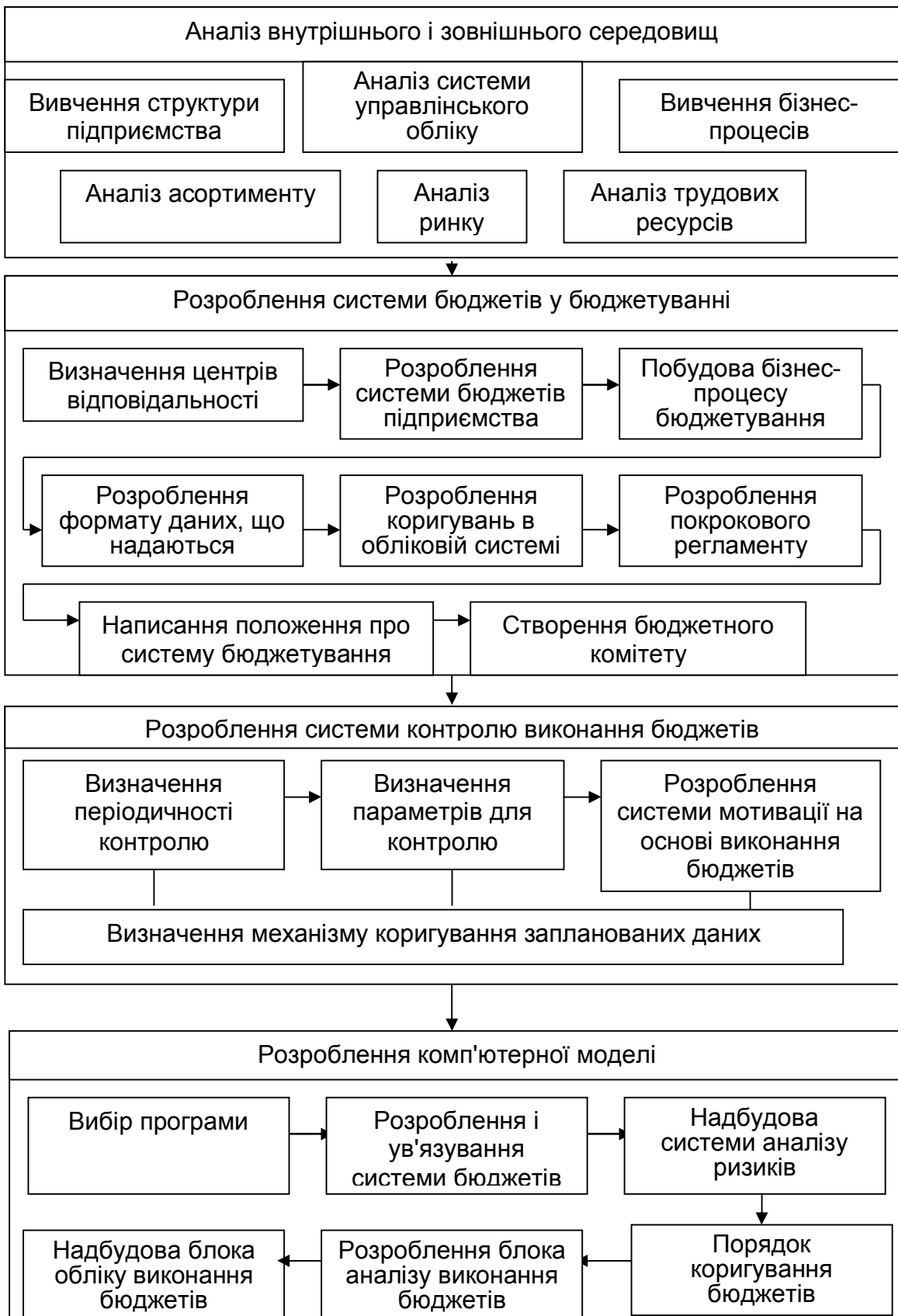


Рис. 4.9. Послідовність розроблення системи бюджетування

Класифікацію бюджетів підприємства подано на рис. 4.10.

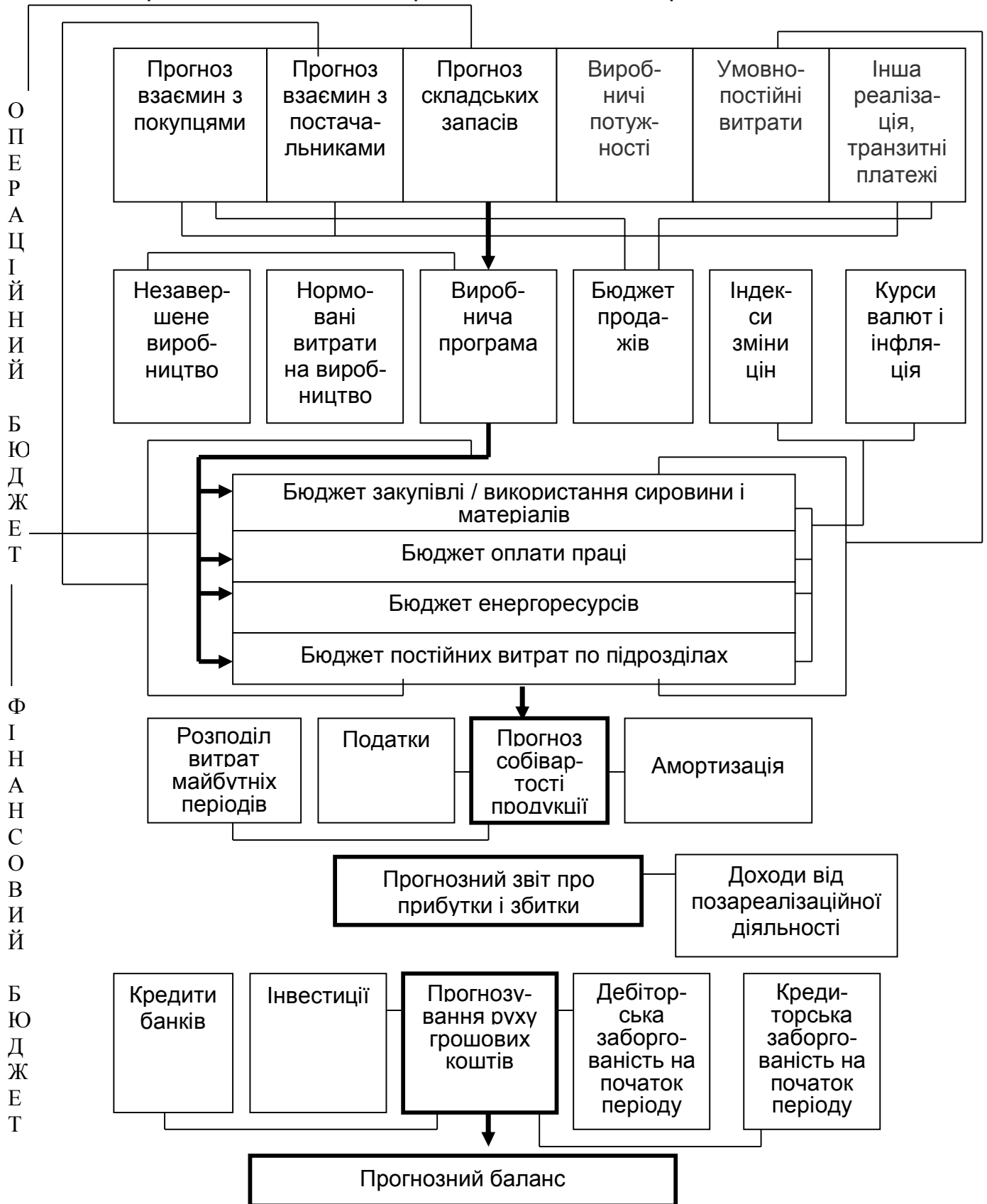


Рис. 4.10. Класифікація бюджетів підприємства

Для врахування специфіки всіх видів діяльності (операційної, фінансової й інвестиційної) великого промислового підприємства, а також забезпечення інформацією системи управління про майбутні зміни пропонується створити комплексну систему бюджетів, що дає змогу моделювати процеси руху майна, джерел його формування і розраховувати фінансово-економічні показники.

Система бюджетів має бути наведена двома групами таблиць.

До першої групи належать бюджети, що охоплюють фінансово-господарську діяльність підприємства за видами реалізованих процесів або видами спожитих ресурсів для всіх структурних підрозділів суб'єкта господарювання, тобто являють собою неповну схему бюджетів.

До другої групи таблиць відносять бюджети майна, бюджети джерел формування майна підприємства, а також допоміжні бюджети, за допомогою яких можна відобразити відтворювальні процеси, що відбуваються на підприємстві, і тим самим підвищити ефективність управління капіталом підприємства.

З метою уніфікації процедури складання бюджетів в роботі запропоновано певні форми таблиць для різних типів бюджетів (табл. 4.2).

Проміжні бюджети (1 – 25) можуть мати кілька варіантів, кожний з яких відбиває специфіку планованої структури майна, джерел господарських коштів або процесів, що відбуваються на підприємстві. Слід також складати і бюджети, що дають змогу детальніше конкретизувати інформацію, яка відображається в бюджеті продажів (див. бюджети 1-2, 1-3, 1-4, 1-5).

Запропонована система взаємозалежних бюджетів дає можливість відтворити «Звіт про прибутки і збитки», що, в першу чергу, особливої важливості набуває при оцінюванні діяльності структурних підрозділів. При складанні бюджетів необхідно керуватися горизонтальним принципом.

Таблиця 4.2

Типи бюджетів промислового підприємства

Бюджети першої групи	№ п/п	Найменування бюджету	Сальдо на початок періоду	1-й Розділ	2-й Розділ	Сальдо на кінець періоду
	1-1	Бюджет продажів основної реалізації	Залишок	Відвантаження	Оплата	Залишок
	1-2	Бюджет продажів іншої реалізації	Залишок	Відвантаження	Оплата	Залишок
	1-3	Бюджет виручки від продажів за видами основної продукції	Залишок	Оплата	Відвантаження	Залишок
	1-4	Бюджет виручки від продажів за основними покупцями	Залишок	Оплата	Відвантаження	Залишок
	1-5	Бюджет виручки від іншої реалізації	Залишок	Оплата	Відвантаження	Залишок
	1-6	Бюджет дебіторської заборгованості покупців	Залишок	Нараховано	Погашено	Залишок
	2	Бюджет виробництва	Запас готової продукції	Передано у виробництво	Собівартість	Запас готової продукції
	3	Бюджет прямих витрат на матеріали	Залишок	Частка собівартості	Передано у виробництво	Залишок
	4	Бюджет запасів матеріалів (придбання)	Залишок	Частка собівартості	Передано у виробництво	Залишок
	5	Бюджет прямих витрат на оплату праці	Залишок	Частка собівартості	Передано у виробництво	Залишок
	6	Бюджет виробничих (накладних) витрат	Залишок	Частка собівартості	Передано у виробництво	Залишок
	7	Бюджет готової продукції	Залишок	Собівартість	Передано у виробництво	Залишок
	8	Бюджет собівартості реалізованої продукції	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
	9	Бюджет управлінських витрат	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
	10	Бюджет комерційних витрат	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
	24	Бюджет руху грошових коштів	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
25	Бюджет про прибутки і збитки	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок	
28	Прогнозний баланс (зведений бюджет підприємства)	Залишок	Ресурси	Джерела формування ресурсів	Залишок	

№ п/п	Найменування бюджету	Сальдо на початок періоду	1-й Розділ	2-й Розділ	Сальдо на кінець періоду
Бюджет майна підприємства (за видами)					
11	Бюджет складу і використання нематеріальних активів	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
12	Бюджет складу і використання основних засобів	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
13	Бюджет довгострокових фінансових інвестицій	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
14	Бюджет довгострокової дебіторської заборгованості	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
15	Бюджет вкладень у необоротні активи	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
16	Бюджет поточних фінансових вкладень	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
23	Бюджет абсолютно ліквідних і швидко реалізованих активів	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
Бюджет джерел формування майна підприємства (за видами)					
17	Бюджет власного капіталу	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
18	Бюджет довгострокових зобов'язань	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
19	Бюджет короткострокових кредитів	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
20	Бюджет податків та платежів	Залишок	Надходження	Сплаче-но	Залишок
21	Бюджет кредиторської заборгованості	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
22	Бюджет поточних зобов'язань за розрахунками	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
Допоміжні бюджети					
26	Бюджет інших доходів і витрат	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок
27	Бюджет ліквідності балансу підприємства	Залишок	Надходження	Видаток	Залишок

Бюджети другої групи

Структура і порядок складання бюджетів компанії залежить від характеру центрів відповідальності (рис. 4.11).

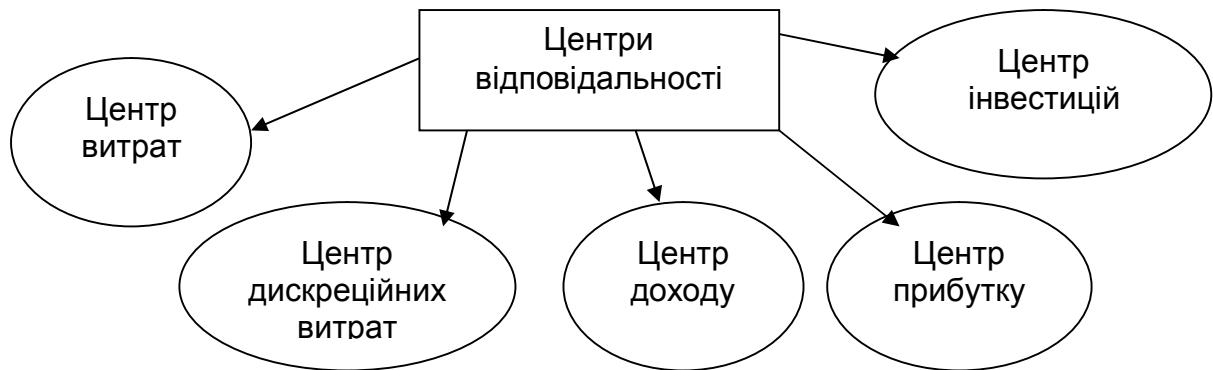


Рис. 4.11. Центри відповідальності, які беруть участь у бюджетному процесі

Центр відповідальності – це підрозділ підприємства, де відповідальна особа (менеджер) контролює появу витрат, отримання прибутку, використання прибутку, що інвестується.

Спосіб поділу підприємства на центри відповідальності визначається специфікою конкретного підприємства.

Розрізняють центри:

- витрат (здійснює тільки контроль витрат: цех основного виробництва, ремонтний цех, конструкторське бюро; можна виміряти результат їхньої діяльності й визначити ресурси, потрібні для випуску одиниці продукції);

- дискреційних витрат (відділи реклами, відділи досліджень і розробок, адміністративні відділи; результат їхньої діяльності не можна виміряти відповідним фінансовим показником, оскільки немає чіткої залежності між ресурсами й результатами; управління має вигляд забезпечення відповідності фактичних витрат за кожною категорією витрат кошторисним і успішного виконання завдань, покладених на центр);

- доходу (керівник відповідає тільки за виручку, але не за витрати),

- прибутку (відділ збуту; контроль витрат і доходів; окремо взяте підприємство у складі об'єднання);

- інвестицій (контроль витрат, доходів і капітальних вкладень; новий об'єкт, що будується, у складі об'єднання).

Типову декомпозицію проєкції бізнес-процесів і бюджетів та ієрархію процесу бюджетування наведено на рис. 4.12 і 4.13 відповідно.

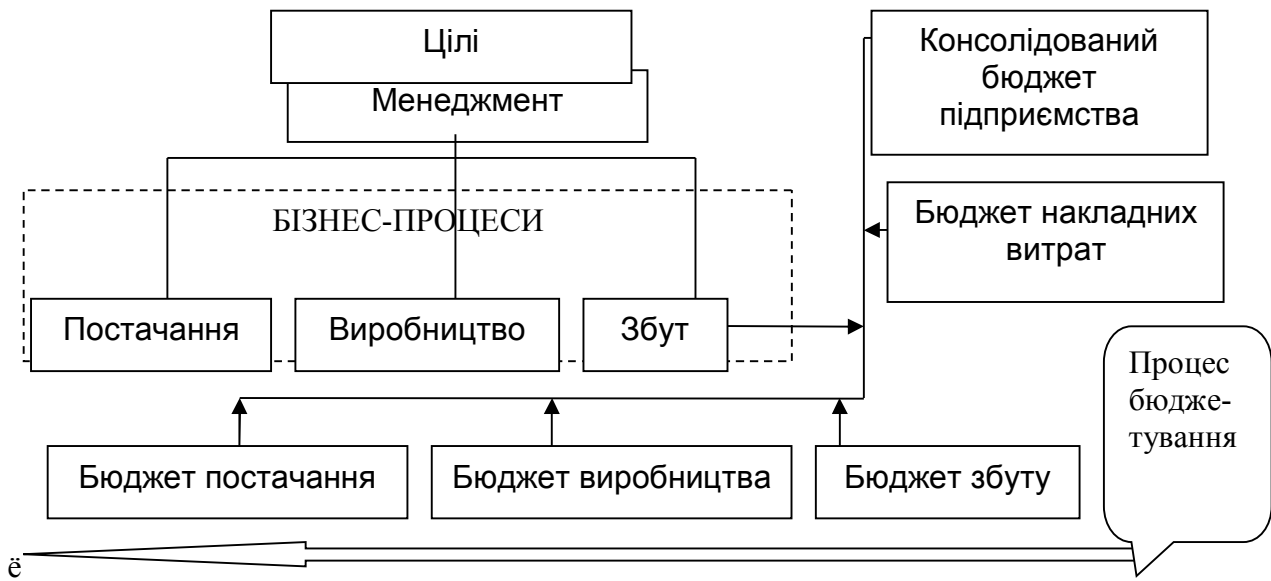


Рис. 4.12. Типова декомпозиція проєкції бізнес-процесів і бюджетів



Рис. 4.13. Ієрархія процесу бюджетування

Реалізувати функцію контролю в бюджетуванні можна за допомогою фінансового контролінгу.

Фінансовий контролінг – це функціональна система планування, контролю, аналізу відхилень, координації, внутрішнього консалтингу й загального інформаційного забезпечення керівництва підприємством.

Служби фінансового контролінгу на підприємстві безпосередньо не приймають рішення, а здійснюють їх підготовку, функціональну та інформаційну підтримку і контроль за їх реалізацією. Інформаційне забезпечення менеджменту має здійснюватись у зрозумілій для користувачів формі. З цією метою відповідна інформація спочатку обробляється, узагальнюється, аналізується і подається користувачам у формі рапортів, звітів, доповідних записок, резюме, рекомендацій, прогнозів тощо.

Схему основних процедур фінансового контролінгу, його функції та методи подано на рис. 4.14, 4.15, 4.16 відповідно.

Зміст основних специфічних методів фінансового контролінгу наведено в табл. 4.3.

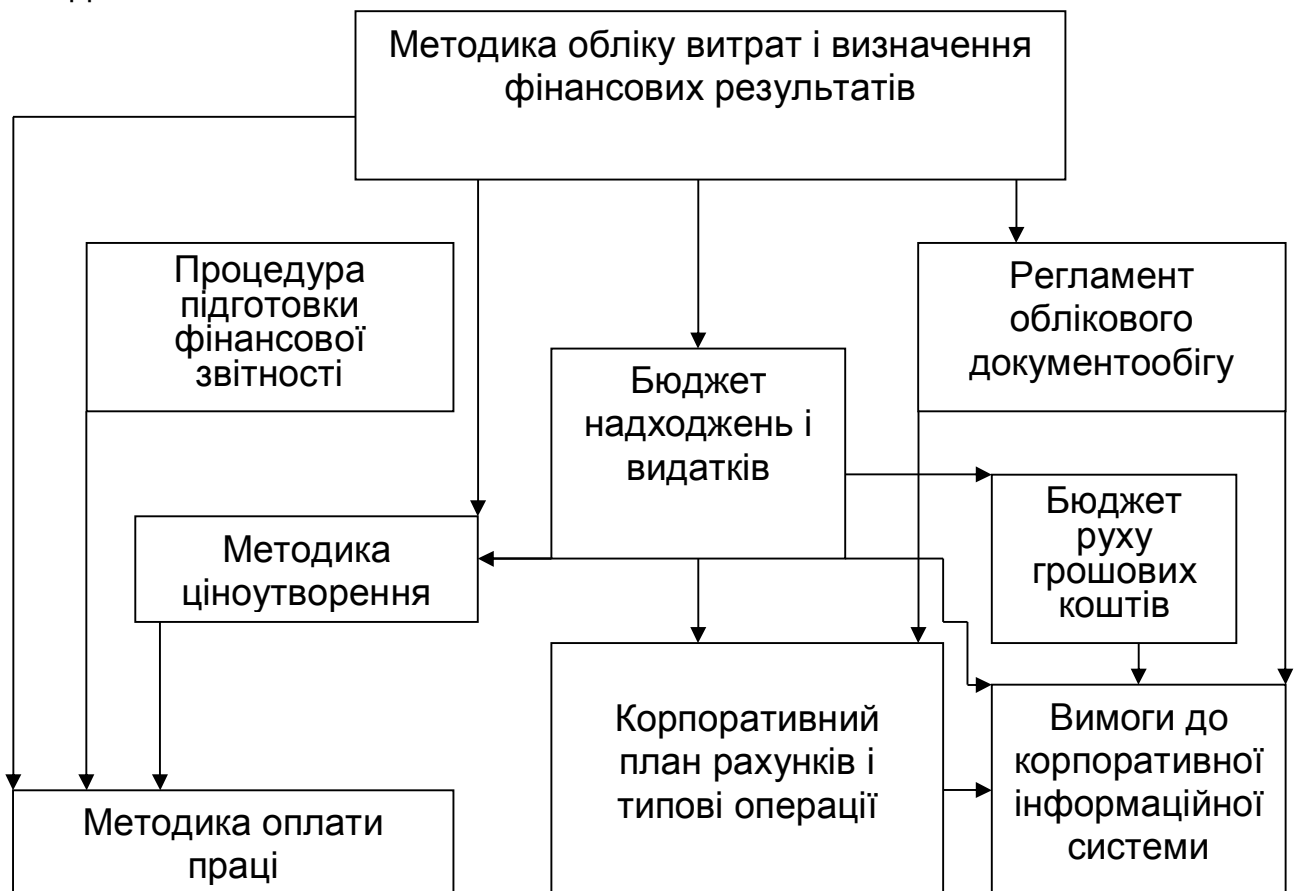


Рис. 4.14. Схема основних процедур фінансового контролінгу

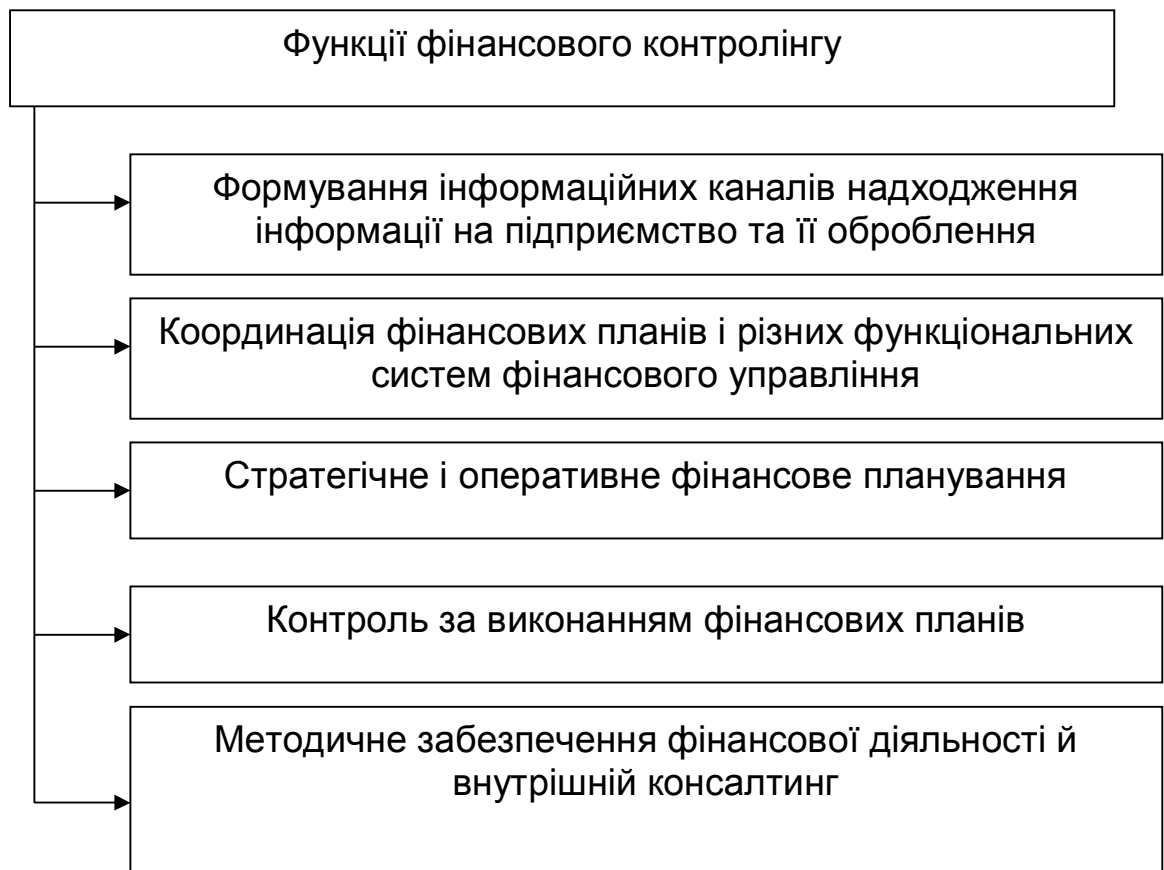


Рис. 4.15. Основні функції фінансового контролінгу підприємства

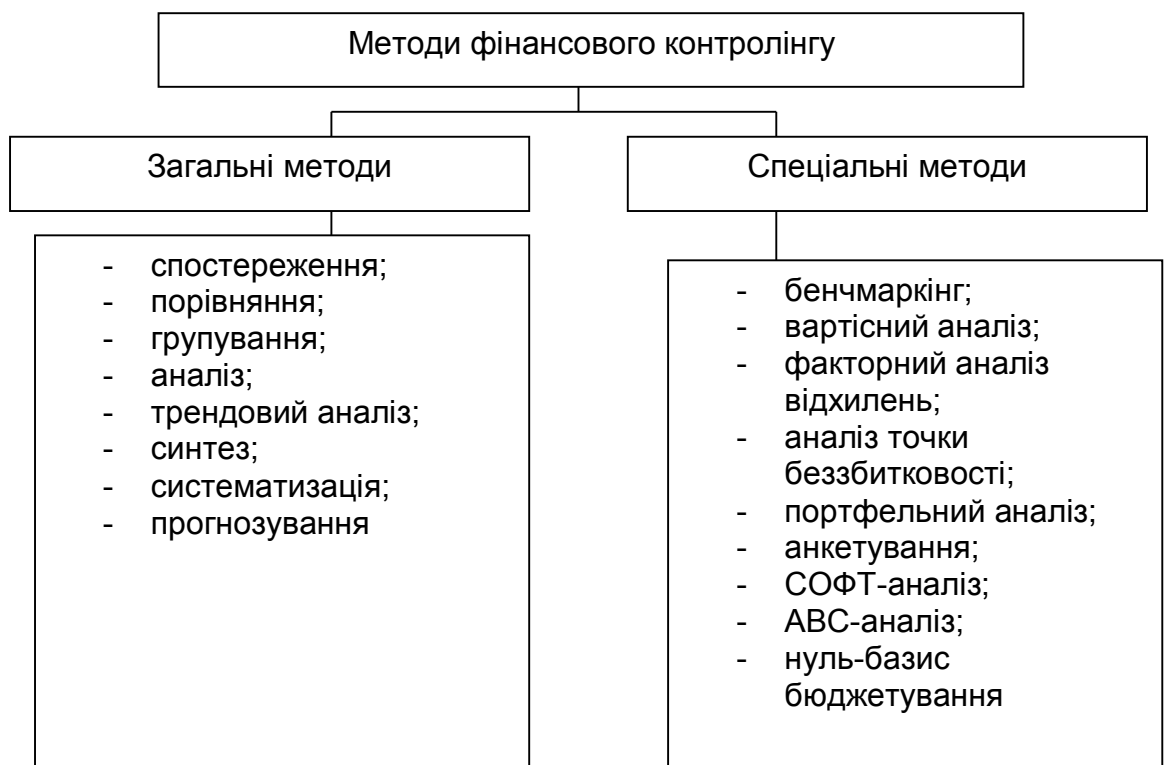


Рис. 4.16. Методи фінансового контролінгу

Зміст основних специфічних методів фінансового контролінгу

Назва методу	Зміст методу фінансового контролінгу
Бенчмаркінг	Безперервний процес порівняння фінансових параметрів досліджуваного підприємства (структурного підрозділу) з аналогічними параметрами інших підприємств або структурних підрозділів
Вартісний аналіз	Дослідження функціональних і вартісних параметрів продукції та виробничих процесів з метою виявлення резервів зменшення її собівартості
Факторний аналіз відхилень	Визначення й оцінювання основних причин відхилень фактичних показників витрат від нормативних (планових)
Аналіз точки беззбитковості	Визначення мінімального обсягу реалізації продукції, який забезпечує беззбиткову діяльність підприємства в короткостроковому періоді
Портфельний аналіз	Оцінювання оптимальності інвестиційного портфеля або портфеля продукції з огляду на комбінацію ризику і прибутку
Опитування (анкетування)	Опитування працівників усіх структурних підрозділів і керівництва підприємства з метою виявлення причин небажаних відхилень і пошуку шляхів удосконалення фінансової діяльності
СОФТ-аналіз	Виявлення й оцінювання сильних і слабких сторін фінансової діяльності підприємства, аналіз наявних шансів і ризиків
АВС-аналіз	Виявлення й оцінювання кількісних значень небагатьох величин, частка яких у загальній сукупності вартісних показників є найбільшою, з метою пошуку резервів зниження собівартості за окремими центрами витрат, інвестиційних проектів або видів продукції
Нуль-базис бюджетування	Аналіз усіх статей витрат і визначення резервів їх економії, визначення

5. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Управління активами підприємства – це складний процес, який полягає у правильному формуванні й використанні активів за обсягом, складом, структурою з урахуванням впливу на них численних факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ. Структуру активів підприємства та їх класифікацію показано на рис. 5.1 і 5.2 відповідно.

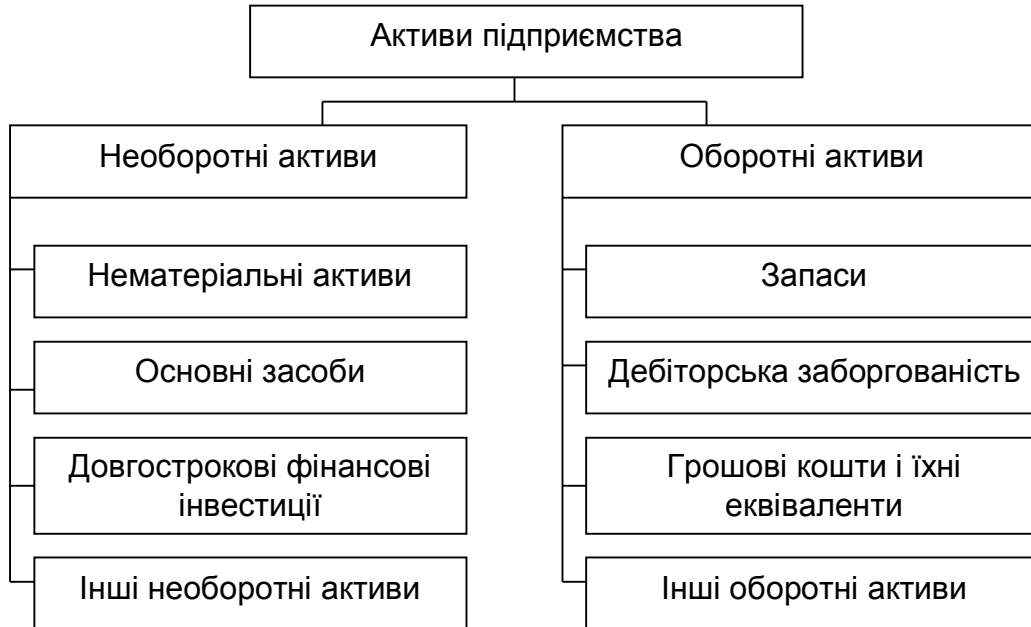


Рис. 5.1. Структура активів підприємства

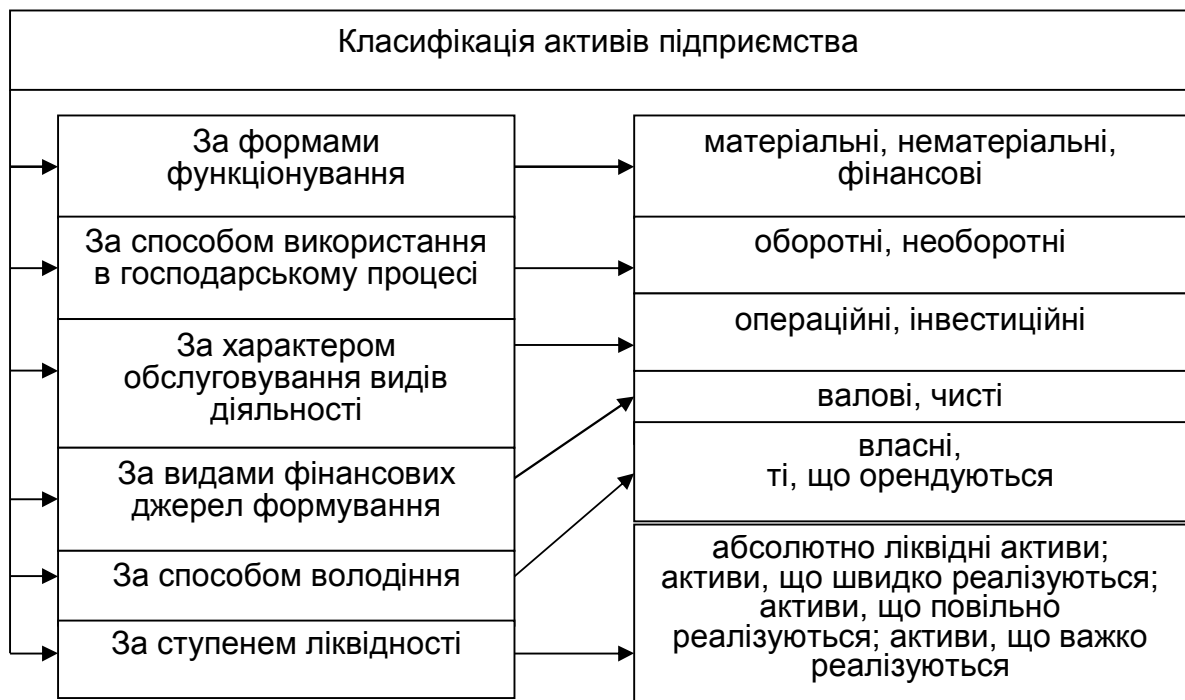


Рис. 5.2. Класифікація активів підприємства за основними ознаками

Завдання управління активами підприємства наведено на рис. 5.3.

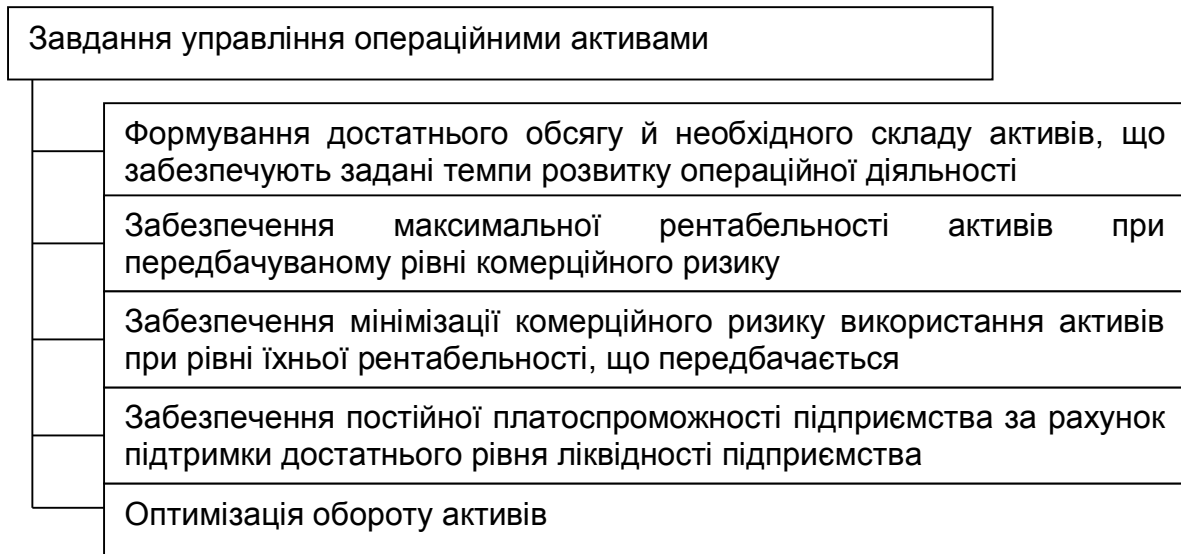


Рис. 5.3. Завдання управління активами підприємства

Принципи формування активів підприємства:

1. Урахування перспектив розвитку операційної діяльності й форм її диверсифікації.
2. Забезпечення відповідності обсягу і структури активів, що формуються, обсягу і структурі виробництва і збуту продукції.
3. Забезпечення оптимальності складу активів з позицій ефективності господарської діяльності.
4. Забезпечення умов прискорення обороту активів у процесі їх використання.

Етапи управління формуванням операційних активів показано на рис. 5.4.

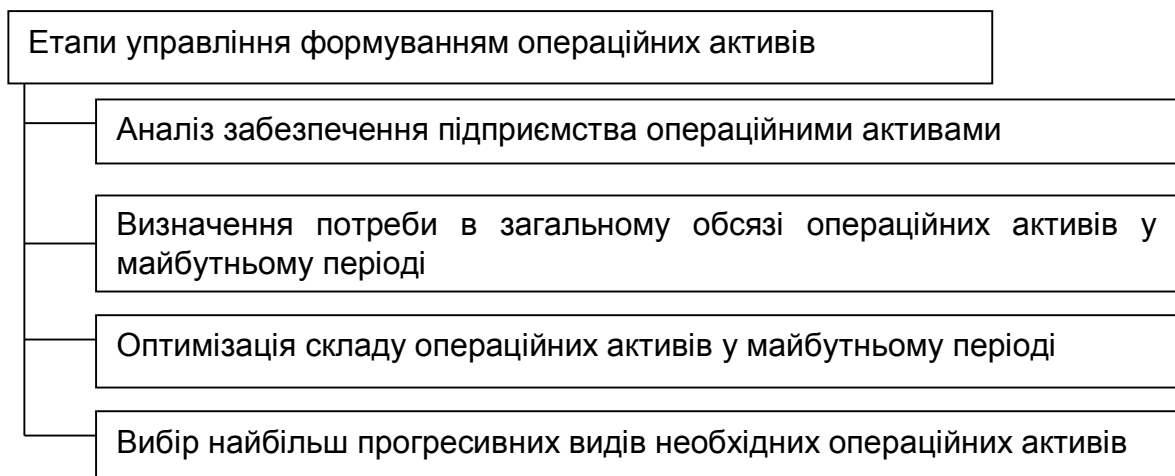


Рис. 5.4. Основні етапи управління формуванням операційних активів підприємства

Управління запасами підприємств, його зміст і послідовність здійснення

Запаси є найважливішим елементом оборотних активів підприємства. На виробничому підприємстві запаси включають запаси матеріальних ресурсів (сировини, матеріалів, комплектувальних виробів) і товарні залишки (запаси готової продукції на складах). Для торговельного підприємства найважливіший елемент запасів – товари, призначені для перепродажу.

Ефективне планування запасів (як матеріальних ресурсів, так і готової продукції) можливе на підприємстві лише як складова і невід'ємна частина комплексного процесу фінансового й операційного планування (бюджетування), що охоплює всі основні сегменти господарської діяльності й взаємозв'язку між ними. Це зумовлено тим, що запаси сировини і матеріалів і товарні залишки являють собою дві ланки безперервного процесу кругообігу оборотного капіталу підприємства (операційного і фінансового циклів підприємства), а також інвестиційного циклу (інвестиції в оборотний капітал) (рис. 5.5).

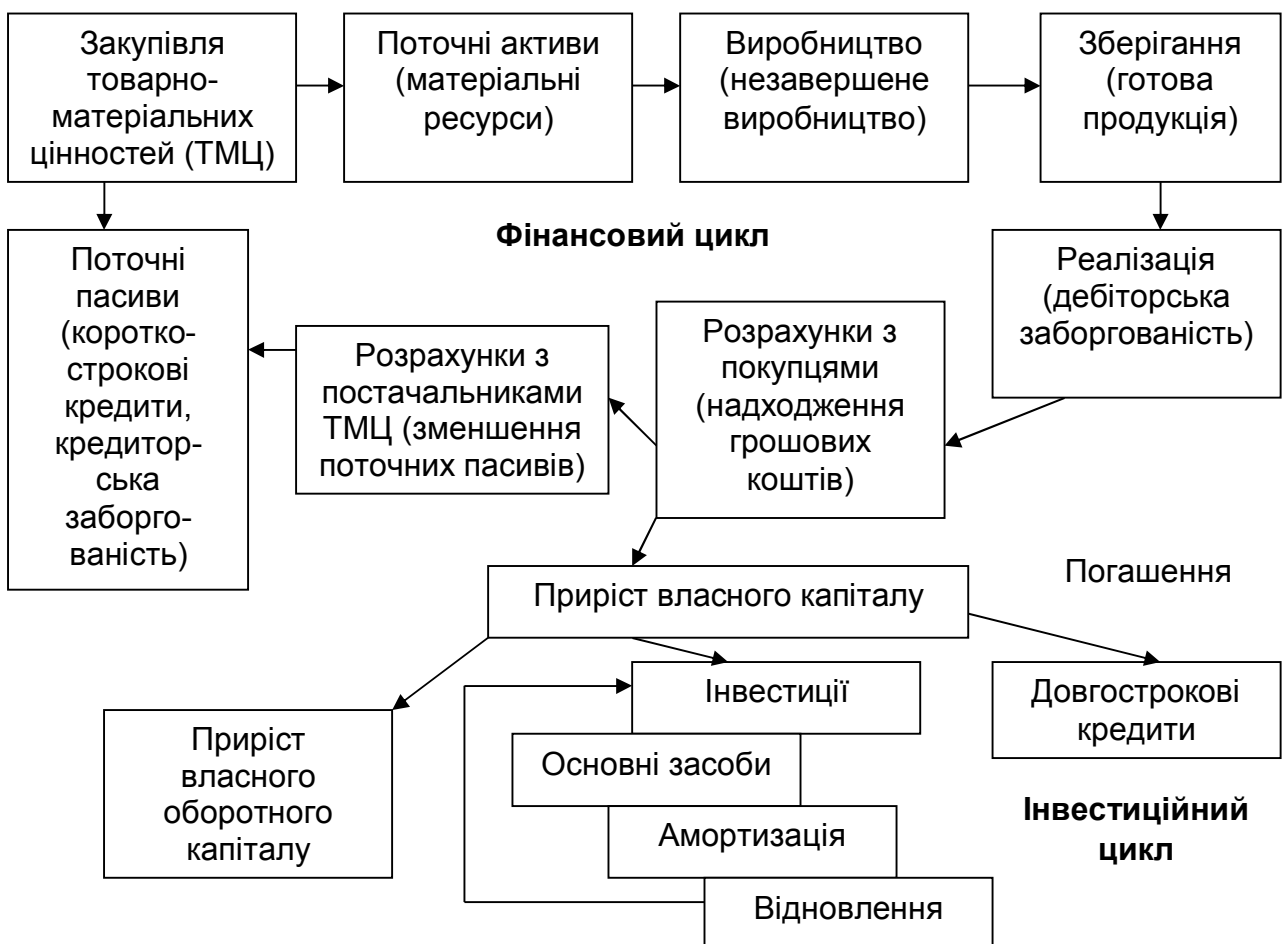


Рис. 5.5. Взаємозв'язок фінансового, операційного й інвестиційного циклів підприємства

Етапи управління запасами підприємства зображено на рис. 5.6.

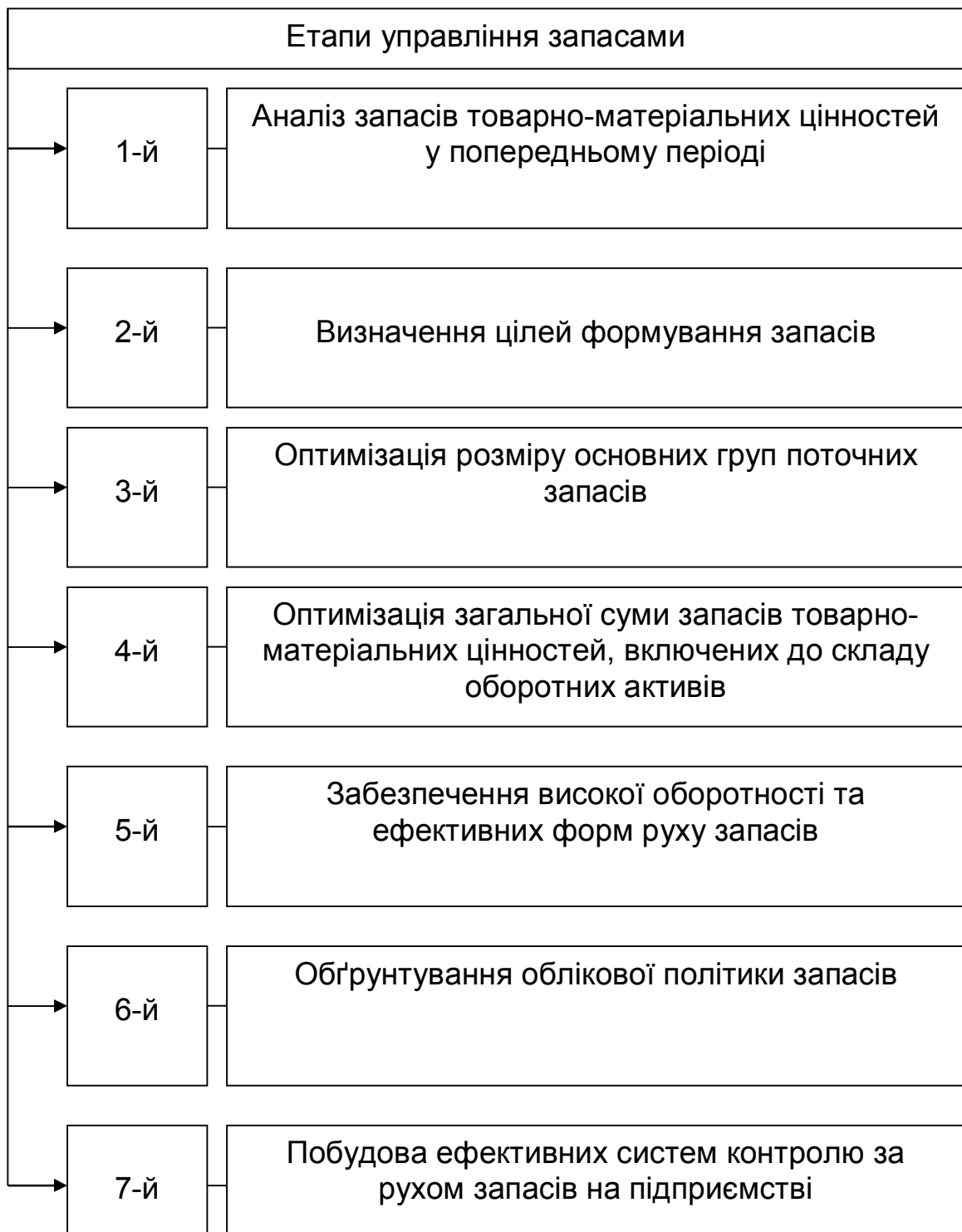


Рис. 5.6. Основні етапи управління запасами підприємства

Показники і методи аналізу запасів підприємства наведено на рис. 5.7.

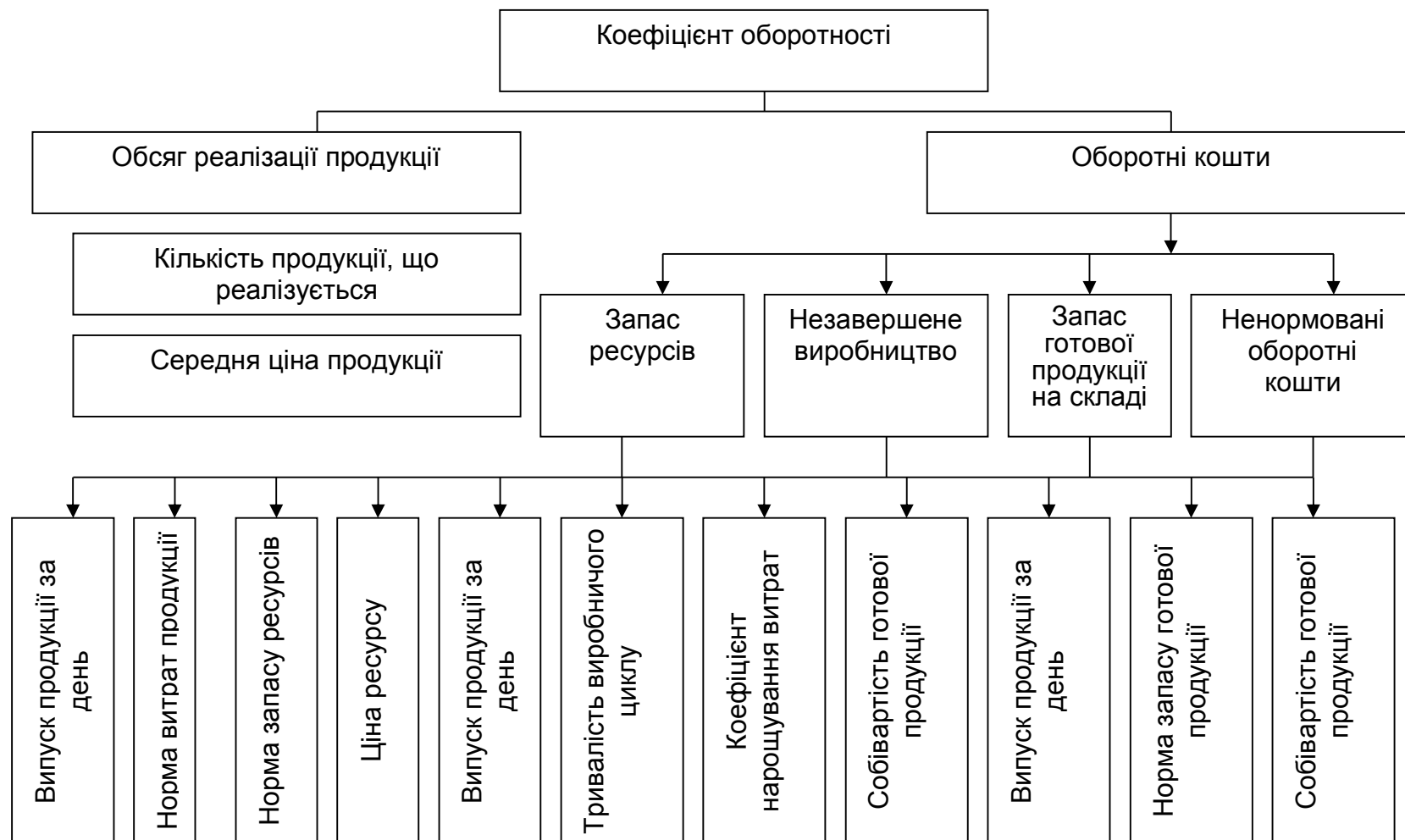


Рис. 5.7. Показники і методи аналізу запасів підприємства

Методи оптимізації розміру основних груп поточних запасів наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Методи оптимізації запасів

Види запасів	Методи оптимізації запасів
Запаси сировини і матеріалів	Нормування запасів Визначення оптимального розміру замовлення (модель <i>EOQ</i>) Контроль запасів методом <i>ABC</i>
Незавершене виробництво	Нормування незавершеного виробництва Бюджетування виробництва
Запаси готової продукції	Нормування запасів готової продукції Визначення оптимальної партії замовлення готової продукції (модель <i>EPR</i>)

Основні системи фінансового контролю за рухом запасів подано в табл. 5.2. Ці системи мають як переваги, так і недоліки.

Таблиця 5.2

Порівняння основних систем контролю за рухом запасів

Система	Перевага	Недолік
З фіксованим розміром замовлення	1. Невисокий рівень максимального бажаного запасу. 2. Економія витрат на утримання запасів на складі за рахунок скорочення площ під запаси	Ведення постійного контролю за наявністю запасів на складі
З фіксованим інтервалом часу між замовленнями	Відсутність постійного контролю за наявністю запасів на складі	1. Високий рівень максимального бажаного запасу. 2. Підвищення витрат на утримання запасів на складі за рахунок збільшення площ під запаси

Модель визначення оптимальної величини запасів показано на рис. 5.8.



Рис. 5.8. Модель визначення оптимальної величини запасів

Класифікацію поточної дебіторської заборгованості наведено на рис. 5.9.

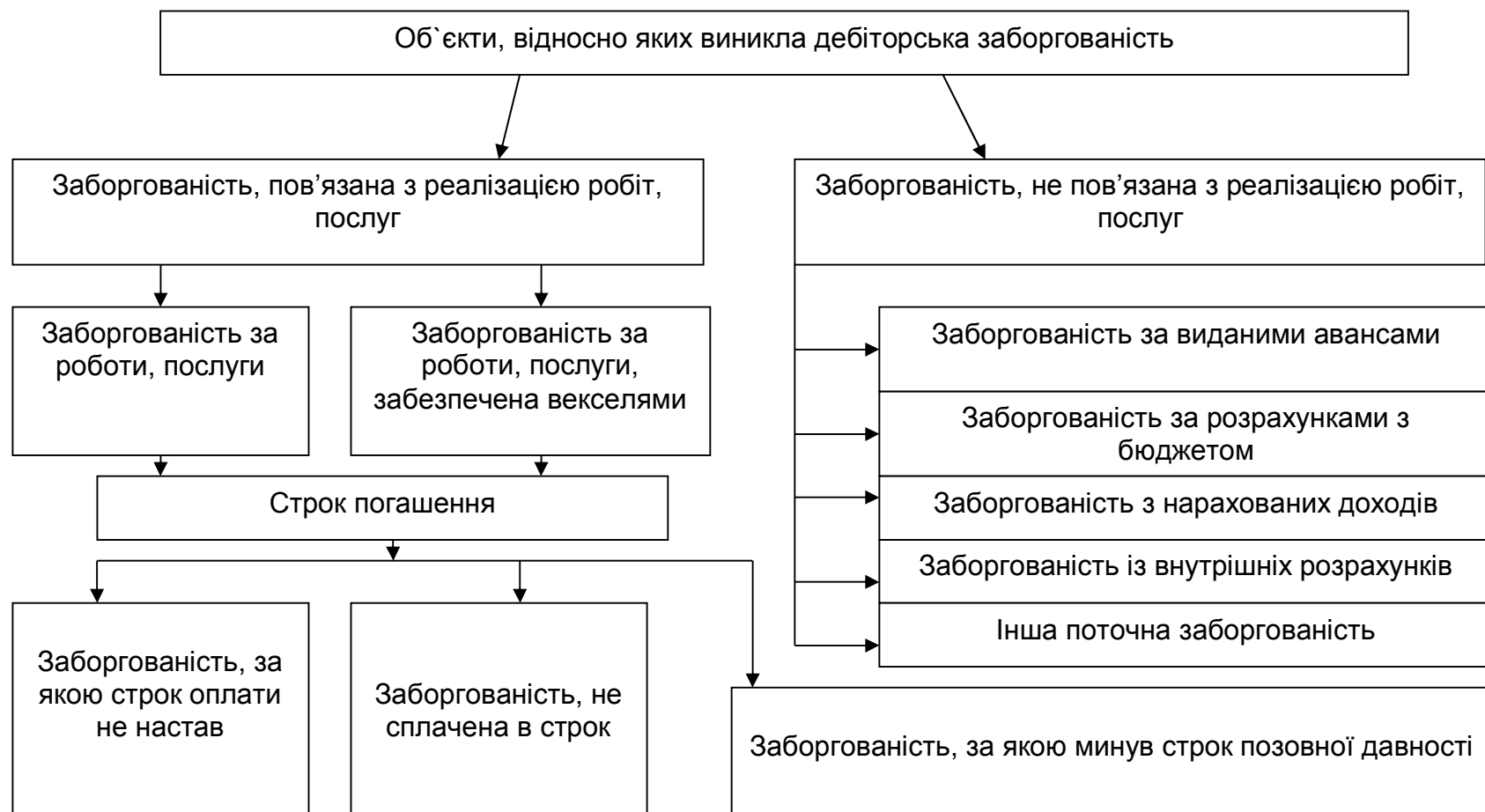


Рис. 5.9. Класифікація поточної дебіторської заборгованості

Основні завдання управління поточною дебіторською заборгованістю підприємства, його зміст і послідовність здійснення показано на рис. 5.10, 5.11.

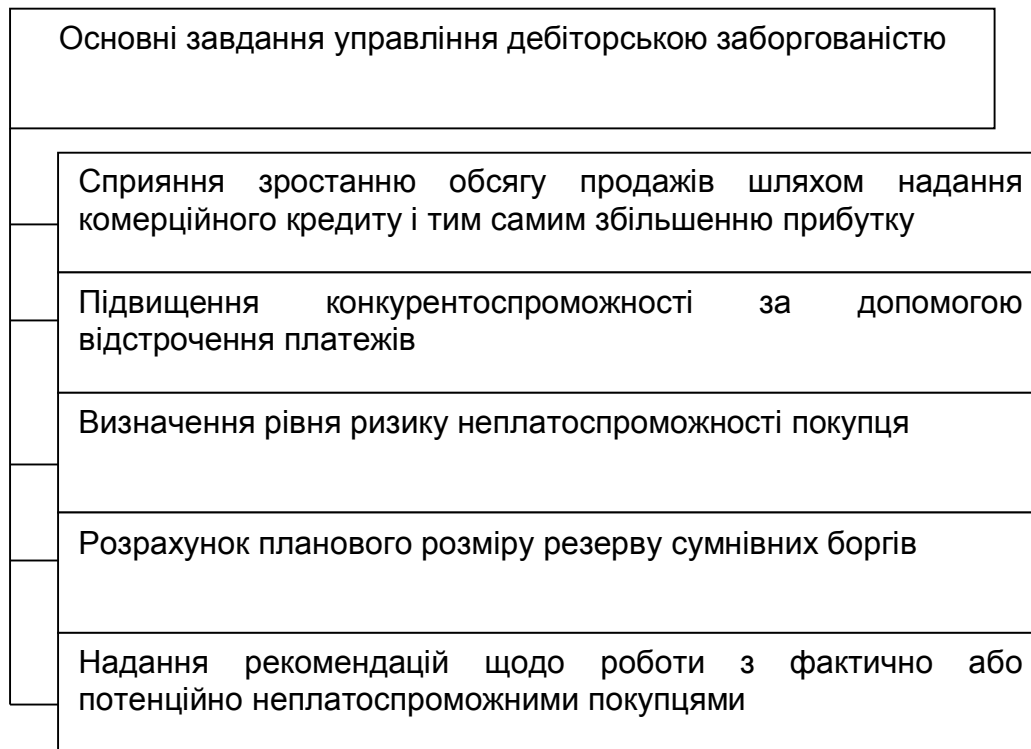


Рис. 5.10. Завдання управління поточною дебіторською заборгованістю

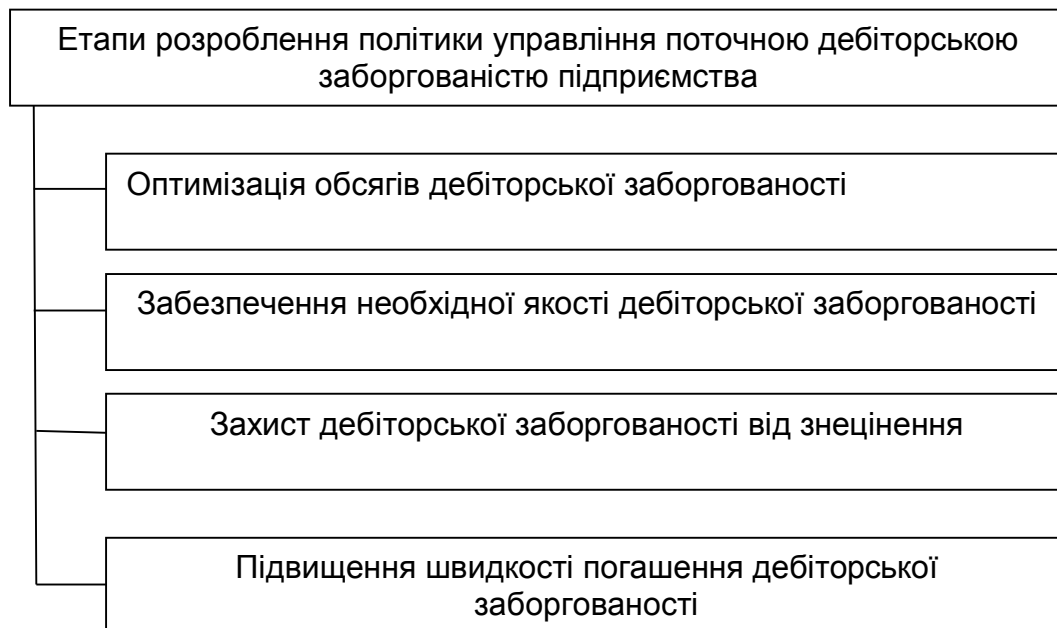


Рис. 5.11. Етапи управління поточною дебіторською заборгованістю

Завдання аналізу дебіторської заборгованості й процес управління нею наведено на рис. 5.12 і 5.13.

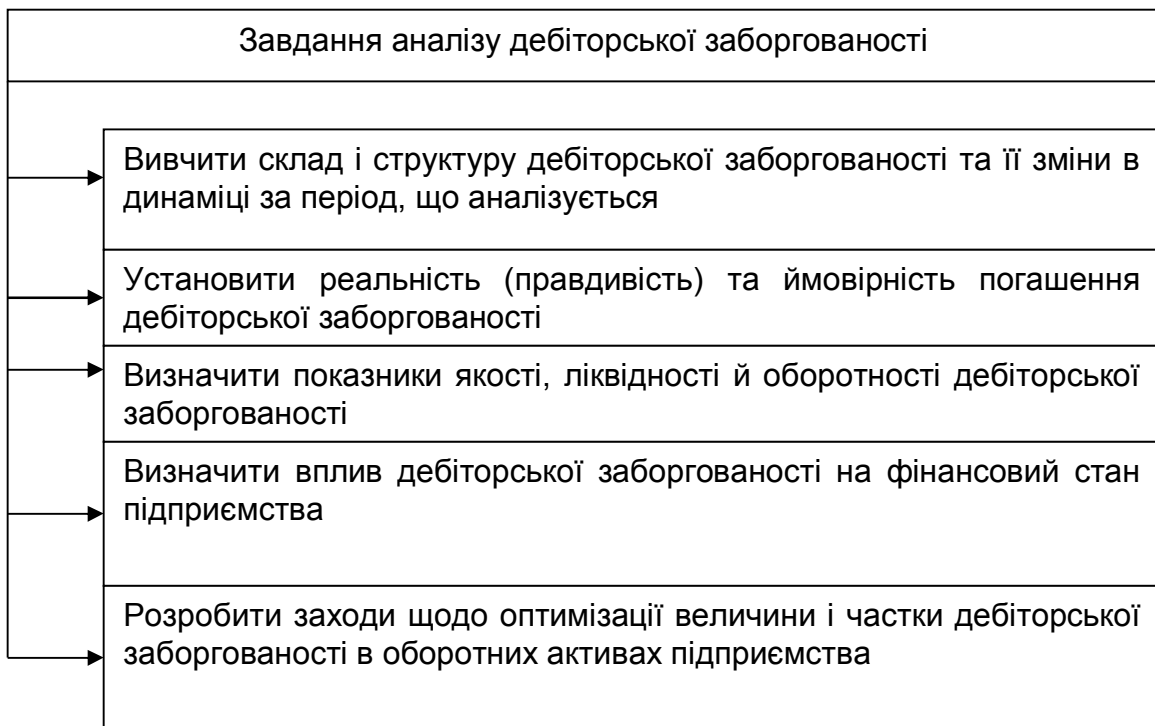


Рис. 5.12. Завдання аналізу дебіторської заборгованості



Рис. 5.13. Управління дебіторською заборгованістю

Показники і методи аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства подано на рис. 5.14.

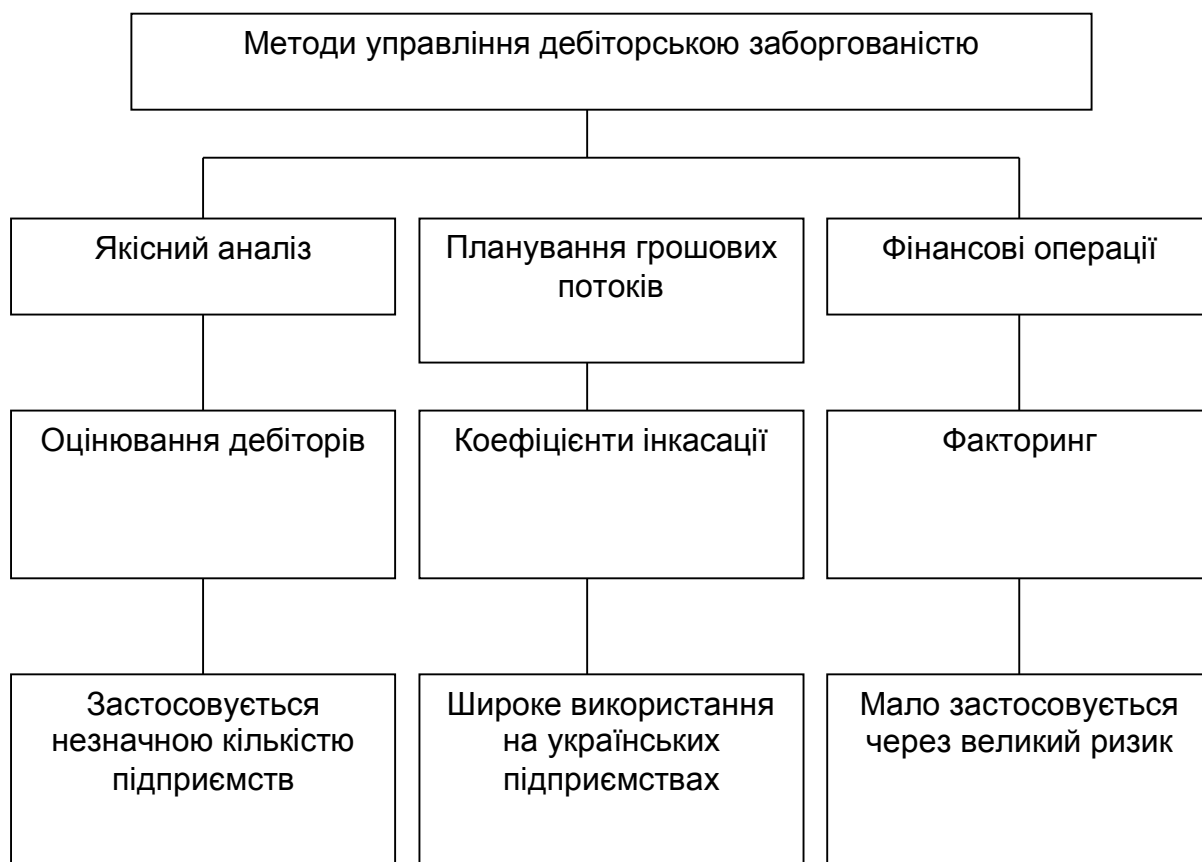


Рис. 5.14. Методи управління дебіторською заборгованістю

Стан і рух дебіторської заборгованості характеризуються такими показниками:

$$\text{Оборотність ДЗ} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Дебіторська заборгованість}};$$

$$\text{Період погашення дебіторської заборгованості} = \frac{360}{\text{Оборотність ДЗ}};$$

$$\text{Частка ДЗ у загальному обсязі поточних активів} = \frac{\text{ДЗ}}{\text{Поточні активи}};$$

$$\text{Відношення ДЗ до виручки від реалізації} = \frac{\text{ДЗ}}{\text{Виручка від реалізації}}.$$

Аналіз дебіторської заборгованості й складові кредитної політики підприємства наведено на рис. 5.15 і 5.16.

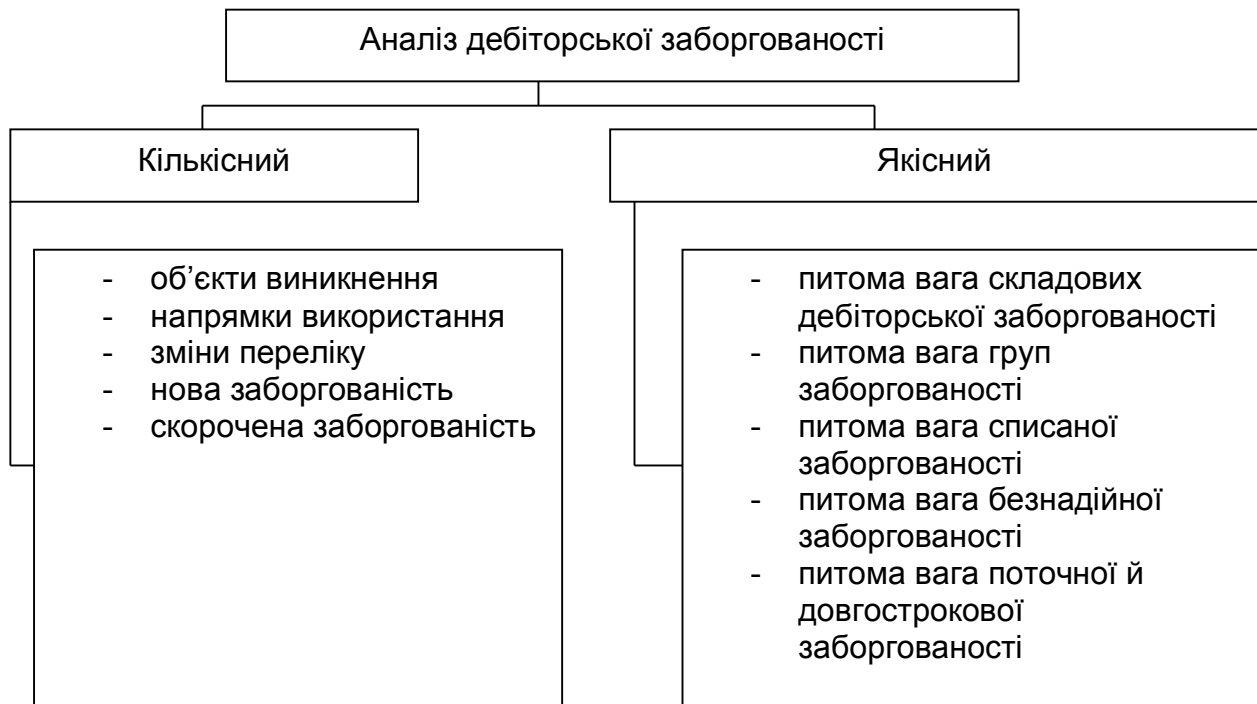


Рис. 5.15. Аналіз дебіторської заборгованості



Рис. 5.16. Складові кредитної політики підприємства до контрагентів

Етапи управління грошовими активами підприємства і його складові показано на рис. 5.17 і 5.18.



Рис. 5.17. Етапи управління грошовими активами

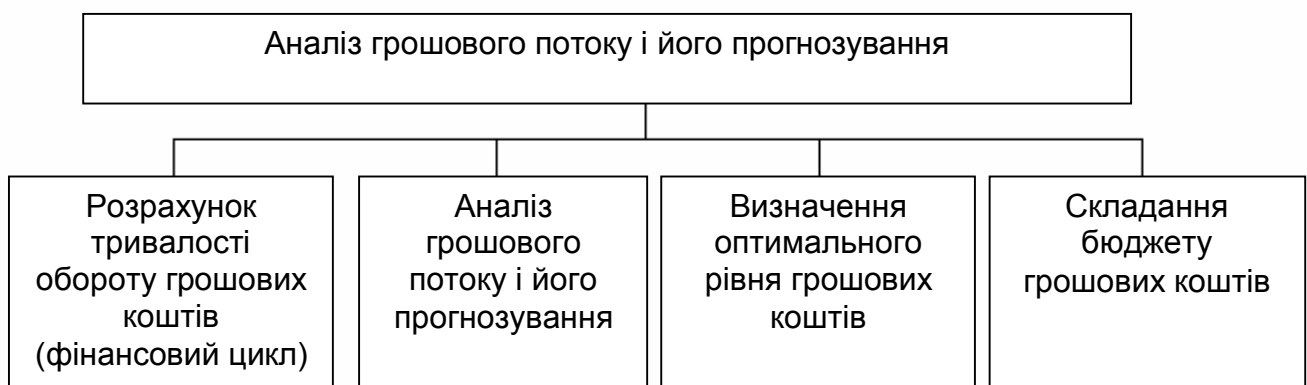


Рис. 5.18. Складові процесу управління грошовими потоками

Об'єктом контролю за грошовими активами є сукупний рівень залишку грошових активів, які забезпечують поточну платоспроможність підприємства, а також рівень ефективності сформованого портфеля короткострокових фінансових інвестицій – еквівалентів грошових коштів підприємства.

Контроль за сукупним рівнем залишку грошових активів при забезпеченні платоспроможності підприємства має базуватися на таких критеріях (рис. 5.19).

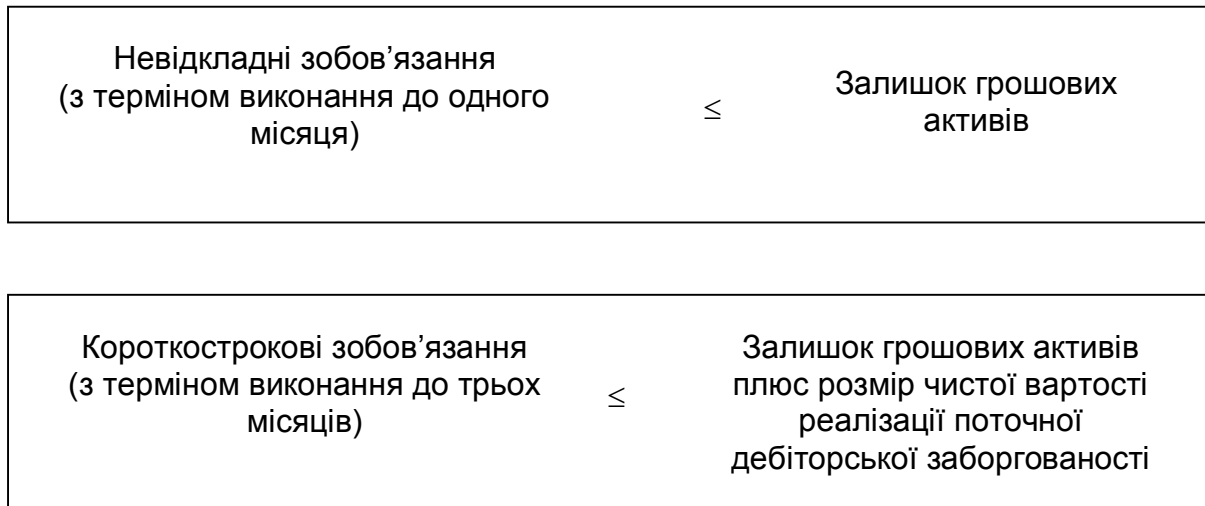


Рис. 5.19. Система контролю за сукупним рівнем грошових активів

При контролі за рівнем ефективності сформованого портфеля короткострокових фінансових інвестицій – еквівалентів грошових коштів підприємства – слід виходити з критеріїв, наведених на рис. 5.20.

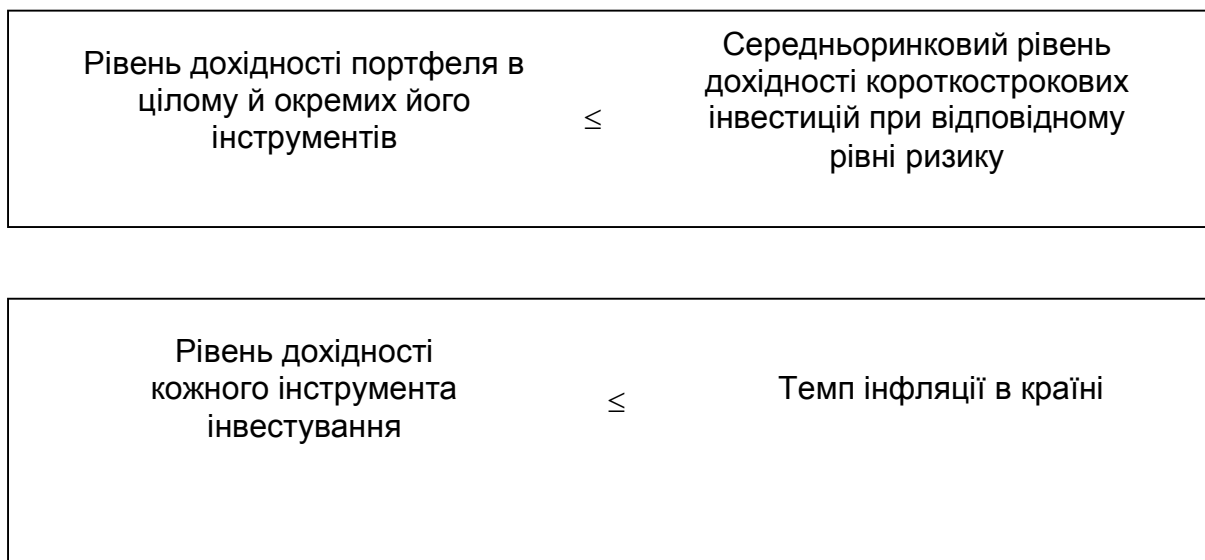


Рис. 5.20. Системи контролю за грошовими активами

6. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

Управління капіталом – це система принципів і методів розроблення й реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства. Іншими словами, управління капіталом – це вплив суб'єкта ринку (тобто підприємства) на об'єкт управління (тобто капітал) з метою ефективного й оптимального використання цього об'єкта для ведення господарської діяльності суб'єкта.

Структуру капіталу підприємства з різних позицій і основну мету управління його капіталом наведено на рис. 6.1 і 6.2 відповідно.

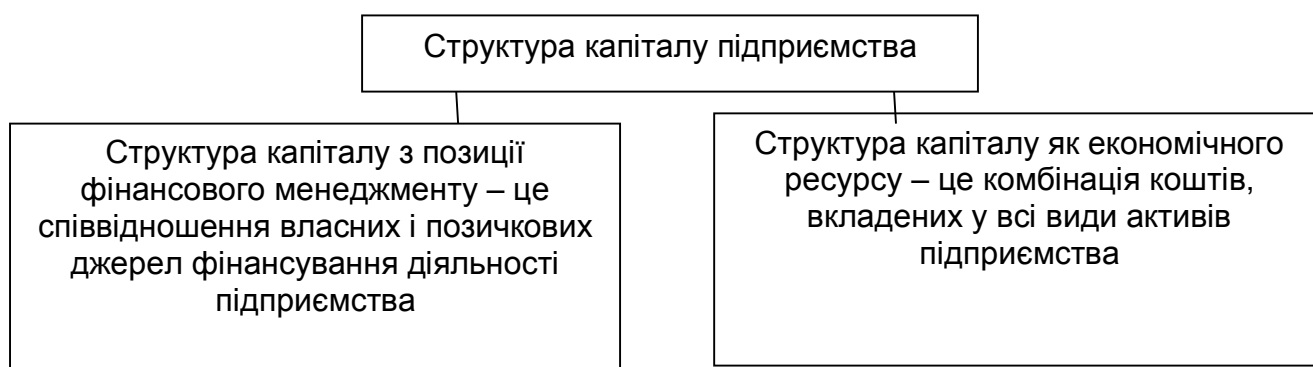


Рис. 6.1. Структура капіталу підприємства з різних позицій

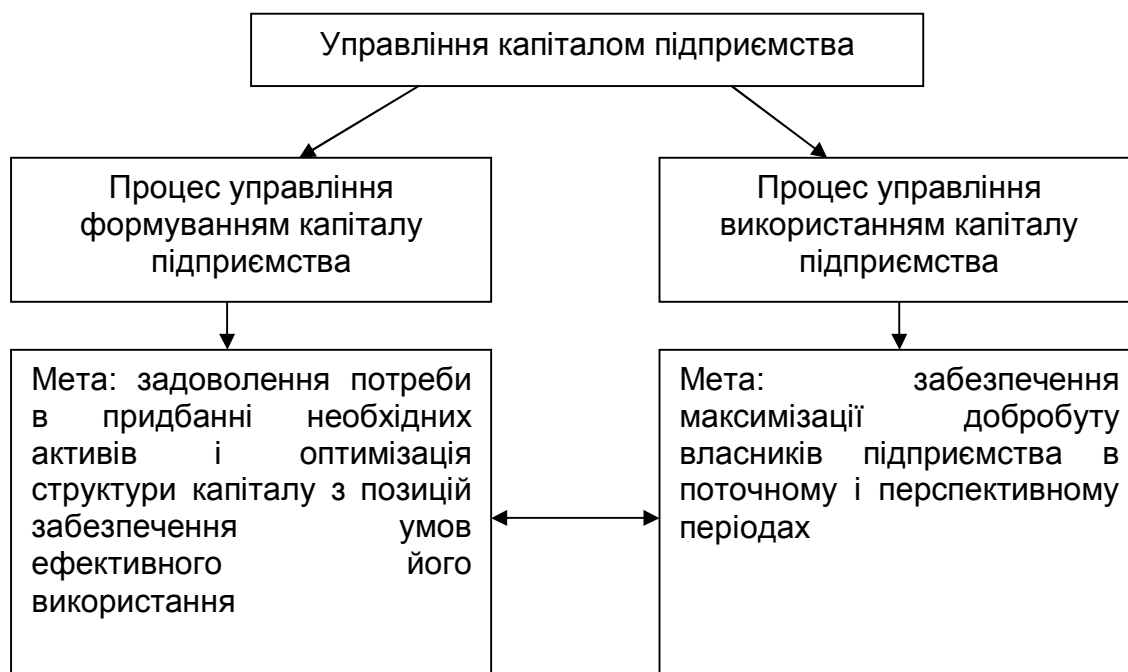


Рис. 6.2. Основна мета управління капіталом підприємств

Управління структурою капіталу показано на рис. 6.3.

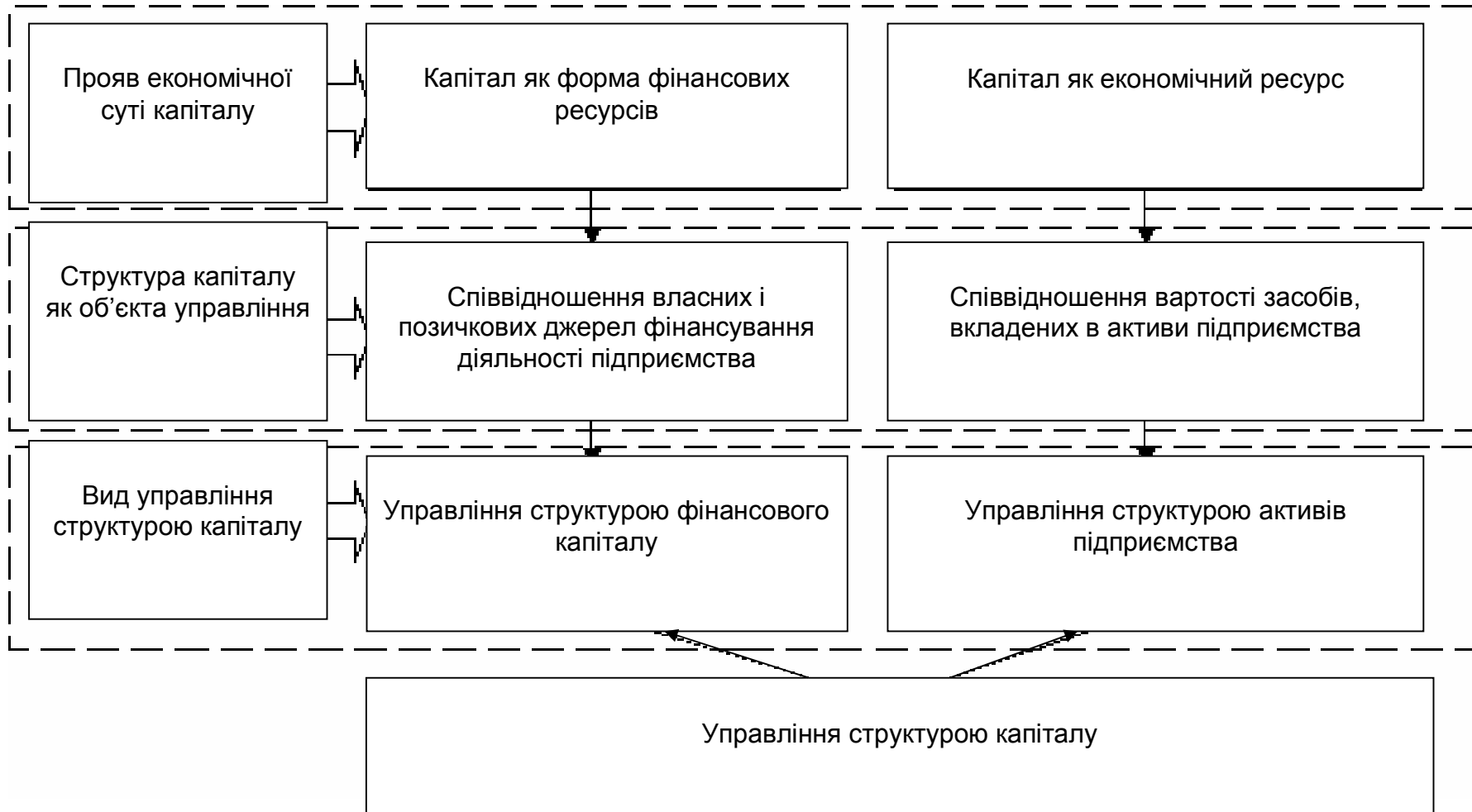


Рис. 6.3. Управління структурою капіталу

Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності й коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість (рис. 6.4).

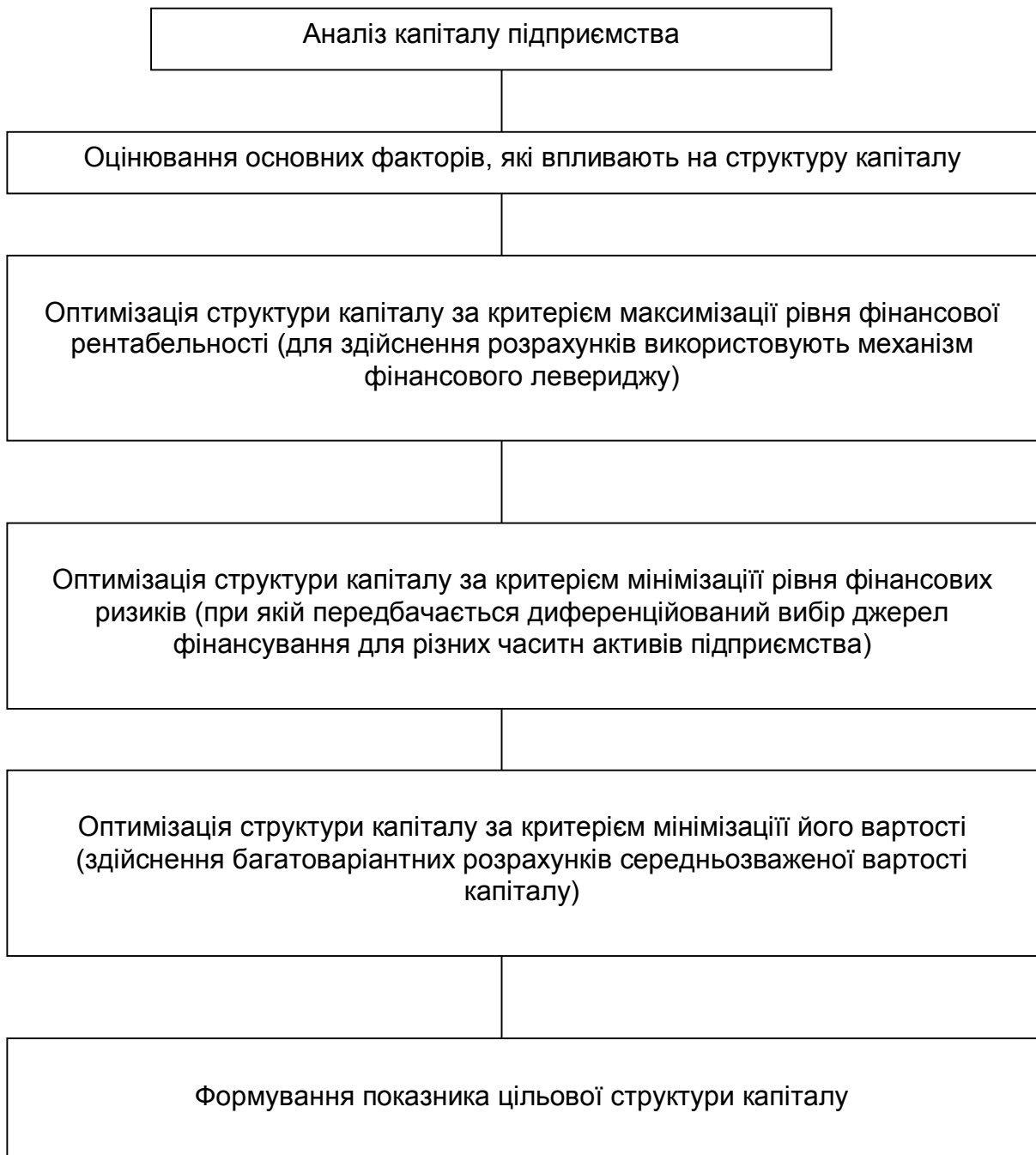


Рис. 6.4. Етапи оптимізації структури капіталу

Управління структурою капіталу на основі фінансового левериджу

Показник, що відображає рівень додатково генерованого прибутку на власний капітал при різних частках використання позикових коштів, називається ефектом фінансового левериджу і розраховується за формулою

$$\text{ЕФЛ} = (1 - \text{З}_{\text{нп}}) \times (\text{КВР}_{\text{А-ПК}}) \times \text{ЗК} / \text{СК},$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, що полягає в прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

$\text{З}_{\text{нп}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

$\text{КВР}_{\text{а}}$ – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

ПК – середній розмір відсотків за кредит, які сплачує підприємство за використання позикового капіталу, %;

ЗК – середня сума позикового капіталу, що використовує підприємство;

СК – середня сума власного капіталу підприємства.

У цій формулі можна виділити три основні складові:

1) податковий коректор фінансового левериджу $(1 - \text{С}_{\text{нп}})$, який показує, в якому ступені виявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку;

2) диференціал фінансового левериджу $(\text{КВР}_{\text{а}} - \text{ПК})$, який характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім значенням відсотка за кредит;

3) коефіцієнт фінансового левериджу $(\text{ЗК} / \text{СК})$, який характеризує суму позикового капіталу, що використовує підприємство, в розрахунку на одиницю власного капіталу.

Етапи оптимізації структури капіталу показано на рис. 6.5.



Рис. 6.5. Етапи оптимізації структури капіталу

Структуру капіталу підприємства і результат управління структурою його капіталу наведено на рис. 6.6 і 6.7 відповідно.

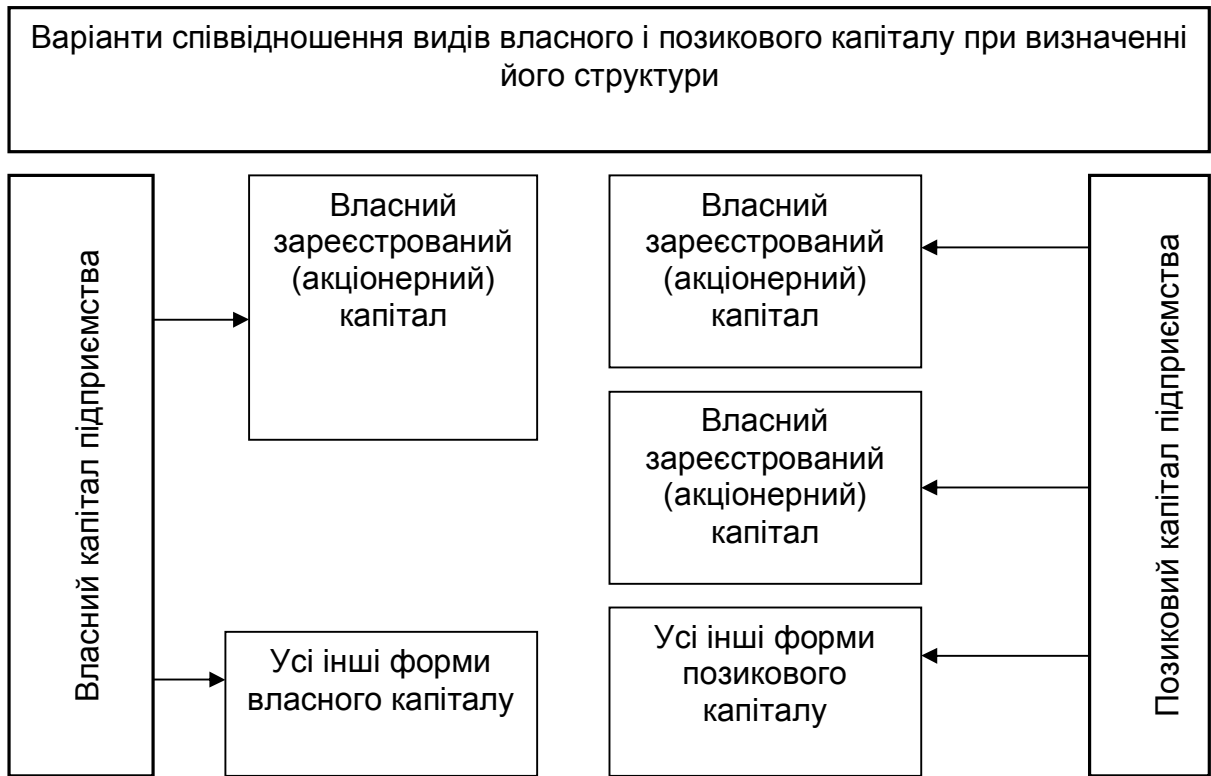


Рис. 6.6. Структура капіталу підприємства

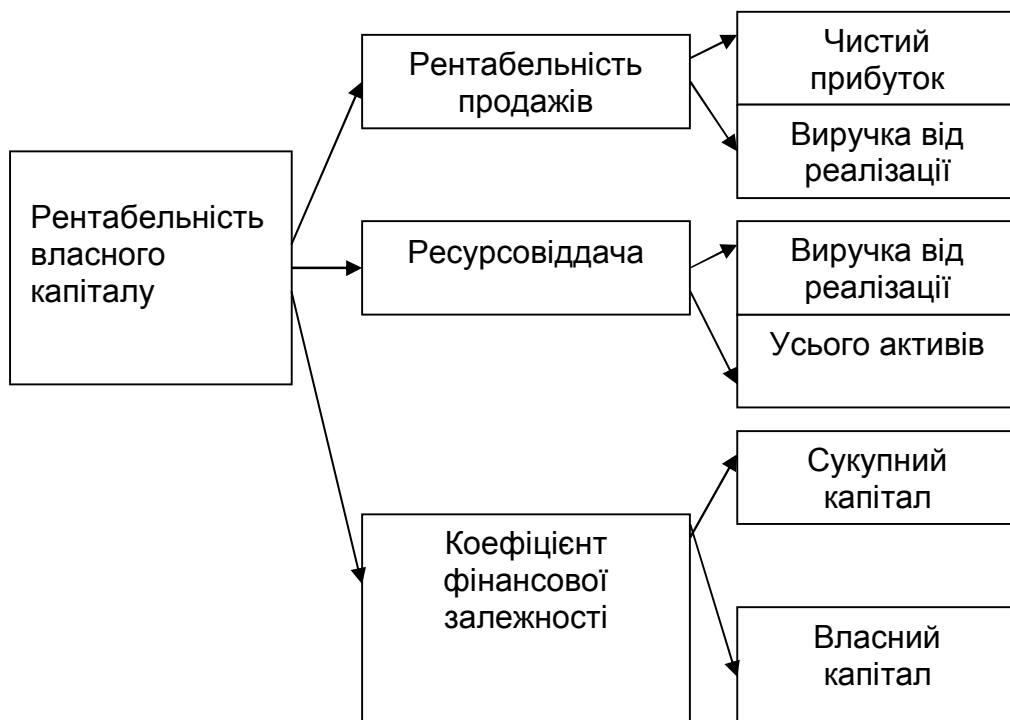


Рис. 6.7. Результат управління структурою капіталу підприємства

Фінансовий механізм управління формуванням операційного прибутку на основі аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг реалізації – прибуток» показано на рис. 6.8.

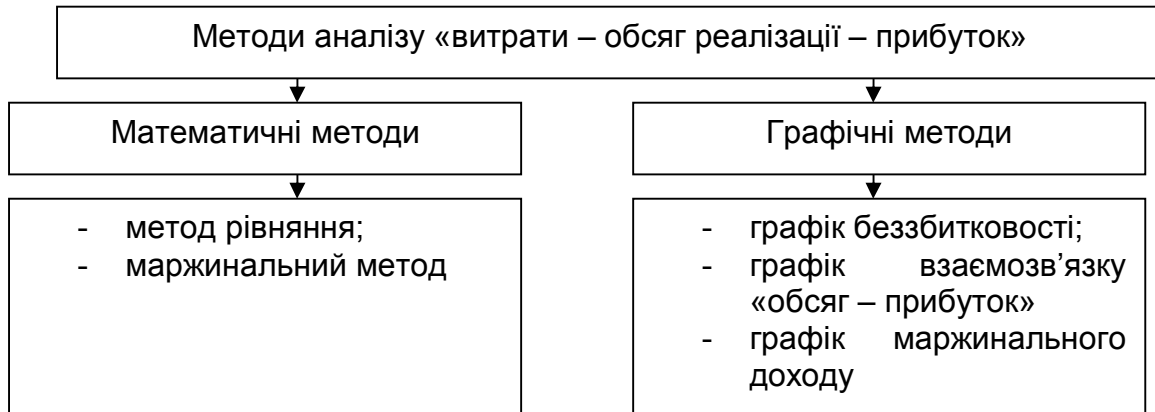


Рис. 6.8. Методи аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг реалізації – прибуток»

Одним із елементів аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг реалізації – прибуток» є визначення точки беззбитковості, при якому передбачається розподіл витрат на змінні й постійні, а також припускається тотожність понять «беззбитковість» і «критична точка».

Точка беззбитковості – це обсяг реалізації (діяльності), при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам, а прибуток – нулю.

Точка беззбитковості – обсяг продажу (діяльності), при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам або маржинальний дохід – загальним постійним витратам.

Точка беззбитковості є точкою, в якій загальний дохід дорівнює загальним витратам, тобто точкою нульового прибутку (критичною точкою) (рис. 6.9).

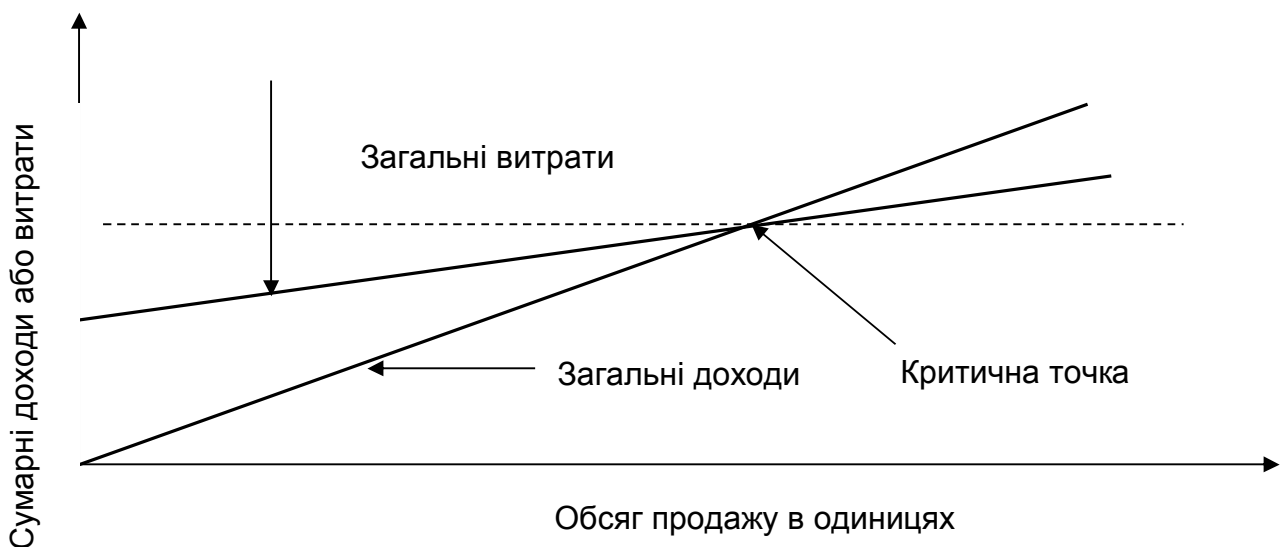


Рис. 6.9. Графік точки беззбитковості

7. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Чому дорівнюють балансова, ринкова вартість активів і прихований капітал, якщо балансова оцінка власного капіталу становить 10 млн грн, ринкова оцінка власного капіталу —15 млн грн, зобов'язання —12 млн грн?

2. Визначіть вартість позикового капіталу, якщо підприємство сформувало позиковий капітал за рахунок емісії облигацій. Номінал облигації —1000 грн, обсяг емісії — 10 000 000 грн, купонний процент сплачується раз на рік і становить 14 % від номіналу, строк обігу облигацій – 5 років. Облигації розміщено на ринку за ціною 990 грн. Витрати на емісію – 120 000 грн.

3. Акціонерний капітал підприємства складається із простих акцій. Кількість акцій – 100 000 шт., балансова вартість акції – 70 грн. Обсяг позикового капіталу – 1 000 000 грн. Вартість акціонерного капіталу – 15 %, позикового – 13 %. Ставка податку на прибуток підприємства – 13 %. Розрахуйте середньозважену вартість капіталу.

4. Статутний капітал акціонерного товариства (АТ), сформований за рахунок простих акцій, становить 1 млн грн. Визначіть мінімальний розмір наступної емісії акцій, якщо при цьому товариство планує випустити привілейовані акції на суму 0,3 млн грн, а згодом здійснити емісію облигацій у розмірі 1 млн грн.

5. Протягом року АТ отримало прибуток у розмірі 500 тис. грн. 25 % прибутку сплачено акціонерам у вигляді дивідендів, а 75 % –не розподілено. Наскільки змінився протягом року акціонерний і власний капітал АТ?

6. Яку мінімальну суму коштів треба внести в оплату акцій до дня скликання установчих зборів при проведенні першої емісії, якщо емісію оголошено в розмірі 1 млн грн?

7. Яким буде баланс акціонерного товариства внаслідок проведення першої емісії при зареєстрованому статутному капіталі розміром 1 млн грн, якщо в оплату акцій надійшли основні засоби на суму 0,3 млн грн, нематеріальні активи – на суму 0,1 млн грн, грошові кошти – в розмірі 0,5 млн грн?

8. Визначіть акціонерний, власний капітал і зобов'язання підприємства на початок і кінець року, якщо протягом року було додатково емітовано акції на суму 1,5 млн грн, отримано прибуток у розмірі 0,7 млн грн (залишився нерозподіленим). На початок року пасиви АТ становили, млн грн: зареєстрований капітал – 5; резервний капітал – 0,1; кредит банку – 0,9.

9. При створенні АТ було зареєстровано статутний капітал у розмірі 1 млн грн. Протягом року від моменту реєстрації АТ провело другу емісію

акцій у розмірі 0,5 млн грн і отримало прибуток у сумі 0,1 млн грн, який залишився нерозподіленим. Визначіть акціонерний і власний капітал АТ на момент реєстрації і через рік.

10. При створенні АТ було зареєстровано статутний капітал у розмірі 1 млн грн. У процесі емісії половину акцій було розміщено на ринку за ціною, що в 1,5 раза перевищувала їхню номінальну вартість. Половину акцій було розміщено серед засновників за номінальною вартістю, причому в оплату акцій надійшло тільки 70 % коштів. Визначіть складові власного капіталу АТ.

11. На початок року власний капітал АТ становив 800 тис. грн (зареєстрований статутний капітал – 1000 тис. грн, несплачений капітал – 200 тис. грн). Протягом року товариство отримало прибуток у розмірі 200 тис. грн. 25 % прибутку було сплачено акціонерам у вигляді дивідендів, 25 % – спрямовано на формування резервного капіталу, 50 % – не розподілено. Крім того, акціонери повністю погасили заборгованість з оплати акцій. Визначіть складові власного капіталу на початок і кінець року.

12. При створенні підприємства засновники внесли до статутного капіталу кошти в розмірі 70 % від суми зареєстрованого статутного капіталу, який становить 500 тис. грн. Протягом першого року функціонування підприємством було здійснено такі операції:

1. Придбано основні засоби на суму 100 тис. грн. На їх доставку і введення в експлуатацію витрачено 1 тис. грн.

2. На купівлю товарно-матеріальних запасів (ТМЗ) витрачено 80 тис. грн.

3. Придбано програмне забезпечення на суму 10 тис. грн.

4. На умовах комерційного кредиту придбано устаткування на суму 20 тис. грн.

5. Отримано банківський кредит у розмірі 50 тис. грн.

6. Підприємству–партнеру по бізнесу відвантажено товарно-матеріальні запаси на суму 10 тис. грн з домовленістю про їх оплату протягом року.

7. Засновниками повністю погашено заборгованість за внесками до статутного капіталу.

8. Внесено до статутного капіталу іншого підприємства 20 тис. грн.

9. Емітовано облігації на суму 120 тис. грн.

10. Погашено заборгованість з оплати устаткування, придбаного на умовах комерційного кредиту.

11. Реалізовано основні засоби, балансова вартість яких становить 10 тис. грн. Виручка від реалізації основних засобів становила 11 тис. грн.

12. Надійшла часткова оплата за відвантажені партнеру по бізнесу товарно-матеріальні запаси в розмірі 5 тис. грн.

Відобразіть усі наведені вище операції і сформууйте баланси на початок і кінець року.

13. Облігацію з фіксованим купоном 11 %, що сплачується раз на рік, передбачено погасити 01.12.2017 р. за номінальною вартістю 1000 грн.

Визначіть:

1) ринкову вартість облігації після сплати за нею процентів 01.12.2017, якщо дохідність подібних облігацій, що в цей момент перебувають в обігу на ринку, становить 9 %, наступні купонні виплати за облігацією буде здійснено через рік;

2) яку суму повинен сплатити інвестор власнику облігації при купівлі її 05.05.2017, якщо останні купонні виплати відбулися 01.12.2016, ринкова дохідність подібних облігацій, що в цей момент перебувають в обігу на ринку, становить 12 %;

3) яку дохідність забезпечить облігація інвестору, якщо її придбано 01.12.2016 після сплати за нею процентів за ринковою ціною 980 грн;

4) чи забезпечить облігація інвестору дохідність на рівні 11,5 %, якщо придбати її за ринковою ціною 990 грн 01.12.2016 після сплати за нею процентів?

14. Кредит у сумі 100 000 грн надано на чотири роки під 16 % річних з погашенням рівними частинами. Платежі в погашення кредиту сплачуються щороку.

Визначіть частину основної суми боргу, що погашається в кожному з періодів, і проценти за кожний період.

15. Протягом чотирьох місяців з 1 березня по 30 червня на початку кожного місяця на депозитний рахунок щомісяця вносились кошти в сумі $C = 1000$ грн. Процентна ставка протягом перших 50 днів становила 14 %, протягом наступних 72 днів – 16 % річних.

Обчисліть суму нарахованих за чотири місяці процентів і нарощену суму, якщо банк нараховує за вкладом просту ставку процентів.

16. Визначіть нарощену суму і проценти за фінансовою рентою, якщо внески в сумі 10 000 грн було зроблено щороку протягом п'яти років. Процентна ставка за рентою становить 15 % річних.

17. Ринкова вартість портфеля на початок першого періоду становить 500 тис. грн, на кінець першого періоду – 550 тис. грн, на кінець другого – 620 тис. грн, на кінець третього – 600 тис. грн. Виплати за портфелем протягом кожного з періодів дорівнюють 10 % від його ринкової вартості на початок періоду.

Розрахуйте дохідність портфеля в кожному з періодів, середню арифметичну і середню геометричну процентні ставки.

18. Безризикова процентна ставка становить 7 %, а середня ринкова — 12 %. Чи слід інвестувати кошти в акції корпорації «А», якщо коефіцієнт

р цієї корпорації дорівнює 1,2, а запропонований рівень доходу за акціями становить 15 %?

19. Дохідність портфеля облігацій у кожному із трьох періодів становила 9, 10 і 12 %. Купонні виплати за портфелем за кожен із трьох періодів дорівнювали 9 % від загальної номінальної вартості портфеля.

Визначіть ринкову вартість портфеля на кінець кожного періоду, якщо на початок першого періоду ринкова вартість портфеля, яка на той час дорівнювала його номінальній вартості, становила 100 тис. грн. Які можна зробити висновки щодо змін процентних ставок на ринку протягом трьох періодів?

20. Необхідна ставка доходу за акціями корпорації "А", розрахована два роки тому, становить 15 %, а розрахована зараз – 16,2 %.

Визначіть коефіцієнт r корпорації, якщо він протягом цього періоду не змінився, процентні ставки за державними борговими зобов'язаннями збільшилися в середньому на 0,5 %, а середньоринкова дохідність – на 1 %.

21. Мале підприємство займається продажем рекламної продукції – наборів, які складаються із блокнотів, папок і кулькових ручок. Набори купують у виробників за закупівельною ціною, що дорівнює 10 грн. Після цього на них наносять логотип і назву фірми-замовника і продають останнім за новою ціною. Річний обсяг реалізації становить 13 000 наборів. Витрати на утримання запасів дорівнюють близько 20 % від їхнього обсягу, а витрати на проведення переговорів і налагодження обладнання для нанесення нових надписів на вироби – 500 грн.

Обчисліть оптимальний обсяг замовлення, якщо замовлення надходять і виконуються рівномірно протягом року.

22. Підприємство закуповує сировину на умовах комерційного кредиту. Строк кредитування – 45 днів. При сплаті за сировину протягом перших 10 днів надається знижка 2 %. Підприємство закупило сировину на суму 200 000 грн, очікує надходження коштів для її оплати через 45 днів і сподівається розрахуватися зі знижкою за рахунок банківського кредиту (ставка кредитування – 12 % річних).

Який варіант є більш прийнятним для підприємства: розрахуватись вчасно власними коштами чи протягом перших 10 днів за рахунок банківського кредиту?

23. Підприємство вважає за потрібне поповнити запаси сировини на суму 100 000 грн. Постачальник пропонує придбати сировини у 1,5 раза більше зі знижкою 5 %.

Чи доцільно підприємству створювати надлишкові запаси сировини, якщо річні витрати на утримання запасів становлять близько 20 % їхньої вартості? Придбану надлишкову сировину не буде використано для виробництва продукції протягом кварталу.

Підприємства А і Б реалізують продукцію на умовах комерційного кредиту.

Порівняйте виручки від реалізації в кредит підприємств А і Б, якщо річні обсяги реалізації та ціна реалізації продукції є однаковими для обох підприємств.

Умови комерційного кредиту:

- для підприємства А: "2/10 net 30", 65 % покупців здійснюють оплату протягом перших 10 днів, 35 % – у період 10–30 днів;

- для підприємства Б: "3/15 net 45", 60 % покупців здійснюють оплату протягом перших 15 днів, 40 % – у період 15–45 днів.

24. Підприємство реалізує продукцію на умовах комерційного кредиту. 50 % покупців є позичальниками 2-го класу, 20 % – 3-го і 30 % – 4-го класу. Річна виручка від реалізації продукції становить 5 000 000 грн. За рахунок кредитування покупців 5-го класу обсяг реалізації у наступному році планують збільшити на 25 %.

Як при цьому збільшаться чисті надходження підприємства?

25. Використовуючи модель Міллера – Орра, розрахуйте інтервал коливань залишку грошових коштів на рахунку підприємства та точку повернення, якщо дохідність високоліквідних цінних паперів – 11,7 % річних, середні витрати, пов'язані з придбанням або продажем одного цінного папера, – 10 грн, дисперсія одноденного коливання залишку грошових коштів на рахунку – 8 410 000 грн. Мінімальний залишок коштів на рахунку підприємство встановило на рівні 20 000 грн.

26. Складіть помісячний бюджет поточних надходжень і витрат на період з 1 липня по 1 січня для підприємства, що займається пошиттям та оптовим продажем жіночих сумок. Щомісячні обсяги реалізації становлять 1000 сумок, крім серпня, листопада, лютого і травня, коли обсяги реалізації зростають у 1,3 раза. Ціна реалізації однієї сумки – 200 грн.

Розрахунки за продукцію з оптовими покупцями здійснюються в середньому протягом двох місяців. При цьому 50 % покупців сплачують кошти протягом першого місяця, 40 % – протягом другого, 10 % – протягом третього. Закупівля сировини для пошиття сумок здійснюється за місяць до того, як сировину буде використано з відстроченням платежу на один місяць.

Витрати на сировину становлять 60 % ціни реалізації, заробітна плата – 20 %, плата за оренду приміщень, комунальні та інші платежі – 10 000 грн на місяць.

У липні підприємство має внести до бюджету податки на суму 60 000 грн, у жовтні – 80 000 грн. Мінімальний залишок грошових коштів на рахунку має бути не менш ніж 40 000 грн. Залишок коштів на рахунку на початок липня становив 52 000 грн.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

- Антикризисное управление: учебник / под ред. Э. М. Короткова. – М.: Инфра-М, 2000. – 432 с.
- Балабанов, И. Т. Основы финансового менеджмента / И. Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 250 с.
- Бланк, И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 1999. – Т.1. – 592 с.
- Бланк, И. А. Управление использованием капитала / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 656 с.
- Бланк, И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 1998. – 544 с.
- Бланк, И. А. Финансовый менеджмент: учеб. курс / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1999. – 528 с.
- Бригхем, Ю. Энциклопедия финансового менеджмента: пер. с англ. / Ю. Бригхем. – М.: Экономика, 1998. – 856 с.
- Бригхем, Ю. Финансовый менеджмент: полный курс: в 2 т.: пер. с англ. – / Ю. Бригхем, Л. Гапенски. – СПб.: Эконом. шк., 1997. – 669 с.
- Брігхем, Є. Ф. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. / Є. Ф. Брігхем. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
- Ван Хорн, Дж. К. Основы управления финансами: пер. с англ. / К. Дж. Ван Хорн. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 780 с.
- Ізмайлова, К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
- Калініна, О. М. Управління оборотним капіталом промислового підприємства на основі бюджетування / О. М. Калініна, О. М. Ястремська, В. П. Божко. – Х.: Вид-во «НТМТ», 2011. – 208 с.
- Ковалев, В. В. Управление финансами: учеб. пособие / В. В. Ковалев. – М.: ФБК-ПРЕСС, 1998. – 160 с.
- Лігоненко, Л. О. Управління грошовими коштами торговельного підприємства: навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ковальчук. – К.: КДТЕУ, 1998. – 156 с.

Павлова, Л. Н. Финансовый менеджмент. Управление денежным оборотом предприятия: учеб. для вузов / Л. Н. Павлова. – М.: Банки и биржи, БНИТИ, 1995. – 400 с.

Поляк, Г. Б. Финансовый менеджмент: учебник / Г. Б. Поляк. – М.: Финансы; ЮНИТИ, 1997. – 518 с.

Савчук, В. П. Финансовый менеджмент предприятия: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций / В. П. Савчук. – К.: Изд. дом «Максимум», 2001. – 592 с.

Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1986. – 590 с.

Финансовый менеджмент: теория и практика: учебник / под ред. Е. С. Стояновой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во «Перспектива», 2000. – 656 с.

Финансовый менеджмент: учебник / под ред. Н. Ф. Самсонова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. – 495 с.

Финансовый менеджмент: теория и практика: учебник/ под ред. Е. С. Стояновой. - 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во «Перспектива», 1997. – 574 с.

Финансовый менеджмент: учебник для вузов / Г. Б. Поляк, И. А. Адонис, Т. А. Краева и др.; под ред. проф. Г. Б. Поляка. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 518 с.

Фінанси підприємств: підручник / наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогіна. – 4-те вид., опрац. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.

Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.

Шарп, У. Ф. Инвестиции: пер. с англ. / У. Ф. Шарп, Г. Д. Александер, Д. В. Бэйли. - М.: ИНФРА-М, 1998. – 1028 с.

Шеремет, А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М.: ИНФРА, 1996. – 172 с.

Шеремет, А. Д. Финансы предприятий / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 343 с.

Навчальне видання

**Калініна Ольга Миколаївна
Гончар Інна Олександрівна**

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Редактор А. М. Ємленінова

Зв. план, 2016

Підписано до видання 22.12.2016

Ум. друк. арк. 4,7. Обл.-вид. арк. 5,31. Електронний ресурс

Видавець і виготовлювач

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17

<http://www.khai.edu>

Видавничий центр «ХАІ»

61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17

izdat@khai.edu

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції сер. ДК № 391 від 30.03.2011